

Dag van het sportonderzoek 2012

Abstractboek

**De Haagse Hogeschool
Academie voor Sportstudies**

Woensdag 12 september 2012

Uitgever De Haagse Hogeschool,
Academie voor Sportstudies
Laan van poot 363
2566 DA Den Haag

Vormgeving Communicatie & Marketing,
De Haagse Hogeschool

Druk OBt bv, Den Haag

Uitgave 2012, eerste druk

Met dank aan

Welkom!

Hartelijk welkom op de 3^e Dag van het sportonderzoek (3^e DSO). Na de start in 2010 bij de Universiteit van Amsterdam, was het de Hogeschool van Amsterdam (m.n. het domein Bewegen, Sport en Voeding) die de organisatie in 2011 voor haar rekening nam.

Het heugelijke feit van het eeuwfeest van de Haagse Academie voor Lichamelijke Opvoeding (HALO) is een goede gelegenheid om de organisatie van de 3e DSO voor onze rekening te nemen. De HALO vormt samen met de opleiding Sportmanagement de Academie voor Sportstudies en is daarmee een onderdeel van De Haagse Hogeschool. De Academie voor Sportstudies is één van de weinige van de 14 academies van de hogeschool die over een eigen locatie beschikt. Wij ontvangen u vandaag in een gebouw, dat voor het grootste deel gebouwd is in het begin van de zestiger jaren en realiseren ons dat sommige lokalen gedateerd overkomen. In ons toekomstscenario staat een verhuizing gepland naar een nieuw te bouwen Sportcampus Zuiderpark.

Hoewel de notariële akte van de HALO in 1912 werd vastgelegd, was de familie Reijs, waarvan J.H.O. Reijs één van de oprichters van onze school was, al gedurende het einde van de 19e eeuw zeer actief met het geven van gymnastieklessen in Den Haag. De genoemde J.H.O. Reijs heeft veel publicaties op zijn naam staan en was destijds al een groot voorstander van het betrekken van de sport bij de gymnastiek. Als arts hield hij zich daarnaast bezig met de sportgeneeskunde en was in 1928 bij de Olympische Spelen een gerenommeerd spreker tijdens een sportgeneeskunde congres. Vanuit deze historie zijn wij er trots op deze 3^e Dag van het sportonderzoek te mogen organiseren.

De opzet van deze derde editie is in grote lijnen vergelijkbaar met de voorgaande edities. Uit de evaluaties van de vorige jaren is lering getrokken door het programma van de parallelsessies enigszins in te korten tot 4 sessies per dagdeel. Door afspraken van enkele sprekers is het keynote-onderdeel midden in het ochtenddeel geprogrammeerd.

De openingssessie is gewijd aan het 100-jarig bestaan van de HALO, waarbij het boek “Eeuwig Academie, 100 jaar HALO” zal worden gepresenteerd.

Na het afsluiten van de Olympische en Paralympische Spelen en met de heersende gedachte om in 2028 de Olympische Spelen in Nederland te organiseren is het interessant te weten wat de economische impact van het organiseren van grote sporttoernooien is. De keynote sprekers zullen hier nader op ingaan, waarin dit onderdeel wordt afgesloten met het overhandigen van het rapport ‘De bijdrage van sport aan de Nederlandse economie’ aan het ministerie van VWS. Aan deze rapportage is gewerkt door medewerkers van het CBS en de Hogeschool van Arnhem-Nijmegen (HAN). Deze betrokkenheid uit het HBO geeft aan dat ook vanuit het hoger beroepsonderwijs steeds meer aandacht wordt besteed aan de component onderzoek.

Aan het einde van de dag zal er namens het NKS Boymans Fonds een tweetal prijzen worden uitgereikt, waarna er nog kort wordt stilgestaan bij het 10-jarig bestaan van het Mulier Instituut.

Dat het een goed congres mag worden! De vele ingestuurde abstracts geven aan dat er in één jaar weer veel onderzoek is afgesloten in en rond de sport en dat de belangstelling om kennis en ervaring te delen onverminderd groot is. Dit zijn prima uitgangspunten voor een geslaagde dag!

John van den Berg,

Directeur Academie voor Sportstudies
De Haagse Hogeschool

Inhoudsopgave

Met dank aan	2
Welkom!	3
Praktische informatie	5
Programma	6
Informatie over uitreiking NKS Boymansprijzen	10
Organisatie	10
Thema's en sessievoorzitters	11
Abstracts	11
Index	104
Ruimte voor aantekeningen	106

Praktische informatie

Badges

Wij verzoeken u de keycards met de badges de gehele dag te dragen, het is uw toegangsbewijs tot de plenaire lezingen, de parallelsessies en de lunch. U kunt uw badge na afloop inleveren bij de centrale informatiebalie.

Betalingen

Geregistreerde deelnemers die nog niet betaald hebben, worden verzocht bij de congresbalie hun deelnemersgeld alsnog te voldoen. Dit bedraagt 125 euro voor deelnemers die zich voor 1 juni 2012 hebben ingeschreven en 175 euro voor deelnemers die zich daarna hebben ingeschreven. Studenten betalen een tarief van 50 euro. De prijs is inclusief congresmap, lunch en borrel. Niet geregistreerde deelnemers kunnen zich bij de congresbalie inschrijven.

Congresbalie

Bij binnenkomst via de hoofdingang gaat u naar rechts. Hier bevindt zich aan de rechterzijde de congresbalie. Tijdens de dag kunt u hier terecht met uw inhoudelijke en praktische vragen over de Dag van het sportonderzoek. De congresbalie zal aan het eind van de ochtend verplaatst worden naar de centrale balie. Dat is de balie tegenover de ingang van het gebouw.

Eten en drinken

Koffie, lunch en afsluitende borrel vinden plaats in de kantine, bij binnenkomst naar rechts. Gedurende de dag is er tijdens de pauzes onbeperkt koffie, thee en water verkrijgbaar in de kantine. Wij verzoeken u geen koffie/thee tijdens de sessies mee te nemen naar de zalen.

Garderobe

Er is een onbewaakte garderobe beschikbaar bij binnenkomst. Voor alle deelnemers aan de Dag van het sportonderzoek geldt: laat waardevolle spullen niet onbeheerd achter en het gebruik van de garderobe is op eigen risico.

Rookbeleid

Roken is in het gehele gebouw niet toegestaan.

Verloren en gevonden voorwerpen/schade

Wilt u zo vriendelijk zijn gevonden voorwerpen bij de congres- of centrale balie af te geven? De Haagse Hogeschool en de congresorganisatie zijn niet aansprakelijk voor diefstal, verlies of ongevallen in en om het gebouw.

Wifi

In dit gebouw is Wifi aanwezig. Het wachtwoord zal bij de congresbalie vermeld worden.

Programma

09:00 uur	Registratie en ontvangst
09:45 uur	Opening J.A. (John) van den Berg, directeur Academie voor Sportstudies, De Haagse Hogeschool
09:55 uur	Inleiding Mr. R.K. (Rob) Brons, voorzitter College van Bestuur, De Haagse Hogeschool
10:05 uur	Overhandiging 1e exemplaar boek <i>'Eeuwig Academie, 100 jaar HALO'</i> Reactie Drs. K. (Karsten) Klein, wethouder Jeugd, Welzijn & Sport, gemeente Den Haag
10:15 uur	1e ronde parallelsessies
10:40 uur	2e ronde parallelsessies
11:00 uur	Koffie/thee
11:30 uur	<i>On Economics of Sport for Europe</i> Prof. Dr. C. (Chris) Gratton, Professor of Sport Economics and co-director of the Sport Industry Research Centre of Sheffield Hallam University
11:45 uur	Drs. G. (Gosse) van der Veen, directeur-generaal, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
11:50 uur	Overhandiging rapport <i>'De bijdrage van sport aan de Nederlandse economie'</i> Drs. G. (Gosse) van der Veen aan de heer drs. P.H.A.M. (Paul) Huijts, directeur-generaal Volksgezondheid bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) Fotomoment
11:55 uur	Reactie op het rapport Drs. P.H.A.M. (Paul) Huijts (VWS)
12:00 uur	Drs. K.F.B. (Kristel) Baele, lid College van Bestuur van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN)
12:05 uur	Hoe groot is de bijdrage van sport aan de economie? Drs. J. (Jamilja) van der Meulen Projectleider Cultuur, Vrije tijd en Toerisme bij het CBS
12:15 uur	Afronding plenaire deel John van den Berg, dagvoorzitter
12:25 uur	3e ronde parallelsessies
12:50 uur	4e ronde parallelsessies
13:15 uur	Lunch
14:10 uur	5e ronde parallelsessies
14:35 uur	6e ronde parallelsessies
15:00 uur	7e ronde parallelsessies
15:25 uur	8e ronde parallelsessies
15:50 uur	Koffie/thee
16:10 uur	Uitreiking prijzen NKS Boymans Fonds Theo Wijte, Han Kemper en Harry Stegeman, beoordelingscommissie
16:40 uur	Slotwoord Dr. Koen Breedveld, directeur Mulier Instituut
16:45 uur	Borrel

Dagvoorzitter

John van den Berg

John is sinds 2002 directeur van de Academie voor Sportstudies (De Haagse Hogeschool). Deze Academie kent naast de HALO (Haagse Academie voor Lichamelijke Opvoeding) sinds 2003 ook de opleiding Sportmanagement. Hij is ooit als fysiotherapeut in Den Haag opgeleid bij de Haagse Academie waar de opleiding Fysiotherapie en de ALO onder één bestuur vielen. Na het beëindigen van zijn studie combineerde hij het praktische uitoefenen van zijn vak met het lesgeven aan diezelfde Fysiotherapie opleiding. Na enkele jaren als docent te hebben gewerkt werd John lid van de directie. Vanaf 1989 heeft hij de opleiding Fysiotherapie afgebouwd en de opleiding Bewegingstechnologie opgebouwd, waarna in 2002 de overstap plaatsvond naar de Academie voor Sportstudies. John van den Berg is als bestuurslid verbonden aan enkele stichtingen, die zich inzetten voor beweegactiviteiten in de regio. Daarnaast is hij lid van de Adviesraad voor Sport van de gemeente Den Haag.

Openingswoord

Mr. Rob Brons

Rob is sinds 1 maart 2010 voorzitter van het College van Bestuur van De Haagse Hogeschool. Hij studeerde Nederlands Recht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (1980) en volgde hierna zowel de Politie Academie (1982) als de Brandweer Academie (1995). Na zijn studie werkte hij kort aan het Gewestelijk Arbeidsbureau als medewerker ontslagzaken. Daarna was hij (hoofd)inspecteur van gemeentepolitie in Den Haag van 1980 tot 1994. Vanaf 1994 tot 2010 was hij (Regionaal) Brandweer Commandant in Den Haag en de Veiligheidsregio Haaglanden. Hij was ook landelijk commandant van USAR (Urban Search and Rescue Team). Rob Brons vervulde ook diverse bestuurs- en toezichthoudende functies in het onderwijs, het welzijnswerk, de gezondheidszorg en de sportwereld.

Keynote

Prof. Dr. Chris Gratton

Chris Gratton is Professor of Sport Economics and Co-director of the Sport Industry Research Centre at Sheffield Hallam University. He has an international reputation as a sports economist, a field in which he has played a major role in developing since the late 1970s. He currently has five academic sports books in print in this subject area, the latest being *The Global Economics of Sport* published in July 2012. Since the beginning of 2005 he has been a Keynote Speaker at 8 major sports conferences around the world including Japan, China, South America and Europe. In June 2008 he was a Keynote Speaker at the IOC/CCTV2 Beijing Forum on Olympic Economy to celebrate 50 days from the opening ceremony of the Olympics. The forum was live on national television throughout China. Since then he has been invited as a Keynote Speaker to sports conferences in Shanghai and Brazil in November 2008, Shanghai in November 2009, and South Korea in August 2010. He also represents the UK on the EU Workshop on Sport and Economics. Chris has 13 years experience in carrying out evaluations of major sports events starting with the European Football Championships in England in 1996 (Euro 96). Over this time his research team has been involved with evaluating the economic benefits of hosting of major World and European championships in the UK in a wide range of sports as well as other major sports events that include Wimbledon, the London Marathon (twice in 2000 and 2010), and the UK stages of the Tour de France.

In January 2009, the then UK Secretary of State for Culture Media and Sport, Andy Burnham, invited Chris to be a member of an Independent Advisory Panel to assess the current arrangements which seek to ensure live of deferred coverage of sporting events of major importance to society on free-to-air television and to make recommendations on their future in a rapidly changing media and sporting environment. The Panel was chaired by David Davies and other members of the Panel included Colin Jackson, Angus Fraser, Dougie Donnelly, and Eamonn Holmes. Chris was the only academic and the only economist on the Panel. The panel met first in early February 2009 and produced its final report in November 2009. This committee received evidence from broadcasters, national and international governing bodies of sport, and media experts over a four month period from April to July 2009.

Chris's other main area of work is in the measurement of the economic importance of sport. SIRC has become the main centre for producing analyses of the economic importance of sport in the UK. Following a contract for the Sports Council in 1996 to review the methodology for analysing the importance of the sports economy, SIRC developed a computer model of the sports sector. This was used to produce estimates of the economic importance of sport for England, Scotland, Wales and Northern Ireland, as well as for the UK using data for 1995. These have all been updated at regular intervals to provide a time series from 1995 to the present. In addition since 2005, SIRC has been set up by Sport England as a Collaborating Centre for Sport and the Economy. As part of this arrangement SIRC produces annually estimates of the economic importance of sport for England as a whole and for each of its nine regions. Early in 2009, SIRC won the UK contract from DCMS to create a satellite account for sport. The first estimates of the UK sport satellite account were produced in January 2010.

Overhandigen rapport CBS aan ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Drs. G. van der Veen

Directeur-Generaal, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS/HAN)

Gosse van der Veen (1958) studeerde cum laude af in Macro-economie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Van 1983 tot 2004 was hij onder andere werkzaam bij het Ministerie van VROM als hoofd financieel beleid en hoofd-ingenieur-directeur en als Algemeen directeur-Griffier van de Staten van Friesland. In 2004 werd hij benoemd tot Directeur-Generaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Drs. P.H.A.M. Huijts

Directeur-Generaal Volksgezondheid bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Paul Huijts (1962) heeft algemene economie gestudeerd aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Van 1986 tot 2000 werkte hij in diverse functies bij het ministerie van Economische Zaken. Van 2000 tot 2004 was hij raadgever van de minister-president, o.a. voor de beleidsterreinen volksgezondheid en zorg. Vanaf 2004 werkt hij bij het ministerie van VWS, eerst als plaatsvervangend secretaris-generaal en sinds maart 2009 als directeur-generaal Volksgezondheid.

Drs. Kristel Baele

Lid Cvb Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN)

Kristel Baele is sinds 1 april 2008 lid van het College van Bestuur van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN). Zij is goed bekend met de wereld van onderwijs en onderzoek. Zij is van huis uit sociologe (afgestudeerd aan de Universiteit Antwerpen) en heeft diverse management- en bestuursfuncties vervuld, onder andere als faculteitsdirecteur bij de TU Delft. Van 1998 tot 2008 heeft zij als zelfstandige in opdracht gewerkt. Voor haar benoeming bij de HAN was zij projectleider Haalbaarheidsonderzoek University College in een gezamenlijke opdracht

van het College van Bestuur van de Universiteit Leiden en het Gemeentebestuur van Den Haag. Daarvoor was zij aan de Leidse universiteit Directeur Internationalisering bij de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en Stafdirecteur Human Resource Management

Keynote

Drs. J.A.J. van der Meulen

Projectleider Cultuur, Vrijetijd en Toerisme (CBS)

Jamilja van der Meulen studeerde Psychologie en Scheikunde aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Zij heeft onderzoek gedaan aan het Nederlands Instituut voor Hersenonderzoek voordat zij aan de slag ging bij het Centraal Bureau voor de Statistiek als projectleider Cultuur Vrije tijd en Toerisme. Sindsdien is zij inhoudelijk en projectmatig verantwoordelijk voor de onderzoeken binnen deze themagebieden en voor de nationale en internationale contacten voor statistisch inhoudelijke aan de thema's gerelateerde zaken.

Slotwoord

Dr. Koen Breedveld

Koen is directeur van het W.J.H. Mulier Instituut, centrum voor sociaal-wetenschappelijke sportonderzoek. Hij doorliep van 1982 tot 1985 de HEAO. Na enkele jaren als controller te hebben gewerkt, ging hij in 1990 Vrijetijdwetenschappen studeren aan de Universiteit van Tilburg. In 1999 promoveerde hij op het proefschrift 'Regelmatig onregelmatig. Spreiding van arbeidstijden en de gevolgen voor vrije tijd en recreatie'. Van 1998 tot 2007 werkte hij bij het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Binnen het SCP was hij verantwoordelijk voor het onderzoek naar de tijdsbesteding. Daarnaast was hij initiatiefnemer van het project Rapportage Sport en hoofdredacteur van de gelijknamige boeken die verschenen in 2003, 2006 en 2008. In maart 2007 trad hij toe tot de directie van het Mulier Instituut, eerst als adjunct directeur en sinds mei 2008 als algemeen directeur. Zijn bijzondere aandacht gaat uit naar trends en ontwikkelingen in de wereld van de sport.

Informatie over uitreiking NKS Boymansprijzen

Een bijzonder moment tijdens de 3e Dag van het sportonderzoek is de uitreiking van de NKS Boymansprijzen voor een dissertatie en een scriptie op het vlak van sport en bewegen. Deze NKS Boymansprijzen hebben een traditie die teruggaat naar de vorige eeuw. In de jaren zeventig werd ter gelegenheid van het zilveren jubileum van Mgr. P.J. Boymans als Nationaal Sportadviseur van de Nederlandse Katholieke Sportfederatie het 'NKS Boymansfonds' ingesteld. De middelen uit dat fonds worden aangewend om wetenschappelijk onderzoek en studie naar de betekenis van sport, lichamelijke opvoeding en recreatie, en de maatschappelijke betekenis ervan, te bevorderen. Dat gebeurt onder meer door de jaarlijkse uitreiking van de NKS Boymansprijs voor een dissertatie (of een daarmee gelijk te stellen manuscript) die moet handelen over een aspect van de sport, de lichamelijke opvoeding, de bewegings- c.q. sportieve recreatie en daarmee samenhangende maatschappelijke achtergronden. Zowel Nederlandse als Nederlandstalige Belgische publicaties komen in aanmerking. De gelukkige winnaars valt behalve de eer ook een geldbedrag van 1.250 euro respectievelijk 450 euro ten deel. De jury van de NKS Boymans Prijs bestaat uit: Theo Wijte, Han Kemper en Harry Stegeman.

In het verleden zijn de prijzen voor de beste dissertatie onder andere gewonnen door Frank Backs, Maarten van Bottenburg, Marijke Taks, Nicolette van Veldhoven, Agnes Elling, Lars Borghouts, Esther Rutten en Marije van 't Verlaat. Met de aanmoedigingsprijzen werden onder meer Bart Vanreusel, Erik Lenselink, Paul Duijvestijn, Mirjam Stuy en Yeshe Zoutenbier verblijd. Tijdens de plenaire afronding van de Dag van het sportonderzoek worden de prijzen voor 2012 uitgereikt.

Organisatie

De Dag van het sportonderzoek is een initiatief van het Mulier Instituut en het NISB (Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen). Het 100-jarig bestaan van de HALO is de aanleiding om dit congres door de Academie voor Sportstudies van De Haagse Hogeschool in 2012 te organiseren.

Organisatoren Academie voor Sportstudies (De Haagse Hogeschool)

John van den Berg
Frank Jacobs
Léonie Osse
Ellen Rebel

Mede-organisatoren

Justus Beth (Mulier Instituut)
Koen Breedveld (Mulier Instituut)
Robert Gelinck (NISB)

Met dank aan de medewerkers van de Academie voor Sportstudies:

Gerda Aarssen
Monique Berger
Esther Gelpke
Noud van Herpen
Gitte Kloek
Anne Luderus
Tom Roovers

Thema's en sessievoorzitters

Het programma van de Dag voor het sportonderzoek bestaat uit presentaties die langs de vier programmalijnen van het Olympisch Plan thematisch zijn geclusterd. Hieronder een overzicht van de thema's en de sessievoorzitters:

Thema's

1. Vitale samenleving

Sport en gezondheid
School en Sport
Veilig sportklimaat
Sport en bewegen in de buurt
Ruimte en accommodatie
Lichamelijke opvoeding
Aangepast sporten

Sessievoorzitter

Tinus Jongert en Gitte Kloek
Johan Steenbergen en Hans Tromp
Frank Jacobs
Marian ter Haar
Hugo van de Poel
Anne Luderus
Monique Berger

2. Excellente prestaties

Topsport en talentontwikkeling
Training en coaching
Sportpsychologie

Cees Vervoorn
Peter Beek en Noud van Herpen
Vana Hutter

3. Economische impact

Sport en economie
Economie en evenementen
Communicatie, social media en marketing

Erik Puyt
Egbert Oldenboom
Mark van den Heuvel

4. Overig

Bestuur en organisatie
Sportgeschiedenis/bestuur en organisatie
Beleid en implementatie

Jan Janssens
Fons Kemper
Henk Hille en Annet Tiessen

Abstracts

Er zijn voor de Dag van het sportonderzoek in totaal 100 abstracts ingediend. Uiteindelijk zijn er 87 abstracts toegelaten. **Deze abstracts zijn alfabetisch op de naam van de 1e auteur geordend.** Een alfabetische index op auteur is aan het eind van het abstractboek opgenomen.

In het programma van de dag worden de verschillende presentaties geclusterd in sessies per thema. Dit programma-overzicht is een bijlage in de congresmap.

Activering door sportevenementen en side-events: een eerste pilot

Auteur Baart de la Faille – Deutekom, M.

Werkzaam bij Bureau Beweeg

E-mail marije@bureaubeweeg.nl

Achtergrond en doelstelling

Er wordt vaak gezegd dat sportevenementen belangrijk zijn voor het verhogen van de sportparticipatie. Uit eerder onderzoek blijkt echter dat van een eenduidig ‘Ard en Keessie-effect’ geen sprake is. Doel van dit onderzoek is om meer zicht te krijgen op het effect van evenementen en side-events op sportparticipatie.

Vragen van dit pilotproject zijn:

- welke groepen mensen denken meer te gaan sporten na een evenement of side-event?
- bestaat er verschil in effect tussen verschillende sporten en type side-events op de stimulering van sportparticipatie?

Methode

Vragenlijsten zijn ontwikkeld met het ASE-model omtrent gedrag als theoretische basis. De vragenlijsten worden verspreid bij bezoekers van evenementen en bij deelnemers aan side-events. Het onderzoek wordt bij zes verschillende sportevenementen en hun side-events in Amsterdam uitgevoerd.

Resultaten

Het eerste evenement dat geëvalueerd is, is de Diving Cup. 46 bezoekers hebben een vragenlijst ingevuld en 21 kinderen die deelnamen aan het side-event. Beide groepen waren zeer frequente sporters en veel vaker dan gemiddeld lid van een sportvereniging (bezoekers: 55%; deelnemers: 71%). Van de bezoekers kreeg 60% (veel) meer zin om te sporten, bij de deelnemers was dit: 81%. Ruim de helft van de kinderen gaf aan lid te willen worden van een schoonspring- of zwemvereniging. 20% van de bezoekers heeft door het bezoeken van het evenement de intentie om meer te gaan sporten. Voorspellers van deze intentie zijn 1) de tevredenheid met het evenement en 2) de mate waarin ze sporten belangrijk vinden.

Discussie/conclusie

We zien bij de bezoekers twee interessante voorspellers van de intentie, de nu onderzochte groep is echter nog erg beperkt. De komende maanden worden de gegevens aangevuld met andere evenementen waardoor ook verschillen per sport bekeken kunnen worden. Daarmee krijgen we meer inzicht in bij welke mensen en bij welke evenementen een intentie tot gedragsverandering het hoogst is.

Invloed van exploitatievorm op tennis- en zwemaccommodaties

Auteur Bakker, S.
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail s.bakker@mulierinstituut.nl
Co-auteur Poel, H. van der

Achtergrond en doelstelling

Het wordt voor Nederlandse gemeenten een steeds grotere uitdaging publiek toegankelijke sportaccommodaties te beheren gedurende de huidige economische tijden. Er wordt meermaals geopperd sportaccommodaties te privatiseren. De vraag die zich voordoet is in hoeverre het voor de dagelijkse gang van zaken uitmaakt door wie deze accommodaties worden beheerd.

Onderzoek op het terrein van sportaccommodaties is vooral gedaan in Engeland. De meeste studies focussen zich op organisatorische onderwerpen als efficiëntie, klanttevredenheid en servicekwaliteit, met gelimiteerde aandacht voor de verschillen in hoe sportaccommodaties worden beheerd.

Methode

In dit onderzoek zijn tennis- en zwemaccommodaties onderzocht. Bij tennis doet zich de unieke situatie voor dat parken eigendom kunnen zijn van de gemeente, van de tennisvereniging zelf of van een particuliere exploitant; een situatie die een goede vergelijking mogelijk maakt. Ook bij het zwemmen doet zich een soortgelijke situatie voor en bovendien is het thema 'privatisering' momenteel een *hot issue* binnen de zwemwereld.

Data van tennis zijn verkregen bij de tennisbond (KNLTB) en middels *desk research* zijn de jaarlijkse contributiehoogtes achterhaald. Data van de zwembaden komen uit de Zwemmonitor van de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG).

Er is lineaire regressie uitgevoerd. Hierbij vormden de geoperationaliseerde items qua beheer de afhankelijke variabelen en werden de eigendoms- en exploitatiesituatie als onafhankelijke variabelen meegenomen, samen met de controlevariabelen gemiddelde grondprijs, stedelijkheidsgraad en inwonertal.

Resultaten

Particulier eigendom van het tennispark, particulier dagonderhoud van de banen en particuliere uitbesteding van de kantine leiden tot een hogere jaarlijkse contributie voor de leden, terwijl gemeentelijk eigendom van het tennispark en de kantine en gemeentelijk dag- en grootonderhoud van de banen leidt tot een lagere contributie. In het zwemmen treden de effecten eerder op in de grotere gemeenten waar gemeentelijke exploitatie leidt tot meer schoolzwemuren, een lagere toegangsprijs en meer betaalde werknemers en particuliere exploitatie leidt tot minder doelgroepzwemuren, meer verenigingsuren en een hogere toegangsprijs voor kinderen.

Discussie/conclusie

In de conclusie zal worden ingegaan op de gevonden verschillen tussen tennis en zwemmen, en wat de resultaten bijdragen aan de discussie over de voors en tegens van privatisering van sportaccommodaties.

Sportbestuurders onder spanning? De invloed van meewerken aan overheidsbeleid op vrijwillig bestuurswerk bij sportverenigingen

Auteur   *Bakker, T.*
Werkzaam bij   *SportService Amsterdam*
E-mail   *tibbebakker@hotmail.com*

Achtergrond en doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek was het leveren van een bijdrage aan de theorievorming over instrumentalisering van sportverenigingen, specifiek door in kaart te brengen welke spanningen ontstaan bij bestuurders van sportverenigingen die verregaand meewerken aan overheidsbeleid en het gevolg van die spanningen voor het perspectief op het continueren van vrijwilligerswerk.

Methode

Aan de hand van literatuuronderzoek is een conceptueel model ontwikkeld waarin instrumentalisering zorgt voor spanningen met betrekking tot beschikbaarheid, bekwaamheid en bereidheid ('volunteerability'), waardoor bestuurders eerder geneigd zijn te stoppen.

Om te bepalen welke sportverenigingen zich als samenwerkingspartners aan de doelstellingen van de overheid gecommitteerd hebben is een lijst gebruikt van maatschappelijk actieve sportverenigingen in de gemeente Amsterdam. Bij de verenigingen die het hoogst scoren zijn interviews afgenomen met de voorzitter, secretaris en penningmeester.

Resultaten

Instrumentalisering lijkt weinig extra belasting op te leveren. Het leidt niet tot spanningen met betrekking tot beschikbaarheid of bekwaamheid, ondanks de verschillende achtergrond, opleiding en werkervaring van bestuurders. Wel leidt het tot enige frustraties als gevolg van niet gerealiseerde ambities, maar echte frustraties komen elders vandaan. De verwachte negatieve invloed op het perspectief op het continueren van vrijwilligerswerk is dan ook een stap te ver. Instrumentalisering is een proces dat vooral in de theorie bestaat maar wat in de dagelijkse praktijk niet aan de orde lijkt te zijn.

Discussie/conclusie

Wat is het perspectief van onlangs afgetreden bestuurders? Is het stabiele vrijwilligerspotentieel ook kwantitatief hard te maken? Als niet vrijwilligerspotentieel als uitgangspunt wordt genomen maar resultaten van maatschappelijk beleid, hoe effectief is het inzetten van sportverenigingen als instrument dan daadwerkelijk?

Scholen profileren met sport, want sport motiveert

Auteur Bax, H.H.T.

Werkzaam bij Academie voor Lichamelijke Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam

E-mail h.h.t.bax@hva.nl

Achtergrond en doelstelling

De laatste jaren kiezen steeds meer voortgezet onderwijs scholen voor een sportprofiel. Op deze scholen wordt het verplichte leergebied bewegen & sport (b&s) bijvoorbeeld aangevuld met keuze-examenvakken op dit gebied, kunnen de leerlingen kiezen voor een sportklas en/of heeft de school een eigen sportvereniging. Kan meer sport en bewegen vanuit school leiden tot een betere motivatie voor sport en ook voor andere schoolactiviteiten? Daarbij moet gememoreerd worden dat de context, waarvan de leraar een belangrijk deel vormt, daarop veel invloed heeft.

Methode

Het onderzoek richt zich op scholen met een sportprofiel waarmee de ALO Amsterdam een samenwerkingsverband heeft. Voor het achterhalen van de motivatie van leerlingen voor school wordt de gevalideerde prestatiemotivatietest van Hermans (2011) gebruikt. De Prestatie Motivatie Test voor Kinderen (PMT-K-2) is ontwikkeld voor gebruik bij kinderen vanaf groep 7 tot en met de derde klas van het voortgezet onderwijs.

Resultaten

Tot op heden zijn op een tweetal scholen leerlingen uit sportklassen vergeleken met leerlingen uit een vergelijkbare niet-sportklas wat betreft hun motivatie voor school. Voor de brugklasleerlingen is een significant verschil gemeten op de test. Op de ene school scoorden de brugklasleerlingen ook hoger op het gemiddelde rapportcijfer, op de andere school werd hierop geen verschil geconstateerd. Ook bij de tweede en derde klassen is de motivatietest uitgevoerd en zijn de gemiddelde rapportcijfers vergeleken. Bij de hogere klassen werden geen verschillen geconstateerd.

Discussie/conclusie

De resultaten beperken zich nog maar tot twee scholen en de leerlingen zijn slechts één keer gemeten. Het is de bedoeling om het onderzoek te vervolgen op meer scholen met een sportprofiel en de leerlingen gedurende hun hele schoolperiode te volgen. Ook zal op zoek gegaan worden naar positieve indicatoren in de lessen b&s voor een goede motivatie van leerlingen.

Verstandelijk gehandicapten in beweging, een kunst apart

Auteur Berg, L. van den
Werkzaam bij Gehandicaptensport Nederland
E-mail L.van.den.berg@gehandicaptensport.nl
Co-auteur Dool, R. van den

Overzicht

De afgelopen jaren is het programma *Zo kan het ook!* gestart om mensen met een verstandelijke handicap meer te laten sporten en bewegen. Dat is hard nodig aangezien zij veel te weinig bewegen. Voordat zij in beweging komen is een mentaliteitsverandering in de zorginstellingen noodzakelijk. We zoeken naar oorzaken en oplossingen met behulp van een uitgebreid onderzoek.

Achtergrond en doelstelling

Volgens een onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen is meer dan tachtig procent van de mensen met een verstandelijke handicap inactief. Decentralisatie van de zorg en de hoge werkdruk zorgen er bovendien voor dat dag- en woonvoorzieningen voor mensen met een verstandelijke handicap niet of nauwelijks nog aandacht hebben voor (stimulering van) sport en bewegen. Het gevolg is een ontwikkeling welke ook zichtbaar is in de rest van de maatschappij. Dit vergroot voor deze doelgroep het risico op bewegingsarmoede, overgewicht en leidt tot een grotere behoefte aan zorg. Gehandicaptensport Nederland brengt met het programma *Zo kan het ook!* mensen met een verstandelijke handicap in beweging. Centraal staat daarbij het op structurele basis bevorderen van het bewegen en sporten, binnen en buiten de zorginstelling. Met het programma ondersteunt Gehandicaptensport Nederland ruim veertig zorginstellingen in Nederland om het sporten en bewegen bij hun cliënten te bevorderen.

Onderzoek

Een belangrijk onderdeel van het programma is het volgen van het programma door het verrichten van onderzoek. Gedurende de looptijd van het programma vindt op drie momenten een evaluatie plaats, voorafgaand aan het programma, tijdens het programma en na afloop van het programma. Dit najaar (2012) is de evaluatie afgerond. De evaluatie richt zich op de stand van zaken van deelnemende zorginstellingen. Het gaat hierbij om welke initiatieven er zijn ontplooid, wat werkt, wat werkt niet en op welke wijze worden de activiteiten geborgd. Voorafgaand en na afloop van het programma vindt een grootschalige kengetallenmeting plaats onder een groot aantal instellingen in Nederland (sectorbreed). Deze is algemeen van aard en geeft een overzicht van de sector, de stand van zaken over sporten en bewegen in instellingen waar mensen met een verstandelijke handicap verblijven en ervaren drempels en stimulansen. De resultaten van beide vormen van onderzoek gaat deze presentatie in.

Resultaten

In een kwart van de instellingen doet vrijwel geen enkele cliënt aan sport en bewegen. Slechts één op de vijf woonvoorzieningen geeft aan dat bijna iedere cliënt aan sport en bewegen doet. Driekwart van de woonvoorzieningen geeft aan dat sport en bewegen wel aan de cliënten wordt aangeboden. De meest ervaren knelpunten zijn de beperkte beschikbaarheid van vast en vrijwillig personeel, onvoldoende financiële middelen, de problematiek van het noodzakelijke vervoer en de motivatie van de cliënten. Plezier en ontspanning zijn de belangrijkste redenen om cliënten te laten sporten en bewegen, op de tweede plaats staat de gezondheid en op de derde de behoefte aan lichaamsbeweging.

De resultaten van de meting voorafgaand aan het programma bevestigen dat een lage sport- en beweegdeelname voor een groot deel van de cliënten geldt. De meeste zorginstellingen hebben wel voorzieningen, maar de daadwerkelijke deelname van cliënten blijft achter.

Paper

Onder de naam Monitor *Zo kan het ook!* Bewegingstimuleringsprogramma voor mensen met een verstandelijke handicap, de startsituatie is in september 2010 gepubliceerd over de resultaten van het onderzoek, voorafgaand aan het programma. In september 2011 is een tussentijdse evaluatie uitgebracht en deze maand (september 2012) wordt het afsluitende rapport gepresenteerd (titel nog onbekend).

Goud in de samenleving: wat is bepalend voor het succes van sport foundations

Auteur *Beukering, P. van*
E-mail *pvbcon@xs4all.nl*

Achtergrond en doelstelling

Sportfoundations zijn vernieuwende en ondernemende organisaties. Nieuwkomers met passie die hun ambities via sociale programma's laten zien in de wereld van sport en spel, onderwijs en gezondheid. Sportfoundations opereren daarmee in een context van uiteenlopende instituties: het bedrijfsleven, overheden, het maatschappelijke middenveld en media. In deze complexiteit weten ze op creatieve wijze economische én sociale impact te genereren. Effecten die betrekking hebben op individuen, groepen en bredere maatschappelijke actoren. Op basis van een verkennend onderzoek wordt in een drieluik als eerste de vraag beantwoord wat de maatschappelijke impact van sportfoundations is (deel 1). Vervolgens wordt stilgestaan bij de manier waarop de impact wordt bereikt en hoe deze is te verklaren (deel 2). Dit geeft een beeld van de werkwijze van de verschillende sportfoundations. Waar die impact mee samenhangt en hoe die verder kan worden uitgebreid is het onderwerp van het laatste deel (deel 3, afronding laatste deel in Q4-2012). Naast sportfoundations zelf hebben acht sportdeskundigen het onderzoek voorzien van hun kennis en visie over sportfoundations.

Deel 1 van deze drieluik is opgesteld ter afronding van mijn Post Graduate Master in Management Consultant aan de VU te Amsterdam. Een Master opleiding met bijdragen van onder andere de volgende VU Hoogleraren; Steven ten Have, Pieter Klaas Jagersma en Léon de Caluwé.

Methode

Verkennend kwalitatief onderzoek: interviews en desk research.

Resultaten

Net zoals in een eerder onderzoeken van mij staat de rol van de topsporter, het bedrijfsleven en de overheid wederom zeer centraal. Onderliggende vragen zijn: Welke beweegt de grondleggers, de (ex) topsporters, een sportfoundation op te richten? Wat zijn de doelstellingen van sportfoundations? Kunnen doelstellingen (ontwikkelingen/effecten) van sportfoundations worden gemeten? Zo, ja hoe? Welke factoren bepalen eventuele verschillen in aanpak bij sportfoundations? Wat kunnen sport foundations en andere succesvolle (sociale en/of commerciële) organisaties van elkaar leren?

Discussie/conclusie

Zie aanbevelingen voor overheden, bedrijfsleven en sportfoundations in publicaties op te vragen per mail.

De relatie tussen contributies en sportparticipatie: prijselasticiteit en vrijwilligerswerk

Auteur Boer, W.I.J. de

Werkzaam bij Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Instituut voor Sport en Bewegingstudies

E-mail willem.deboer@han.nl

Co-auteurs Driessen, L.; Litjens, N.; Siemons, K.

Achtergrond

De inkomsten van veel sportverenigingen staan onder druk. Een voor de hand liggend, maar vaak controversieel, instrument voor verenigingen is het verhogen van de contributies. Dit onderzoek richt zich op het effect van een prijsverhoging op de vraag bij sportverenigingen, oftewel de prijselasticiteit. Speciale aandacht is er voor de relatie met vrijwilligerswerk.

Methode

Het onderzoek richt zich in navolging van Duits onderzoek (Wicker, 2009) op de zogenaamde 'willingness to pay' (WTP) bij verenigingssporters. Dit is het maximale bedrag dat sporters bereid zijn te betalen voor hun huidige verenigingslidmaatschap. Het onderzoek is opgezet als een online enquête. De respons van dit onderzoek is groot (n=4691) te noemen. Vooral volleyballers (n=3324) en tennissers (n=681) zijn, door de medewerking NeVoBo en KNLTB, ruim vertegenwoordigd.

Resultaten

Het gemiddelde huidige lidmaatschapstarief voor alle verenigingsleden in de enquête is € 196,- per jaar en het gemiddelde maximale bedrag dat zij willen betalen is € 229,-. Dit betekent dat de *relatieve* WTP 16% boven het gemiddelde huidige contributie ligt. De relatieve WTP wordt sterk bepaald door geslacht, leeftijd, inkomen, onderwijs, tevredenheid en betrokkenheid met de sportclub en het huidige niveau van de contributie. De hoeveelheid vrijwilligerswerk die een sporter doet heeft geen significante invloed op de relatieve WTP. Van alle respondenten is slechts 16% bereid om meer te betalen als voor minder vrijwilligerswerk. Ongeveer drie op de tien sporters is het eens met het omgekeerde. Hieronder zijn vooral lage inkomensgroepen, vrouwen, jongeren en ontevreden sporters.

Discussie

In vergelijking met eerder onderzoek (Wicker, 2009) vinden we een laag niveau van WTP en ook een veel lagere relatieve WTP. Dit kan komen door verschillen in economische omstandigheden, cultuur en dataverzameling. Onder sporters is er weinig belangstelling om vrijwilligerswerk en contributiekosten uit te ruilen, mogelijk omdat het afbreuk doet aan de solidariteit binnen de club.

De relevantie van de Satellietrekeningen Sport voor Beleidsmakers en Onderzoekers

Auteur   *Boer, W.I.J. de*
Werkzaam bij   *Hogeschool van Arnhem en Nijmegen*
E-mail   *Willem.deBoer@han.nl*

Internationaal vergelijkbare, macro-economische cijfers over sport zijn schaars. In opdracht van het ministerie van VWS hebben het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Hogeschool Arnhem Nijmegen daarom een eerste sportsatelliet voor Nederland opgesteld. Nu de eerste Satelliet Rekening Sport een feit is rest natuurlijk de vraag wat beleidsmakers met deze informatie kunnen. In deze presentatie wordt de relevantie van de onderzoeksresultaten voor beleidsbepalers bij overheden, sportbonden maar ook voor het bedrijfsleven zichtbaar gemaakt. Daarbij worden de resultaten in een internationale context gezet. Tot slot wordt het belang van vervolgonderzoek aangegeven: welke vragen zijn nog onbeantwoord maar kunnen met behulp van de Satellietrekeningen en de bijbehorende methodiek worden beantwoord en hoe kunnen onderzoekers de satellietrekeningen bij hun onderzoek gebruiken

Meer en beter deel 2: landelijk onderzoek naar effecten en processen van de inzet van combinatiefunctionarissen

Auteur Boers, E.
Werkzaam bij Kennispraktijk voor Sport, Onderwijs & Gezondheid
E-mail e.boers@kennispraktijk.nl
Co-auteur Heijden, A. von

Achtergrond en onderzoeksvraag

Om zicht te krijgen op de (neven)effecten van de Impuls brede scholen, sport en cultuur op lokaal niveau wordt een landelijk verdiepingsonderzoek uitgevoerd.

De volgende onderzoeksvragen zijn geformuleerd:

- Voor welke taken wordt de combinatiefunctionaris op lokaal niveau ingezet, welke beoogde en onvoorziene effecten heeft die inzet volgens lokale direct betrokkenen en hoe kunnen die resultaten worden gewaardeerd in het licht van het landelijke en lokale beleid?
- Op welke wijze verloopt de implementatie en uitvoering van de Impuls bij verschillende gemeenten in relatie tot de uitkomst?

Methode

De informatie is verkregen door het afnemen van online vragenlijsten bij combinatiefunctionarissen en direct betrokken organisaties. Daarnaast zijn er diepte-interviews gehouden.

Resultaten

Uit de resultaten blijkt dat de combinatiefunctionarissen een steeds prominentere positie innemen in het werkveld. Ze zijn de spil in het web en zorgen voor structurele verbindingen en samenwerkingsverbanden tussen sport en onderwijs en onderwijs en cultuur. Daarnaast is door hun komst het aanbod van zowel sport als cultuur toegenomen en is in veel gevallen ook een kwaliteitsimpuls gegeven in het bewegingsonderwijs. Een belangrijke succesfactor is dat het onderwijs als vertrekpunt wordt genomen. Combinatiefunctionarissen die vanuit de scholen hun activiteiten ontwikkelen en van daaruit de relaties leggen met naschoolse activiteiten en activiteiten bij een culturele instelling of sportvereniging, zien dat hierdoor de drempel wordt verlaagd om deel te nemen.

Conclusie

De inzet van combinatiefunctionarissen werpt haar vruchten af. Door alle deelnemende gemeenten wordt duidelijk de algehele meerwaarde ingezien en zien de combinatiefunctionaris als een belangrijke verbinder tussen sectoren. Het is een bruggenbouwer die een vaste plek moet krijgen in de sportinfrastructuur en in de culturele sector.

Nieuw Welgelegen: kans en uitdagingen voor sport en bewegen in de buurt

Auteur   *Breedveld, K.*
Werkzaam bij   *Mulier Instituut*
E-mail   *k.breedveld@mulierinstituut.nl*

Middels het programma Sport en Bewegen in de Buurt wil de overheid de sportdeelname verhogen. Nieuw Welgelegen is een nieuwe en aantrekkelijk vormgegeven multifunctionele accommodatie in Zuidwest Utrecht, een gebied die op veel maatschappelijke indicatoren relatief slecht scoort. In de accommodatie werken meerdere organisaties met de gemeente samen om sport en bewegen in de buurt te stimuleren. In deze paper gaan we in op de positie van Nieuw Welgelegen in de wijk, de wijze waarop organisaties daarin samenwerken, de uitdagingen die zich daarin voordoen en de resultaten die de samenwerking oplevert. Voor deze paper maken we gebruik van diverse onderzoeken die in en rondom de accommodaties zijn uitgevoerd, zoals bewoners- en gebruikersenquetes.

De uitkomsten geven aan dat het investeren in kwalitatief hoogstaand sportaanbod dicht in de buurt een duidelijk impuls geeft aan de wijk. Daarnaast blijkt het goed mogelijk om partijen te laten samenwerken om gezamenlijk op te treden om verschil te maken voor de buurt. Tegelijk blijkt dat het aanleggen van accommodaties nog geen garantie biedt voor een intensief gebruik ervan, en dat het een uitdaging blijft om in de vormgeving en inplanning van accommodaties aansluiting te vinden hoe burgers hun wijk beleven en de dagelijkse routines die ze daarin opbouwen. Voor verdere stimulering van sport en bewegen in de buurt zijn daar belangrijke lessen uit te trekken.

Hoe haal je eruit wat erin zit? Een onderzoek naar de rol en betekenis van de begeleiding op topsport talentscholen

Auteur Bruggeling, T.J.M.
Werkzaam bij LOOT-coördinator Segbroek College
E-mail brg@segbroek.nl

Achtergrond en doelstelling

Binnen de Nederlandse sportwereld is sprake van een toenemende mate van professionalisering rond de sportieve talentontwikkeling. Dit wordt nog versterkt door de toptienambitie van de sportsector. Het aantal trainingsuren dat gemaakt wordt door de jonge talenten neemt toe en legt een steeds grotere druk op het onderwijs.

Er ligt een verantwoordelijkheid bij de Topsport Talentscholen om deze jonge topsporters zo goed mogelijk te begeleiden bij het maken van deze keuzes en ondersteuning te bieden om de combinatie tussen topsport en onderwijs te kunnen waarborgen.

Methode en doelstelling

Is het mogelijk om inzichtelijk te maken dat het werk van de begeleiders op de Topsport Talentscholen echt iets oplevert?

Wat is de effectiviteit van deze begeleiding en hoe valt dit te beoordelen?

Het vaststellen van de interventies: • Verkennend onderzoek door middel van expertmeetings
Effect van de interventies: • Effectevaluatie door middel van enquêtes bij LOOT-leerlingen
Uitvoering van interventies: • Procesevaluatie door middel van het afnemen van interviews bij een aantal LOOT-coördinatoren en LOOT-begeleiders.

Resultaten

In de twintig jaar dat de Topsport Talentscholen bestaan is de rol van de begeleider verandert. Hij is meer geworden dan de regelneef die er voor zorgt dat het sportieve talent meer trainingsuren kan maken. Uit de expertmeetings kwam naar voren dat de begeleider naast de organisatorische component ook een coachende rol speelt.

Het overgrote deel van de ondervraagde LOOT-leerlingen geeft aan, op beide gebieden, gegroeid te zijn. Het belang van de begeleiding neemt toe als het aantal trainingsuren stijgt en er meer op internationaal niveau gesport wordt.

De begeleiding beschikt over een grote mate van praktijkervaring en het geringe gebruik van wetenschappelijke kennis wordt gecompenseerd door een grote mate van inzet en passie.

Door het maken van een professionaliseringsslag moet de begeleider in staat zijn om het talent niet alleen op organisatorisch gebied optimaal te begeleiden maar hem ook coachend naar een hoger niveau te tillen.

Discussie

Talentontwikkeling dient opgenomen te zijn in de missie en de visie van de organisatie om zo het al aanwezige talent (bij het sportieve talent maar ook bij het personeel) uit te dagen zichzelf te ontwikkelen, maar ook om nieuw talent te binden. Dan kan een organisatie ontstaan die het beste uit talenten haalt en die hierdoor ook zelf succesvol kan zijn door de toegenomen prestaties van haar medewerkers.

Door aandacht en respect zal, niet alleen, de begeleider worden gemotiveerd om zich te ontwikkelen tot een professional, maar door aandacht en respect zal ook het sportieve talent worden uitgedaagd om zich zowel sportief als persoonlijk te ontwikkelen.

Effectief Actief: naar effectieve sport- en beweeginterventies

Auteur Brussel-Visser, F.N. van
Werkzaam bij NISB
E-mail Femke.vanbrussel@nisb.nl
Co-auteurs Schokker, D.F., Collard, D.; Krebbekx, W.

Achtergrond en doelstelling

Inzicht in de kwaliteit van sport- en beweeginterventies is van belang om interventies te verbeteren en daarnaast voor beleidsmedewerkers en professionals om een afgewogen keuze te kunnen maken uit het aanbod. Effectief Actief heeft twee doelen: 1) inzicht bieden in de kwaliteit van sport- en beweeginterventies en 2) interventies ondersteunen middels een traject voor kwaliteitsverbetering.

Methode

Interventies die participeren in Effectief Actief worden beschreven op een werkblad. Dit werkblad wordt door 3 praktijkdeskundigen beoordeeld voor het niveau 'goed beschreven'. Belangrijke aspecten hierbij zijn: beschrijving van doel, doelgroep, aanpak, ervaring met de uitvoering en overdraagbaarheid van de interventie. De beoordeling biedt inzicht in sterke punten en verbeterpunten van de interventie. Tevens wordt een plan van aanpak voor kwaliteitsverbetering opgesteld. Dit plan bestaat onder andere uit deelname aan werksessies over thema's als implementatie en werkzaamheid, en op maat ondersteuning door experts. Samenwerkingspartners zijn NOC*NSF, TNO, Mulier Instituut, NIVEL en het CGL.

Resultaten

In de eerste helft van 2012 zijn in totaal 31 sport- en beweeginterventies beoordeeld. Daarvan kregen 24 interventies het predicaat 'goed beschreven'. De overige 7 gaan met de verbeterpunten aan de slag om alsnog tot een goede beschrijving te komen. Daarnaast is het generieke en op maat ondersteuningsaanbod vormgegeven en zijn 60 plannen van aanpak voor kwaliteitsverbetering opgesteld. In najaar van 2012 zullen deze plannen worden uitgevoerd en wordt er door interventie-eigenaren en de samenwerkingspartners gewerkt aan procesevaluaties, verbeteren van handleidingen en marketingstrategieën.

Discussie/conclusie

Een goede beschrijving van een interventie is een startpunt om inzicht te krijgen in de kwaliteit van een interventie. Dit inzicht is gewenst om landelijk en lokaal in te kunnen zetten op wat werkt. Dit vraagt niet alleen een doorontwikkeling en landelijke harmonisatie van het beoordelingssysteem, maar ook kwaliteitsverbetering van interventies door zowel onderzoek naar implementatie als naar werkzaamheid.

Diversiteit in sportorganisaties

Auteur Claringbould, I.E.C.

Werkzaam bij Universiteit Utrecht, Departement Bestuurs- en Organisatiewetenschap

E-mail i.e.c.claringbould@uu.nl

Vooral in de -hogere- sportbestuursfuncties worden belangrijke besluiten genomen over sport, over de manieren waarop sport georganiseerd wordt, over competities, deelnemers en over wie er bij sport betrokken zijn of zouden moeten zijn. Opvallend is echter dat in de hogere sportbestuursfuncties nauwelijks sprake is van genderdiversiteit, terwijl het aantal vrouwen en mannen dat sport beoefent vrijwel gelijk is. Hoewel de ongelijkheid van het aandeel vrouwen en mannen in sport -bestuurs- functies vrij eenvoudig te constateren is, is het veel lastiger om te begrijpen hoe genderongelijkheden in functies tot stand komen of in stand gehouden worden. In deze paper wil ik ingaan op hoe de minder zichtbare processen waarin gender ongelijkheid in sportorganisaties worden ge(re)produceerd, begrepen kunnen worden.

De vraag zal beantwoord worden op basis van eerder uitgevoerd -empirisch en theoretisch- literatuuronderzoek. Daarbij zal een perspectief van Acker (1990;1992) als kader gebruikt worden. Dit perspectief laat zien hoe -hiërarchische- organisatieprocessen op basis van interactie tot stand komen en hoe dit onlosmakelijk verbonden is met (een gebrek aan) vraagstukken van diversiteit.

In dit onderzoek wordt duidelijk hoe mannen en vrouwen zelf vaak bijdragen aan de processen waarin ongelijkheden worden gecreëerd. Ze reproduceren -vaak onbewust- ideeën die in de sport bestaan over mannelijkheid en vrouwelijkheid, terwijl deze ideeën wel consequenties hebben voor hoe gender ongelijkheid in de sportorganisaties tot stand komt. Dit heeft onder andere te maken met de manieren waarop mannen en vrouwen in organisaties als het ware gesorteerd worden naar bepaalde functies. Het heeft ook te maken met hoe individuele medewerkers zich aanpassen aan het functioneren van organisaties, maar hoe dit tegelijkertijd niet losstaat van hun identiteit als man/vrouw. Hoewel het onderzoek voornamelijk betrekking heeft op gender, biedt deze paper inzicht in hoe -gebrek aan- diversiteit in bredere zin in organisaties begrepen kan worden.

De relatie tussen bewegen en cognitieve ontwikkeling bij kinderen

Auteur Collard, D.

Werkzaam bij Mulier Instituut

E-mail d.collard@mulierinstituut.nl

Co-auteurs Scholten, A.M.; Schokkers, D.; Empelen, P. van; Preller, L.; Wisse, E.

Achtergrond en doelstelling

De effecten van sport en bewegen op gezondheid, motorische- en sociale vaardigheden van kinderen zijn over het algemeen bekend en onderschreven. Steeds vaker wordt er ook gesproken over de effecten van sport en bewegen op de cognitieve ontwikkeling van kinderen. In verschillende onderzoeken is deze relatie reeds onderzocht. Echter vaak hebben deze onderzoeken gebruik gemaakt van een *cross sectioneel design*. Hiermee is het wel mogelijk een relatie aan te tonen tussen bewegen en cognitie maar kan de causaliteit van de relatie niet aangetoond worden.

Methode

In het kader van het Platform Sport, Bewegen en Onderwijs (deelproject Effectiviteit Interventies) hebben TNO, NISB en het Mulier Instituut een literatuurreview uitgevoerd naar de relatie tussen bewegen en de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Met behulp van verschillende zoektermen is er een search uitgevoerd binnen Pubmed en PsycINFO. Alleen interventiestudies die zijn gepubliceerd tussen 2007-2012 zijn in de review meegenomen. Inclusiecriteria waren gezonde kinderen tussen de 4 en 18 jaar. Studies met patiëntengroepen, zoals kinderen met overgewicht, ADHD of depressie zijn geëxcludeerd. Als eerste zijn de studies die uit de search naar voren kwamen allemaal op titel en abstract beoordeeld en geselecteerd. Aanvullend zijn met behulp van gepubliceerde reviews vanaf 2010 bruikbare interventiestudies vóór 2007 geselecteerd. Vervolgens zijn de geselecteerde studies op basis van het gehele artikel beoordeeld op kwaliteit met behulp van een coderingsformulier.

Resultaten

De presentatie zal ingaan op de resultaten die voortvloeien uit deze review. Uit de zoekopdracht kwamen 328 studies die allemaal op titel en abstract zijn beoordeeld. In totaal bleken elf studies relevant. Uit de reeds gepubliceerde reviews vanaf 2010 zijn ook vijftien relevante artikelen geselecteerd. In totaal zijn er 26 studies beoordeeld op kwaliteit.

Discussie/conclusie

In de discussie zal worden ingegaan op de betekenis van de resultaten voor de praktijk zoals het bewegingsonderwijs.

Emotionele schommelingen bij tennisspelers: de invloed van wedstrijdbelang, wedstrijdresultaat, perfectionisme en vrees voor afkeur

Auteur Cuyper, B. de

Werkzaam bij K.U. Leuven

Co-auteur Hermans, J.

Achtergrond en doelstelling

Perfectionisme is een populaire persoonsvariabele in hedendaags sportpsychologisch onderzoek. Een punt van discussie is de zinvolheid van het onderscheid tussen positief en negatief perfectionisme. Het doel van twee studies was om na te gaan wat de invloed is van de aanwezigheid van positief en negatief perfectionisme op de emotionele fluctuaties die sporters ervaren na winst of verlies van belangrijke en minder belangrijke wedstrijden.

Methode

Aan twee studies namen in totaal 35 tennisspelers deel, die een seizoen lang voor en na iedere wedstrijd hun emotionele toestand rapporteerden aan de hand van de PANAS (Positive and Negative Affect Schedule (Watson, Clark & Tellegen, 1988)). Voorafgaand hadden de participanten een aantal vragenlijsten ingevuld, waaronder een meting van perfectionisme.

Resultaten

We verwachtten dat het emotioneel impact van het wedstrijdresultaat beïnvloed zal worden door de graad van perfectionisme. Meerbepaald voorspelden we een sterker effect van het wedstrijdresultaat op de emotionele beleving bij spelers met een hoge graad van perfectionisme. Het eveneens voorspelde hoofdeffect van wedstrijdresultaat en wedstrijdbelang werd teruggevonden, zij het voor wedstrijdbelang enkel voor de schommelingen in onaangename emoties. Het emotioneel impact van winst en verlies was sterker bij personen met een hoge score voor perfectionisme zij het niet significant. Voor de passieve aangename emoties ("blij, gelukkig, tevreden en ontspannen") vonden we wel een significant interactie-effect van wedstrijdresultaat met negatief perfectionisme. Spelers met een hoge score voor negatief perfectionisme rapporteerden na verlies een sterkere daling in deze passieve aangename emoties dan spelers met een lage score voor negatief perfectionisme.

Conclusie

Het resultatenpatroon pleit voor de handhaving van de opsplitsing tussen positief en negatief perfectionisme.

‘Sportstimulering in de Grunneger wijk’: van wijkscan via doelstellingen naar effectieve wijkgerichte interventies

Auteur Dijk, V. van
Werkzaam bij Instituut voor Sportstudies, Hanzehogeschool Groningen
E-mail v.a.van.dijk@pl.hanze.nl
Co-auteurs Lo-A-Njoe, J.S.R.; Vink, J.A.; Wijma, J.

Achtergrond en doelstelling

In de gemeente Groningen is sinds 2006 het sportieve leefstijlproject Bslim actief. Doel van dit project is het beweeggedrag van kinderen positief te beïnvloeden. Dit gebeurt door kinderen van vier tot twaalf jaar en vmbo-jongeren tot vijftien jaar via een activiteiten aanbod te stimuleren tot een actieve en gezonde leefstijl. De gemeente Groningen heeft besloten de interventies en activiteiten meer wijkgericht te laten plaatsvinden op basis van actiegericht onderzoek in een drietal wijken.

Methode

In drie Groningse wijken is een uitgebreide wijkscan uitgevoerd door studenten en docent-onderzoekers van het Instituut voor Sportstudies van de Hanzehogeschool Groningen. De wijkscan is gebaseerd op de Sport- en Beweegscan van het NISB en is modulair van opbouw. Alle sport- en speelaccommodaties zijn systematisch door studenten in kaart gebracht en beoordeeld op aantrekkelijkheid tot sporten en spelen. Middels semi-gestructureerde interviews onder basisschooldirecteuren, is inzicht verkregen in schoolgerelateerde activiteiten (binnen en buiten onderwijstijd) op het gebied van sport, bewegen en gezonde leefstijl en de opvattingen van schooldirecteuren hierover. Voor alle drie wijken is het volledige sportaanbod in kaart gebracht en voor een aantal sportaanbieders beoordeeld op jeugdgerichtheid. Ten slotte is onder alle leerlingen van groep 5 tot en met 8 een uitgebreide digitale vragenlijst afgenomen die gericht is op de sportmotieven en het beweeggedrag van deze leerlingen.

Resultaten

In juni 2012 zijn per wijk de resultaten besproken met de professionals (brede vakdocenten, buurtsportwerkers, verenigingscoaches) die werkzaam zijn binnen Bslim. Vervolgens zijn op basis van de onderzoeksresultaten en binnen de beleidskaders van Bslim, gezamenlijk wijkgerichte doelstellingen geformuleerd voor het schooljaar 2012-2013. Nadat de Bslim professionals hierbij passende interventies en activiteiten hebben ontwikkeld en geïmplementeerd, zullen deze vervolgens dit op effectiviteit worden onderzocht.

Discussie/conclusie

Het onderzoek is nog volop bezig. Tijdens de DSO zullen de tussenresultaten worden besproken.

Meten van explosiviteit bij top indoor balteamsporters

Auteur Does, H.T.D. van der
Werkzaam bij Instituut voor Sportstudies, Hanze Hogeschool Groningen
E-mail h.t.d.van.der.does@pl.hanze.nl
Co-auteurs Brink, M.S.; Doeven, S.H.; Lemmink, K.A.P.M.

Achtergrond en doelstelling

Sporters en coaches zijn voortdurend op zoek naar de beste balans tussen belasting en herstel om optimaal te kunnen presteren. Deze balans is per individu verschillend, met name door het verschil in individuele capaciteiten¹. De Groningen Monitoring Athletic Performance Study (MAPS) tracht kennis over deze balans te ontwikkelen. Doel van dit deelonderzoek was het in kaart brengen van explosiviteit door middel van twee tests bij top indoor balteamsporters.

Methode

Binnen deze studie hebben 39 mannelijke (leeftijd:22.0±4.0, lengte:194.0±7.6, gewicht:87.8±9.8) basketballers, volleyballers en korfbalers en 12 vrouwelijke (leeftijd:21.2±2.9, lengte:175.9±6.8, gewicht:67.7±9.9) volleyballers en korfbalers geparticipeerd. Met behulp van een herhaalde Wingate Anaerobe test (hWAnT)^{2,3} van 6 keer 10 seconden sprint en een herhaalde Countermovement Jump (hCMJ)^{4,5} van 10 keer 3 sprongen is de explosiviteit gemeten. Bij de hWAnT is de piek power en het verval bepaald, bij de hCMJ is de maximale spronghoogte bepaald en ook het verval.

Resultaten

Op de hWAnT was de maximale piek power 1484.9 ±301.6 Watt met een verval van 13.0 ±5.9 %. Voor de hCMJ was de maximale spronghoogte 57.2 ±9.9 cm met een verval van 4.4 ±1.9%. Daarnaast was er een redelijke samenhang ($r= 0.601$, $p<0.01$) tussen piek power en maximale spronghoogte, in tegenstelling tot het verval in piek power en spronghoogte. Er was een significant verschil in verval in piek power en maximale spronghoogte tussen de type sporten ($p<0.01$). Post hoc tests lieten een significant lager verval zien in piek power voor basketballers ($p<0.05$) en een hogere spronghoogte voor volleyballers ($p<0.01$).

Discussie/Conclusie

Er is een redelijk samenhang tussen piek power en maximale spronghoogte, in tegenstelling tot het verval van piek power en spronghoogte. Dit illustreert dat beide tests andere capaciteiten meten. Mogelijk speelt ook het verschil in aantal herhalingen en de duur van inspanning en rust hierbij een rol. Beide tests lijken geschikt om specifieke capaciteiten in explosiviteit van top indoor balteamsporters in kaart te brengen, waarbij basketballers zich onderscheiden in verval in piek power en volleyballers zich onderscheiden op spronghoogte.

Geeft sporten voldoende beweging?

Auteur Dool, R. van den
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail r.vandendool@mulierinstituut.nl

Achtergrond en doelstelling

Hoewel sport redelijk intensief is, zijn huishoudelijk werk en betaalde arbeid belangrijker om aan de landelijke norm voor voldoende beweging (NNGB) te voldoen. Alleen intensieve sporters halen de norm zonder beweegactiviteiten buiten het sporten om. Wat is het verschil in hoeveelheid beweging tussen sporters en niet-sporters? Kan je zonder te sporten voldoende bewegen? Is er een verband tussen de hoeveelheid beweging en overtuigingen over bewegen en sporten? Zijn er verschillen in motieven en belemmeringen tussen diverse groepen? Houden omstandigheden verband met beweeggedrag? Is er een relatie tussen de opvatting over het eigen beweeggedrag en het daadwerkelijke gedrag?

Methode

Deze vragen worden beantwoord met een onderzoek naar beweegdeterminanten. In het najaar van 2011 heeft het Mulier Instituut dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van NISB. Daarnaast zijn vragen toegevoegd over actueel beweeggedrag. De vragen zijn aan ruim 4.000 Nederlanders gesteld. In de presentatie wordt gebruik gemaakt van een vierdeling, mensen die meer of minder dan een uur sporten per week gecombineerd met mensen die meer of minder bewegen dan gemiddeld. Deze gegevens zet ik af tegen de opvattingen, redenen om te sporten/bewegen en de belemmeringen. Verder geef ik het aandeel van de sport in het totale beweeggedrag weer (ook tegen hoeveel keer men sport), het belang van andere beweegactiviteiten en enkele gegevens afgezet tegen de NNGB en BMI.

Resultaten

De (eerste) resultaten laten zien dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen de gedefinieerde groepen.

Discussie/conclusie

De publieke discussie roept mensen dikwijls op om meer te gaan sporten. Het is echter belangrijk om het publiek er ook van te doordringen dat alleen sporten niet genoeg is, aanpassing van het beweegpatroon is ook belangrijk.

Seksuele diversiteit in de sport: participatie, perceptie en acceptatie

Auteur Elling-Machartzki, A.
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail a.elling@mulierinstituut.nl
Co-auteur Smits, F.C.

Achtergrond en doelstelling

Sociale differentiatie in sportdeelname en sociale in- en uitsluitingsmechanismen zijn belangrijke thema's in het sportbeleid en sportonderzoek. Vergeleken met andere sociaal-demografische kenmerken is er in relatie tot seksuele diversiteit nog relatief weinig bekend over structurerende werking op sportdeelnamepatronen en over de acceptatie van homoseksualiteit in verschillende sportcontexten.

Methode

Voor ons onderzoek naar seksuele diversiteit in de sport verzamelden we kwantitatieve data onder verschillende groepen via een groot representatief online panel (*Consumer Jury* van GfK): zichzelf als homo- of biseksuele identificerende mannen en vrouwen (18+); een gematchte referentiegroep heteromannen en vrouwen; sporters (15+). Bovendien verzamelden we gegevens via een representatieve groep verenigingsbestuurders (*Verenigingsmonitor*) en via een kwalitatieve (logboek)studie onder homo- en heteroseksuele teamsporters.

Resultaten

De resultaten laten zien dat seksuele voorkeur deels van invloed is op keuzes in sportloopbanen, vooral onder mannen en in relatie tot het organisatieverband (verenigingen, commercieel) en de beoefening van specifieke takken van sport (o.a. teamsport, fitness). Ook tonen de resultaten aan dat homoseksualiteit aardig geaccepteerd is binnen de Nederlandse (verenigings)sport, ook onder mannelijke teamsporters. Maar deze acceptatie blijkt wel veelal voorwaardelijk en tevens kwetsbaar. Homonegatief gedrag is niet aan de orde van de dag, maar komt vooral en soms ook in ernstige vorm voor binnen mannensportteams.

Discussie/conclusie

Onze resultaten suggereren dat het traditionele beeld van het mannenvoetbal als 'homofob bastion' niet meer zonder meer op gaat. Maar tevens dat homonegatief gedrag soms nog steeds 'vanzelfsprekend' is. **De verantwoordelijkheid voor verdere homotolerantie ligt deels bij homomannen zelf (om 'uit de kast' te komen), maar sportorganisaties kunnen hierin tevens actief beleid voeren. Tevens is voortdurende monitoring van de acceptatie van seksuele en genderdiversiteit in de sport wenselijk.**

Uitmuntende gymleraren: kenmerken van excellentie volgens het werkveld van de lichamelijke opvoeding

Auteur Elzinga, R.J.

Werkzaam bij De Haagse Hogeschool, Academie voor Sportstudies

E-mail rjelzinga@hhs.nl

Achtergrond en doelstelling

Door middel van praktijkgericht onderzoek is in kaart gebracht welke kenmerken docenten lichamelijke opvoeding en leerlingen uit havo 5 klassen toekennen aan professionele excellentie bij docenten in het vakgebied van de lichamelijke opvoeding. Het onderzoek is uitgevoerd onder 470 leerlingen en veertig docenten afkomstig uit het werkveld van twee opleidingen, het instituut voor sportstudies Groningen en de Academie voor Sportstudies Den Haag (beide lerarenopleiding lichamelijke opvoeding).

Methode

In het onderzoek is gebruik gemaakt van twee verschillende instrumenten om professionele excellentie bij docenten lichamelijke opvoeding zo breed mogelijk te onderzoeken. Het instrument voor meting van professionele excellentie binnen het gymlokaal is door zowel docenten als leerlingen ingevuld. Het instrument voor meting van het functioneren als professional in het team en de organisatie uitsluitend door de docenten. De respondenten dienden een hypothetische, excellente docent lichamelijke opvoeding als uitgangspunt te nemen voor het beantwoorden van de vragen.

Resultaten

Het onderzochte werkveld vindt vier van de vijf bevroegde hoofdkenmerken belangrijk maar het kenmerk met betrekking tot samenwerking met en betrokkenheid van de omgeving van de school duidelijk het minst. Het werkveld scoort dit niet als een kenmerk van een hypothetische, excellente, docent lichamelijke opvoeding. Verschillen tussen leerlingen en docenten en tussen allochtone en autochtone leerlingen in het denken over professionele excellentie bij docenten lichamelijke opvoeding blijken gering. Creëren van bewegingsinteresse bij en bijdragen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen door aantrekkelijk bewegingsonderwijs in een positieve sfeer met een toenemend zelfvertrouwen bij leerlingen wordt door het gehele onderzochte werkveld belangrijk gevonden.

Discussie/conclusie

‘Samenwerking met collega’s en betrokkenheid creëren omgeving van de school’ wordt door vrijwel de gehele respondentgroep onbelangrijk gevonden. Opvallend omdat hieraan vanuit het beroepsprofiel een duidelijk belang wordt gehecht. Uitkomsten van het onderzoek kunnen worden benut voor accentverschuivingen in het curriculum en de eindtermen van de voornoemde opleidingen.

Effectiviteit van www.voorkomblessures.nl: een online voorlichtingsinterventie ter preventie van sportblessures, onder hardlopers

Auteur Fabrie, M.L.
Werkzaam bij VeiligheidNL
E-mail m.fabrie@veiligheid.nl
Co-auteur Kloet, S.J.

Achtergrond en doelstelling

Zaarljks lopen sporters in Nederland 3,7 miljoen sportblessures op, waarvoor in 1,4 miljoen gevallen medische behandeling nodig is. Gedrag van sporters speelt een belangrijke rol bij de preventie van sportblessures. Daarom is er behoefte aan effectieve interventies, die het nemen van sportblessurepreventieve maatregelen bevorderen. De website www.voorkomblessures.nl geeft sporters sportspecifiek en persoonlijk (getailored) advies. In deze studie is onderzocht of deze interventie leidt tot verbetering van gedragsdeterminanten en blessurepreventief gedrag bij 18- tot 35- jarige hardlopers.

Methode

Na werving zijn 318 hardlopers random ingedeeld in een interventiegroep en een controlegroep. Beide groepen vulden een digitale vragenlijst in (nulmeting), waarna de experimentele groep minimaal twintig minuten de website bezocht en de controlegroep tijdschriften las, die niet gerelateerd aan hardlopen waren. Om de kortetermijneffecten te bepalen vulden beiden aansluitend een tweede vragenlijst in (1-meting), de langetermijneffecten werden na drie maanden met een derde meting bepaald.

Resultaten

Zowel op korte als lange termijn heeft de interventiegroep meer kennis van blessurepreventie dan de controlegroep ($F=49,06$, $p<.001$ en $F=19,69$, $p<.001$). Wat betreft risicoperceptie is op korte termijn een significant verschil aangetoond, dit effect is op lange termijn verdwenen ($F=10,67$, $p<.001$, $F=1.15$, n.s.). De interventiegroep heeft op lange termijn een positievere attitude ten aanzien van blessurepreventie en een grotere intentie tot gedragsverandering dan de controlegroep ($F=4,32$, $p<.05$ en $F=11,31$, $p<.001$). Deze studie toont bovendien aan dat de interventiegroep significant vaker het gewenste blessurepreventieve gedrag vertoont dan de controlegroep ($F=12,07$, $p<.001$).

Discussie/conclusie

De interventie www.voorkomblessures.nl is effectief in het beïnvloeden van (determinanten van) blessurepreventief gedrag na drie maanden van 18 tot 35 jarige hardlopers. Bewijskracht van deze studie kan worden vergroot door tijdens de studie respondenten te vragen blessures te registreren en een extra meting uit te voeren na twaalf maanden. Ook voor generalisatie naar andere sporttakken is meer onderzoek nodig.

Kwaliteit van methoden bewegingsonderwijs

Auteur   *Gastel, B. van*
Werkzaam bij   *Gelderse Sport Federatie*
E-mail   *bart.van.gastel@gelderland-sport.nl*
Co-auteur   *Jacobs, F.M.*

Achtergrond en doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om advies te geven aan de Gelderse Sport Federatie (GSF) over hoe zij vanaf 2012 het basisonderwijs het beste kan gaan bedienen op het gebied van bewegingsonderwijs. De GSF implementeert sinds 2001 de BIOS-methode op basisscholen, maar er zijn in de afgelopen jaren andere methoden bijgekomen, die allen zijn ontwikkeld om de kwaliteit van het bewegingsonderwijs te verhogen. Echter, er is landelijk nog weinig bekend over wat die kwaliteit dan is.

Methode

Er is een kwantitatief en een kwalitatief onderzoek opgezet. Het kwantitatieve gedeelte betreft een klanttevredenheidsonderzoek bij BIOS-scholen. Het kwalitatieve onderzoek is gedaan door middel van de Delphi-methode. Binnen deze Delphi-methode is in zes fasen een analysekader met kwaliteitscriteria voor methoden ontwikkeld. Er is hierin gewerkt met een panel van experts, namelijk vijf vakspecialisten van verschillende ALO's en drie methode-ontwikkelaars. Bij deze experts zijn semigestructureerde interviews afgenomen.

Resultaten

Uit het klanttevredenheidsonderzoek is naar voren gekomen dat de meeste basisscholen (90,6%) de BIOS-methode nog steeds gebruiken. De begeleiding wordt hoog gewaardeerd en scoort hoger dan de waardering voor de inhoud. 18,8% van de scholen zal opnieuw bij de GSF een methode aanschaffen. Met behulp van het analysekader is geconcludeerd dat de begeleiding bij de implementatie van de BIOS-methode erg sterk is, maar wel gepaard gaat met hoge kosten. Over de theoretische fundering is daarentegen weinig documentatie voorhanden.

Discussie/conclusie

Uit de resultaten is het advies gegeven dat de GSF moet stoppen met de ontwikkeling van de BIOS-methode, maar vooral moet doorgaan met de implementatie bij basisscholen. Het analysekader heeft in dit advies een belangrijk aandeel gehad. Maar omdat kwaliteit een begrip is wat altijd het spanningsveld tussen subjectiviteit en objectiviteit bevat, is dit kader geen eindstation. Het is een eerste stap van een 'meetlat', waarlangs methoden gelegd kunnen worden.

Relatie tussen persoonlijkheid en motoriek

Auteur: Ginneken, W.F. van
Werkzaam bij: Vrije Universiteit Amsterdam
E-mail: w.f.vanginneken@student.vu.nl
Co-auteur: Kal, E.C.

Achtergrond

In de afgelopen jaren heeft de persoonlijkheidsassessment-methode Action Type erg aan populariteit gewonnen in Nederland. De bedenkers van deze methode stellen dat er een relatie bestaat tussen persoonlijkheid en motoriek. Iemands manier van denken zou dus direct afleesbaar moeten kunnen zijn aan iemands manier van bewegen. Sommige Action Type-geaccrediteerde (sport)psychologen hebben zich hierin gespecialiseerd. Zij worden o.a. ingehuurd door NOC*NSF voor de begeleiding van Nederlandse sporters. Tot op heden is er echter geen wetenschappelijk onderzoek naar Action Type gedaan. Dit onderzoek is een eerste aanzet om de validiteit van Action Type te onderzoeken. Dit is gedaan aan de hand van twee experimenten. In het boek "Totaalcoachen" (Huijbers & Murphy, 2006) is beschreven dat verschillen in de Sensing-Intuition (S-N) dimensie van de Myers-Briggs Type Indicator (MBTI) tot uiting komen in belangrijke verschillen in motoriek. Daarom richt dit onderzoek zich op deze dimensie.

Methode

In het eerste experiment is met behulp van een aantal – specifiek voor Action Type ontwikkelde – motorische testen nagegaan of er een verband bestaat tussen persoonlijkheidsvoorkeuren (MBTI) en motoriek. Twee Action Type-geaccrediteerde (sport)psychologen werkten vrijwillig mee aan dit onderzoek. Een psycholoog nam de motorische testen af, terwijl de andere psycholoog in een groepsgesprek en met behulp van een MBTI vragenlijst de persoonlijkheid van de proefpersonen bepaalde.

In het tweede experiment werden bewegingen van deze proefpersonen tijdens lopen, rennen en springen geanalyseerd met behulp van een Optotrak Motion Capture systeem. Bij dit experiment is onderzocht of er een verband was tussen daadwerkelijk motorisch gedrag en persoonlijkheid.

Resultaten

Experiment 1: Op groepsniveau kwam de indeling van MBTI types goed overeen, op individueel niveau echter niet. Experiment 2: Er is geen duidelijk verband gevonden tussen motoriek en persoonlijkheidstrekken.

Discussie/conclusie

Op basis van de bovengenoemde experimenten is geen bewijs gevonden voor het bestaan van een link tussen persoonlijkheid en motoriek zoals uiteengezet door Action Type. Dit hoeft echter nog niet te betekenen dat Action Type geen nuttige methode is. De resultaten nodigen wel uit tot vervolgonderzoek naar de validiteit en utiliteit van Action Type.

Mechanische efficiëntie bij COPD-patiënten

Auteur Gosens, W.

Werkzaam bij Fontys Sporthogeschool, Tilburg

E-mail w.gosens@fontys.nl

Co-auteurs Hul, A.J. van 't, Oomen, J.M., Ranst, D. van, Hesselink, M.K.C., Borghouts, L.B.

Achtergrond en doelstelling

Chronic Obstructieve Longziekte (COPD) wordt gekenmerkt door kortademigheid bij inspanning, vermoeidheid en inspanningsintolerantie. Een verminderde mechanische efficiëntie (ME) zou de inspanningsintolerantie en de gevolgen van de ziekte kunnen verergeren (1). Bij COPD-patiënten neemt de inspanningstolerantie af bij een toename van de ernst van de ziekte. Daarom kan worden verondersteld dat de ME afneemt bij een toename van de ernst van de ziekte en dat indicatoren van de ernst van de ziekte onafhankelijke voorspellers zouden kunnen zijn voor ME bij COPD-patiënten. Echter, bij gezonden wordt de gross ME voor 90% voorspeld door het absolute vermogen (2). Daarom waren de belangrijkste doelstellingen voor deze studie; 1) het bepalen van de gross ME in een grote groep COPD-patiënten uit alle ziekte ernststadia, 2) het onderzoeken of ME is gerelateerd aan het absolute vermogen en de indicatoren van ernst van de ziekte bij COPD-patiënten.

Methode

569 patiënten (301 mannen, 268 vrouwen) met COPD (28 GOLD-stadium I; 166 GOLD-stadium II; 265 GOLD-stadium III en 110 GOLD-stadium IV) werden meegenomen in de data-analyse. Ventilatoire en metabole respons parameters werden verzameld tijdens de constante work rate test bij 75% Wmax. De gross ME werd berekend middels de Weir formule.

Resultaten

De gemiddelde gross ME was $11,0 \pm 3,5\%$ bij 75% Wmax. De ME daalde significant ($p < 0,001$) bij een toenemende ernst van de ziekte, gemeten bij hetzelfde relatieve vermogen. Het log-getransformeerde absolute vermogen ($r = 0,87$, $p < 0,001$) was de sterkste onafhankelijke voorspeller van gross ME. Gewicht was de enige andere variabele die een significant bijdrage leverde aan het lineaire regressie model.

Discussie/conclusie

Gross ME bij COPD wordt grotendeels voorspeld door het absolute vermogen ($r = 0,87$, $p < 0,001$) en indicatoren van de ernst van de ziekte zijn geen voorspellers van de gross ME in COPD-patiënten.

Sportorganisaties en smartphone apps

Auteur Graaf, W.G. de

Werkzaam bij Hogeschool van Amsterdam, Domein Bewegen, Sport en Voeding

E-mail w.de.graaf@hva.nl

Sportorganisaties gebruiken smartphone apps om in contact te komen en te blijven met leden, deelnemers, fans, toeschouwers, klanten en andere betrokkenen. Om zicht te krijgen op het succes van de inzet van smartphone apps in de sport zijn in 2011 een tweetal onderzoeken uitgevoerd. Daarbij stonden twee onderzoeksvragen centraal:

- Wat zijn de doelstellingen van sportorganisaties als zij een sport-app implementeren;
- Wat zijn de motieven van leden, fans, toeschouwers, klanten en anderen als zij gebruikmaken van een sport app.

De studies beperkten zich tot de betekenis van de inzet van smartphone apps in Nederland. In totaal hebben 244 respondenten meegewerkt aan beide kwantitatieve onderzoeken.

Beide studies tonen aan dat sportorganisaties die zelf actief zijn in de sectoren 'evenementen, teams, competities en clubs' de smartphone app voornamelijk inzetten als een communicatiemiddel en als een middel om de gemeenschap van deelnemers, fans, e.d. meer aan zich te binden. Het verwerven van nieuwe klanten of fans is in een mindere mate een doelstelling voor smartphone app implementatie Bottom of Form

De overgrote meerderheid (78%) van gebruikers van smartphone apps zet de geïnstalleerde sport-app in om geïnformeerd te blijven over het laatste nieuws van het team, de competitie of de club waarin zij interesse hebben. In mindere mate (39%) worden deze apps ingezet om informatie te delen met anderen. Slechts 14% van app-gebruikers is geïnteresseerd in (speciale) aanbiedingen van de sportorganisatie.

Gebruikers van apps voor actief gebruik, zoals bijvoorbeeld de app Runkeeper, gebruiken hun app tijdens het sporten. Een kwart van deze groep gebruikt dergelijke apps voor elke sportactiviteit die zij uitvoeren. Bijna de helft van de respondenten (45%) geeft aan dat zij meer zijn gaan sporten als gevolg van het gebruik van een dergelijke app. Dit betreft voor het merendeel sporters die al in een gemiddelde mate sportief actief zijn.

Meer halen uit sportevenementen

Auteur Groot, M. de
Werkzaam bij DSP-groep
E-mail mdegroot@dsp-groep.nl
Co-auteurs Blom, S.; Gugten, M. van der

Achtergrond en doelstelling

Inzichtelijk maken hoe je door middel van het organiseren van side-events meer uit sportevenementen haalt. Dat was de belangrijkste doelstelling van de evaluatie die DSP-groep uitvoerde van het beleidskader pilots sportevenementen voor het ministerie van VWS. Sportevenementen creëren maatschappelijke spin-off: de vraag is hoe je die spin-off kunt versterken dan wel vergroten.

Methode

Er is een literatuurstudie uitgevoerd om de kennis over maatschappelijke spin-off in beeld te brengen. Samen met de ervaringen uit de pilots heeft dat geleid tot een conceptueel kader rond het begrip maatschappelijke spin-off. Per pilot (elf in totaal) zijn er meerdere gesprekken gevoerd met verschillende betrokkenen (bijv. sportbond, gemeente, accommodatie). Naast de gesprekken is er zoveel mogelijk gebruik gemaakt van documentatie en cijfermateriaal dat beschikbaar werd gesteld door de organisaties.

Resultaten

Side-events zijn een kansrijke mogelijkheid om de maatschappelijke spin-off van een sportevenement te vergroten en/of te versterken: ingrediënten voor een succesvolle aanpak zijn geformuleerd. De zes themagebieden waarop maatschappelijke spin-off kan plaatsvinden zijn: Gezondheid & Vitaliteit, Participatie & Cohesie, Beleving & Ervaring, Economie & Werk, Milieu & Innovatie, Imago & Identiteit. Een belangrijk resultaat is ook het inzicht en de overtuiging bij de betrokken organisaties dat de koppeling tussen side-events en het hoofdevenement een meerwaarde zijn.

Discussie/conclusie

Het onderzoek heeft een stap gezet in het concretiseren van het begrip. Die concretisering maakt het gemakkelijker om doelen te formuleren op dit gebied en daarbij meetinstrumenten te kiezen en in te zetten. Daarmee kan de maatschappelijke opbrengst van sportevenementen beter in beeld worden gebracht: een belangrijk onderdeel voor zowel de financierders van sportevenementen als de organisaties zelf. Alleen al door er vanaf het begin gerichte aandacht aan te besteden is er iets gewonnen.

Zelfregulatie in de sportles op het mbo - implementatie van een methode

Auteur Groot, W. de
Werkzaam bij VeiligheidNL
E-mail w.degroot@kennispraktijk.nl
Co-auteurs Kramer, T.; Sluis, A. van der

Achtergrond en doelstelling

Zelfregulatie is een belangrijke bepaler voor succes op school. Het doel van dit onderzoek was het ontwikkelen, implementeren en evalueren van een lesmethode gebaseerd op zelfregulatie. Door middel van sportlessen is beoogd de zelfregulatie van mboniveau 1 studenten te verbeteren. Dit deelonderzoek richtte zich op de implementatie en praktische uitvoerbaarheid van de lesmethode.

Methode

De lesmethode bestaat uit twintig weken vier lesuren sportles per week waarbij de ontwikkeling van zelfregulatie centraal staat. Vier onderdelen kwamen altijd terug: fitheid, motoriek, werken aan eigen sportdoelen en gezamenlijke afsluiting. Zelfregulatie werd gestimuleerd door vraaggestuurde instructie en het bijhouden van een sportfolio door de student. Door middel van lesobservaties, audiometingen en semigestructureerde interviews werden bij de project en controlegroep onderzocht: de mate waarin de docenten gebruik maakten van vraaggestuurde instructie, de mate waarin zij zelfregulatie stimuleerden en gebruiksvriendelijkheid van de methode.

Resultaten

De mate waarin docenten gebruik maken van vraaggestuurde instructie en in staat zijn zelfregulatie te stimuleren verschilt erg per docent en speelt waarschijnlijk een rol in het effect op zelfregulatie. Het betrekken van de slb-docent is een belangrijke succesfactor. De vaste structuur van de lessen biedt houvast voor de doelgroep. Wel is mbo-niveau 1 een lastige doelgroep voor het uitvoeren van de methode. Randproblematiek, taalbeheersing en gebrek aan motivatie voor de sportlessen spelen vaak een rol.

Discussie/conclusie

Op basis van de resultaten is een aantal aanpassingen gedaan in de methode. Voor de docent is meer vrijheid ingebouwd om de onderdelen fitheid en motoriek in te vullen en het Sportfolio is versimpeld. Zelfregulatie 'checkpoints' zijn ingevoegd voor de docent, als hulp om zelfregulatie te stimuleren. Tot slot zijn concrete voorbeelden (onder andere uit de audio-opnamen) van vragen die docenten kunnen stellen ingevoegd.

Sociaal-maatschappelijke projecten op sportverenigingen: de rol van gemeenten

Auteur Hermens, N.J.
Werkzaam bij Verwey-Jonker Instituut
E-mail nhermens@verwey-jonker.nl

Sportverenigingen hebben in toenemende mate te maken met (lokale) overheden die meer van hen verwachten dan alleen het organiseren van sportaanbod. Dit is begrijpelijk, gezien de mogelijkheden van sport om onder bepaalde (sociale) condities bij te dragen aan de ontwikkeling van jeugdigen, de sociale samenhang in buurten, en de participatie van kwetsbare burgers (zie onder andere Boonstra & Hermens, 2011). Daarom investeren gemeenten steeds vaker in zogenoemde maatschappelijke sportverenigingen.

Sociaal-maatschappelijke projecten op sportverenigingen hebben potentie, maar er is ook een andere kant van het verhaal. Veel sportverenigingen zijn naar binnen gerichte organisaties en worden gedragen door vrijwilligers die zich willen inzetten voor de sport. De vrijwilligers streven vanuit de kernfunctie van de vereniging en hun passie -het organiseren van de sport- meestal geen externe (beleids)doelen na (zie onder andere Janssens, 2011). Er is dus een soort spanningsveld tussen wat sommige gemeenten verwachten van sportverenigingen en wat een aantal van deze sportverenigingen willen en/of kunnen.

Op basis van kwalitatief onderzoek bij een aantal sociaal-maatschappelijke projecten op sportverenigingen verspreid over het land doen wij uitspraken over de manier waarop gemeenten de mogelijkheden die sportverenigingen bieden voor het bereiken van beleidsdoelen kunnen benutten. Daarin beantwoord ik onder meer de volgende vragen. Welke rol hadden de gemeenteambtenaren in deze casus? Hoe kunnen gemeenten de organisaties vanuit de sectoren als zorg- en welzijn, alsmede de vrijwilligers op de sportverenigingen ondersteunen bij sociaal-maatschappelijke projecten op sportverenigingen? En hoe kijken de vrijwilligers en de leden van de sportverenigingen, waar wij onderzoek hebben gedaan, aan tegen de projecten op hun sportvereniging?

Training van het bovenlichaam volgens de richtlijnen van het ACSM: de mogelijkheden van het handbiken

Auteur   *Hettinga, F.J.*

Werkzaam bij   *Centrum voor Bewegingswetenschappen, Universiteit van Groningen*

E-mail   *f.j.hettinga@med.umcg.nl*

Co-auteurs   *Hoogwerf, M.; Woude, L.H.V. van der*

Introductie

De meeste trainingsstudies in de duursport richten zich op het optimaal trainen van de grote spiergroepen van het onderlichaam. Voor rolstoelafhankelijke personen is het trainen van het bovenlichaam juist relevant. Daarom is het belangrijk om beschikbare kennis over training in het algemeen te evalueren in de context van de revalidatie, en zo kennis te ontwikkelen voor het optimaal trainen van het bovenlichaam. Deze studie bestudeert de effecten van handbiketruining van het bovenlichaam volgens de ACSM richtlijnen.

Methode

22 gezonde vrouwelijke deelnemers, ongetraind in het bovenlichaam, werden random ingedeeld in een handbike trainingsgroep (TG) en een controle groep (CG). TG (n=11) trainde gedurende 7 weken: 3 keer per week 30 minuten op 65% HRR (ACSM richtlijnen). CG trainde niet. Piek fysiologische capaciteit werd voor en na de training geëvalueerd met een stappentest tot uitputting op de handbike. Zuurstof opname (VO₂), hartfrequentie (HF), ventilatie (VE), mechanisch vermogen (PO) en ervaren mate van inspanning (EMI) werden vergeleken tussen TG en CG voor en na de training.

Resultaten

De training werd afgerond op een gemiddelde intensiteit van 65% HRR $\pm$ 3%. Het gemiddelde vermogen vermeerderde van 59.4 $\pm$ 8.2 W tot 69.5 $\pm$ 8.9 W tijdens de training. De training leidde tot een grote vermeerdering in piek fysiologische waarden: TG verbeterde op piek VO₂ (+18.1%), piek PO (+31.9%), piek VE (+31.4%) en piek HF (+4.0%) vergeleken met CG (onverbeterd).

Conclusie

Deze studie laat zien dat een handbike trainingsschema dat gebaseerd is op de ACSM richtlijnen (hoewel ontwikkeld voor de grote spiergroepen van het onderlichaam) leidt tot inspannings specifieke verbeteringen op de handbike prestatie gemeten in piek VO₂, piek PO en piek HF. De gevonden verbeteringen in de piek fysiologische capaciteit door de handbike training zijn groter dan verbeteringen die uit de literatuur bekend zijn voor reguliere trainingvormen in de revalidatie, zoals rolstoeltraining. Handbiketruining lijkt een goede trainingvorm om het bovenlichaam te trainen.

Evaluatie Topsport Talentscholen: Talentenonderzoek

Auteur Heijden, A. von
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail a.vonheijden@mulierinstituut.nl
Co-auteur Reijgersberg, N.

Achtergrond en doelstelling

Ongeveer 40% van de topsporttalenten kiest bij het volgen van middelbaar onderwijs voor een Topsport Talentschool. Dit evaluatieonderzoek moet antwoord geven op de vraag of deze topsporttalenten het beter of slechter doen in hun sport- en leerprestaties dan de topsporttalenten op een ander type school.

Methode

Bij het talentenonderzoek is een talentcohort van een geselecteerd aantal sportbonden uit de periode tussen 2004 en 2008 bevestigd (voormalig talenten genoemd). Een deel van hen heeft nog steeds een officiële status van NOC*NSF als talent of topsporter, een deel is inmiddels gestopt met hun topsportcarrière. Tevens is er een vragenlijst uitgezet onder huidige topsporttalenten met een IT of NT status uit het talentenbestand van NOC*NSF.

Resultaten

Voormalig en huidige talenten die voor een Topsport Talentschool kozen, trainden bij aanvang en gedurende de middelbare school gemiddeld vijf tot zes uur meer dan de talenten op een reguliere school, tevens lag hun prestatieniveau hoger bij aanvang van de middelbare school en hebben zij op jongere leeftijd een status ontvangen.

Talenten op een Topsport Talentschool halen niet vaker het internationaal topniveau, hun schoolmotivatie en -prestaties blijven wat achter bij de talenten die regulier onderwijs volg(d)en. De uitval binnen de sport is voor de verschillende schooltypen gelijk.

Discussie/conclusie

Met name topsporters met hogere trainingseisen volgen onderwijs op een Topsport Talentschool. Ondanks die hogere trainingseisen zijn zij meer tevreden over het combineren van onderwijs en hun sport. Tweederde van deze topsporttalenten heeft aangegeven voor een Topsport Talentschool te hebben gekozen omdat school en sport anders niet te combineren waren. Dit onderstreept de noodzaak van het bestaan van Topsport Talentscholen voor een bepaald type topsporter, het biedt echter geen garantie op betere sport- en onderwijsprestaties. De uitkomst dat talenten van een Topsport Talentschool niet vaker de internationale top halen, hangt mogelijk samen met een oververtegenwoordiging van bepaalde type sporters op Topsport Talentscholen. Zo kiezen turners vaak voor een Topsport Talentschool en schaatsers vaker voor regulier onderwijs.

N.B. Het evaluatieonderzoek bestaat uit drie op zichzelf staande onderzoeken: een talentenonderzoek, een leerlingenonderzoek (niet-talenten) en een scholenonderzoek. Deze presentatie omvat alleen het talentenonderzoek.

Trainer-kind INterACTIE

Auteur Hilhorst, J.
Werkzaam bij Kennispraktijk
E-mail j.hilhorst@kennispraktijk.nl
Co-auteur Hekker, R.

Achtergrond en doelstelling

In 2012/ 2013 wordt vervolgonderzoek gedaan naar de interactie tussen trainers/ coaches en jeugdsporters in Nederlandse sportverenigingen. Het onderzoek Trainer-kind INterACTIE maakt onderdeel uit van het programma 'Naar een veiliger sportklimaat' van NOC*NSF/ KNVB/ KNHB en vormt tegelijk een deelonderzoek van het onderzoeksprogramma 'Winst door Sport'. 'Winst door Sport' is ontwikkeld vanuit de bouwsteen Sportwaarden van het Olympisch Plan 2028. Na literatuuronderzoek vanuit 'Winst door Sport' is de ambitie om in de periode tot 2016 praktijkgericht onderzoek uit te voeren door processen en contexten in de Nederlandse sport te beschrijven, die bijdragen aan de opvoeding en ontwikkeling van de Nederlandse jeugd. Daarbij gaat het niet zozeer om de vraag of sport positief bijdraagt aan de opvoeding en ontwikkeling, maar vooral om het beschrijven van succes- en faalfactoren (hoe levert sport een bijdrage) die vertaald kunnen worden naar opleidingen en concrete methoden (modules).

Methode

Er worden gegevens verzameld bij ongeveer vijftig jeugdteams en –trainers bij ongeveer vijftientig sportverenigingen. Door observaties, interviews, groepsgesprekken en eventueel enquêtes wordt intensief gevolgd hoe de jeugdsporttrainers omgaan met de jongeren. In de dataverzameling wordt gestreefd naar intensieve samenwerking met groepen studenten van twee of drie opleidingen in het hoger onderwijs.

Resultaten

Vanuit bestaand onderzoek is geconcludeerd dat er behoefte is aan generatief (niet toetsend) onderzoek, dat kwaliteitsvolle beschrijvingen oplevert van de interactie tussen trainers en jeugdsporters. Verschillende onderdelen binnen die interactie worden 'gemeten' en er wordt in elk geval rekening gehouden met mogelijke verschillen in de interactie tijdens trainingen ten opzichte van wedstrijden en verschillen tussen prestatieve teams en niet-prestatieve teams. Waar mogelijk is het uiteindelijk interessant om suggesties te geven hoe de interactie gerelateerd kan zijn aan andere contextuele factoren, persoonskenmerken en gedragsmatige uitkomsten, maar dat is secundair en kent zijn beperkingen.

Discussie/conclusie

Er zijn nog geen conclusies beschikbaar.

Toekomstverkenning sportvoorzieningen: implicaties van de Olympische breedtesportambities

Auteur Hoekman, R.H.A.
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail r.hoekman@mulierinstituut.nl

Achtergrond en doelstelling

Tegen de achtergrond van de Olympische ambities is de aandacht voor sport toegenomen. De doelstelling uit het Olympisch Plan om in 2016 75% van de Nederlandse bevolking minstens twaalf keer per jaar te laten sporten leeft ook op lokaal niveau. Onduidelijkheid bestaat echter over de gevolgen van deze beoogde toename van de sportdeelname voor de benodigde ruimte voor sport. Het doel van dit onderzoek is om te bepalen wat de ruimtelijke gevolgen zijn van landelijk en lokaal geformuleerde sportdeelname doelstellingen.

Methode

Voor dit onderzoek wordt secundaire analyse toegepast op landelijke en lokale sportdeelname onderzoeken met gegevens over accommodatiegebruik van sporters. Aanvullend worden op basis van bevolkingsgegevens en geformuleerde sportdeelname ambities in het algemeen en per doelgroep rekenmodellen ontwikkeld om de toekomstige behoefte aan verschillende type sportvoorzieningen te bepalen.

Resultaten

Op basis van verschillen in accommodatiegebruik tussen leeftijdsgroepen, de trends in accommodatiegebruik en de kansrijke doelgroepen om de 75% sportdeelname te realiseren is in 2016 vooral een stijging te verwachten van de sporters in de openbare ruimte en sporters bij commerciële aanbieders. Het aandeel sporters dat gebruik maakt van sportvelden gaat afnemen. Echter door de stijging van het aantal sporters (van 65% van de bevolking naar 75% van de bevolking) geldt voor alle type sportvoorzieningen dat het aantal gebruikers in de komende jaren gaat toenemen.

Discussie/conclusie

Met behulp van de rekenmodellen wordt inzicht geboden in de toekomstige ruimtebehoefte voor sport en worden aanknopingspunten geboden voor toekomstig accommodatiebeleid. Geconcludeerd wordt dat een verandering in denken noodzakelijk is. Het denken in enkel officiële sportaccommodaties (velden en hallen), moet plaats maken voor beleid gericht op sportieve omgevingen en publiek-private samenwerking. Onder andere kan gedacht worden aan het sportiever maken van de openbare ruimte en het openbaar maken van sportieve ruimte als sportparken.

Sport in Indië/Indonesië

Auteur   *Horn, N. van*
Werkzaam bij   *Stichting de Sportwereld*
E-mail   *Horn@KITLV.nl*

Het onderwerp van mijn paper is de ontwikkeling van de georganiseerde sportbeoefening door Nederlanders en Indische Nederlanders in Indië.

a) We kunnen de opmars van sport in Indië dateren vanaf 1895, later dus dan in Nederland en later dan in de Engelstalige koloniën. Ook de overheid in Indië bemoeide zich in de eerste jaren niet actief met sport of lichamelijke opvoeding.

De wat trage ontwikkeling van sport in Indië moeten we zoeken in de geografische en klimatologische omstandigheden. Veel Nederlanders vonden het trouwens te warm in de tropen. 's Morgens vroeg zou er gelegenheid geweest zijn om te sporten en 's avonds. Maar dan zaten veel Nederlanders nog op kantoor. Het moest allemaal in het weekend. Sportbeoefening vond eigenlijk alleen plaats in de grotere steden. En dan was er nog het probleem van buitenlands verlof of de voortdurende overplaatsingen. De jongeren die in Nederland actief sport beoefenden ontbraken op Java: ze moesten wel naar Nederland voor hun verdere studie.

b) Een ander probleem dat ik wil aankaarten zijn de raciale scheidingslijnen in de georganiseerde sportbeoefening. Tot 1940 kan je spreken van een afzonderlijke ontwikkeling van de sport, een aantal uitzonderingen daargelaten. De belangrijkste uitzondering was de deelname van het gemengde Nederlandsch-Indische elftal aan de WK-voetbal in 1938.

De oorlog maakte aan de georganiseerde sportbeoefening vooral onder de (geïnterneerde) Nederlanders een eind. Na de onafhankelijkheid moesten de gescheiden sportorganisaties wel samengaan. Eind jaren vijftig vond de grote uittocht van Nederlanders plaats. Dit betekende in de ogen van de Indonesiërs een radicale breuk met het Nederlands-Indische sportverleden. Zonder dat ze het beseffen borduurt de Indonesische sportwereld wel degelijk voort op de fundamenten uit 1895. Ook dit wil ik aantonen.

c) In het moderne Indonesië is voetbal nog steeds de belangrijkste sport. Het Indische voetbal heeft zich in Indonesië omgevormd tot een moderne organisatie, waarin veel, heel veel geld in omgaat. Dat komt helaas niet altijd aan de ontwikkeling en verbetering van de sport in Indonesië ten goede.

Imago's van sporten

Auteur   *Hover, P.*
Werkzaam bij   *Mulier Instituut*
E-mail   *p.hover@mulierinstituut.nl*
Co-auteur   *Jong, M. de*

Achtergrond en doelstelling

In het Olympisch Plan 2028 en de Sportagenda 2016 zijn ambitieuze doelstellingen opgetekend ten aanzien van de groei van de sportdeelname in Nederland. Dit blijkt allerm minst een eenvoudige opgave. Een kritische succesfactor daarbij is de beschikking over afdoende kennis over sporten en sporters, zoals over het imago van verschillende sporten. Hoe men tegen een sport aankijkt, het beeld dat men heeft van een sport en zijn beoefenaren, is een belangrijke factor in het besluit om die sport al dan niet te gaan beoefenen. In dit onderzoek gaan we in op het imago van vijftien van de meest bekende takken van sport.

Methode

Er zijn secundaire analyses op data van de SportersMonitor 2008 verricht. De datacollectie hiervan vond online plaats. Er is een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking van 5 tot 80 jaar getrokken (via het online ConsumerJury Panel van GfK Panelservices). De respons bedroeg 4.200 (74%).

Resultaten

Op enkele opvallende resultaten wordt hier ingegaan. Badminton wordt gezien als de minst mannelijke sport en tafeltennis als de meest ouderwetse. Golf wordt gezien als het minst blessuregevoelig. Verder bleek dat de beeldvorming niet altijd overeenkomt met de feitelijke informatie die van een sport bekend is.

Discussie/conclusie

Kennis over het imago van sporten kan een belangrijke bijdrage leveren aan het bereiken, binden en boeien van nieuwe doelgroepen. Het stelt bonden in staat om marketingcampagnes meer kennisgestuurd vorm te geven en de kans op een goed resultaat te verhogen. Nader onderzoek is nodig om vast te stellen welke imago-aspecten per sport aangepast zouden moeten worden om de deelname (per doelgroep) te verhogen. Een ander toepassingsgebied van de opgedane kennis is sportsponsoring.

Wie is de leider van het team en komt in aanmerking om de teamcaptain te worden?

Auteur Hulle, T. van
Werkzaam bij Sport Medisch Advies Centrum
E-mail Thomas.VanHulle@azsintjan.be

Achtergrond en doelstelling

Vanuit de omkadering (medische staf en trainersstaf) van het professioneel voetbalteam van Club Brugge K.V. werd de vraag gesteld aan de psychologen van het Sport Medisch Advies Centrum (S.M.A.C.) van het A.Z. St. Jan Brugge-Oostende A.V. om in de voorbereiding op het seizoen 2009-2010 te gaan bepalen: Welke speler komt het meest in aanmerking om de leider te zijn van het team. Dit om ook de 'captain' van het team te worden.

Er zijn vele verschillende theoriën over leiderschapsstijlen. De theorie van Bass (Bass, 1985) stelt dat er drie leiderschapsstijlen bestaan: transformationeel leiderschap, transactioneel leiderschap en de laissez-faire stijl. De zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan (Deci & Ryan, 2000) gaat er van uit dat er gradaties zijn in motivatie en dat die gradaties samenhangen met de mate waarin je zelf beslist (determineert) om iets al of niet te doen. Zelfdeterminatie is het laagst als je iets doet vanuit externe motivatie, ze is het hoogst wanneer je iets doet vanuit intrinsieke motivatie. Volgens de determinatietheorie heeft iedereen de basisnoden: autonomie, verbondenheid en competentie.

Vanuit deze theorieën distilleerden we een aantal hypothesen: Leiderschap gaat samen met een hoger IQ, hoge mate van extrinsieke motivatie, hoog zelfvertrouwen, hoge concentratie, lage angst, een hoge mentale voorbereiding, hoge teamgerichtheid en hoge mate van oplossingsgerichtheid.

Deze concepten vonden we terug in de Psychological Skills Inventory for Sports (PSIS-R-5) en de Standard Progressive Matrices.

Methode

Een informed consent werd besproken en ingevuld door de spelers.

Er werd geopteerd om de Psychological Skills Inventory for Sports (PSIS-R-5, Mahoney, e.a. 1987; Pennings, e.a. 1992) af te nemen. Deze vragenlijst peilt naar motivatie, zelfvertrouwen, concentratie, angstcontrole, mentale voorbereiding en team-oriëntatie bij sporters.

In tweede instantie werd de Standard Progressive Matrices (S.P.M., Raven, 1938) afgenomen. Deze test is weliswaar gerelateerd aan een algemene intelligentiefactor, maar doet specifiek beroep op een perceptuele redeneerfactor waarbij abstractievermogen en verbale mediëring een essentiële rol spelen. Als aanvulling werden aan elke speler 7 Oplossingsgerichte Vragen voorgelegd. (Kort Durend Oplossingsgericht Systemdenken, Korzybski Instituut).

Op het moment van de testing bestond de A-kern uit 29 profspelers. Zij werden individueel gezien en getest. Wanneer we de IQ-scores en de PSIS-R-5 schalen in gewogen scores bij elkaar nemen bekomen we een rangschikking van de spelers om de meest aangewezen leider te kiezen.

Resultaten

1. De scores op de verschillende schalen van de PSIS-R-5 leverden enkele verwachte en onverwachte resultaten op. Qua motivatie scoorden alle spelers gelijk lopend. Op de schaal zelfvertrouwen scoorden de jongste spelers het laagst. Op de schaal concentratie scoorde de meest ervaren speler het laagst. Op de angstschaal scoorden de jongeren het hoogst. Op de schaal mentale voorbereiding waren de grootste verschillen merkbaar. Twee van de drie doelmannen scoorden laag.

Bij teamoriëntatie valt de meest op zichzelf gerichte speler duidelijk op.

De IQ-scores waren gemiddeld 89, met een minimum van 63 en een maximum van 119. Vooral de Zuid-Amerikaanse spelers vallen op. Er is één uitschieter en één psychologiestudent onder de spelers.

2. Wanneer we de S.P.M. IQ-scores en de PSIS-R-5 schalen in gewogen scores bij elkaar nemen bekomen we een rangschikking van de spelers om de meest aangewezen leider te kiezen.

In overleg met de hoofdtrainer werden de resultaten besproken en de uiteindelijk aangestelde captain is drie jaar na de studie nog steeds de leider van het team, tot ieders tevredenheid (bestuur, staff, spelers, supporters,...).

Discussie

Tot op heden was de aanstelling van de captain van een voetbalteam vaak natte vingerwerk dat gedaan werd door de hoofdcoach op basis van zijn gevoel en dit dan meestal in de vaak te korte voorbereidingsperiode. Dit onderzoek laat zien dat het ook anders kan, meer onberbouwd en als aanvulling op 'het gevoel' van de hoofdcoach.

De psychologische vaardigheden van profvoetballers in kaart brengen met de PSIS-R-5 is een zinvolle besteding geweest. Het is nadien ook een vertrekpunt gebleken voor de trainersstaf om beter met de spelers en hun noden te kunnen omgaan. Het is een vertrekpunt voor de teampsychooloog om verder te werken met sterke en minder sterke punten van zijn spelers.

Via gestandaardiseerde testing op zoek gaan naar de leider van uw groep zorgt voor een meer gedegen keuze van de captain.

Wellicht zijn er betere instrumenten te vinden om de startvraag te beantwoorden, maar de geringe tijd tussen het stellen van de vraag en het uitvoeren van het onderzoek noopten ons tot het nemen van snelle beslissingen en keuzes.

Het beïnvloeden van zelfreflectie bij topsporters

Auteur Idema, W.

Werkzaam bij Instituut voor Sport- en Bewegingsstudies, Hogeschool Arnhem en Nijmegen

E-mail wietske.idema@han.nl

Achtergrond/doelstelling

Recent onderzoek laat zien dat een sporter met een groot zelfregulerend vermogen een grotere kans heeft om de top te behalen dan een sporter die niet beschikt over deze vaardigheid. Het gedrag dat daarbij vooral belangrijk blijkt te zijn, is het vermogen tot zelfreflectie (Jonker, 2011). De vraag is in hoeverre je dit proces van plannen, uitvoeren en evalueren én het vermogen tot zelfreflectie in de sport kunt beïnvloeden. Wanneer je dit weet, heb je een middel in handen om meer talenten klaar te stomen voor de topsport. Cleij en Ernst (2012), studenten van de Hogeschool Arnhem en Nijmegen, hebben gepoogd de zelfreflectie van brugklasleerlingen te beïnvloeden. Ze boden vijf weken lang een aangepaste les bewegingsonderwijs aan, waarbij ze een beroep deden op het zelfregulerend vermogen van de leerlingen. Deze interventie had een significant positief effect op *self-monitoring*, *self-efficacy* en *self-evaluation*. In september 2012 start een grootschaliger experiment bij sporttalenten, met als doel het beïnvloeden van hun vermogen tot zelfreflectie.

Methode

De experimentele groep bestaat uit volleybaltalenten (14-18) van het HAN Talententeam (speelsters geselecteerd uit jeugd/jong oranje) die intern op Papendal wonen en trainen (N=14). De controlegroep bestaat uit niet-geselecteerde speelsters uit jeugd/jong oranje (N=14). De interventie richt zich op zowel de speelsters als de coaches/trainers. Beide krijgen een professionaliseringstraject (drie weken) aangeboden waarin ze leren hoe je zelfreflectie kunt bevorderen in de trainingen, zodat er een (structurele) optimale leeromgeving ontstaat. De coaches besteden daarnaast tien weken lang aandacht (feedback/vragen stellen/bewust maken) aan zelfregulatie in de training. Een 0, 1, 2 en 3-meting brengt het effect op zelfreflectie in kaart (vragenlijst: Self-Regulation of Learning – Self Report Scale). Daarnaast geven observaties van de sportprestaties tijdens trainingen en wedstrijden (Datavolley) een beeld van het effect op de sportprestaties.

Resultaten

De verwachting is dat de interventie een positief effect heeft op het vermogen tot zelfreflectie van talenten, waardoor zij betere sportprestaties laten zien.

Belemmeringen en stimulansen bij sport van Nederlandse paralympische atleten

Auteur Jaarsma, E.A.

Werkzaam bij Afdeling Revalidatiegeneeskunde, Centrum voor Revalidatie, Universitair Medisch Centrum Groningen.

E-mail e.a.jaarsma@umcg.nl

Co-auteurs Geertzen, J.H.B.; Jong, R. de; Dijkstra, P.U.; Dekker, P.

Achtergrond

Meer dan de helft van mensen met een lichamelijke beperking doet niet aan sport. Deze inactiviteit verhoogt de kans op welvaartsziekten. Omdat de reden voor deze inactiviteit niet bekend is, is het belangrijk om inzicht te krijgen in belemmeringen en stimulansen van sport van mensen met verschillende lichamelijke beperkingen. Van een specifieke groep mensen met een lichamelijke beperking (paralympische atleten) verwachten wij dat zij zowel belemmeringen als stimulansen bij sport hebben ervaren en hebben daarom hen als onderzoeksgroep gekozen.

Doelstelling

Doel van deze studie is inzicht krijgen in belemmeringen en stimulansen bij sport van Nederlandse paralympische atleten.

Methode

Voor deze studie zijn 149 Nederlandse paralympische atleten benaderd via het NOC*NSF om een online vragenlijst in te vullen. De vragenlijst is ontwikkeld aan de hand van theoretische kaders en bevatte vragen over persoonlijke en omgevingsfactoren met betrekking tot belemmeringen en stimulansen bij sport. In totaal hebben 76 atleten de vragenlijst ingevuld (51%). Gemiddelde leeftijd(SD) was 30,5 (9,7) jaren en 61% was vrouw. Atleten zijn verdeeld in ambulante en rolstoelatleten, om resultaten van beide groepen te vergelijken.

Resultaten

Meest genoemde persoonlijke belemmering was 'afhankelijkheid van anderen' (22%), terwijl meest genoemde omgevingsbelemmering 'te weinig mogelijkheden in de buurt' (30%) was. Rolstoelatleten ervoeren meer belemmeringen dan ambulante atleten. Ongeveer één derde van de atleten ervoer helemaal geen belemmeringen bij sport. Meest genoemde persoonlijke stimulansen waren 'plezier en ontspanning' (78%), 'gezondheid' (61%) en 'het competitie aspect' (53%). Meest genoemde omgevingsstimulans was 'steun van familie, partner en kinderen' (40%).

Discussie/conclusie

Deze studie laat de meest genoemde belemmeringen en stimulansen van paralympische atleten met verschillende lichamelijke beperkingen zien. Houding en subjectieve norm zijn de belangrijkste stimulansen voor paralympische atleten voor sportparticipatie. Stimulansen wegen daarbij zwaarder dan belemmeringen en zorgen dat atleten blijven sporten. Een vervolgstudie bij internationale paralympische atleten zal naast belemmeringen en stimulansen, ook inzicht geven in geografische en culturele verschillen van sport.

Actieve pauzes op het schoolplein en aandacht van kinderen: een interventieonderzoek

Auteur Jans, L.B.
Werkzaam bij Fontys Sporthogeschool
E-mail L.Jans@fontys.nl
Co-auteur Adank, A.M.

Achtergrond en doelstelling

Onderzoek toont aan dat meer tijd voor bewegen op school de leerprestaties van kinderen niet negatief beïnvloedt (1). Het vermoeden bestaat dat matige fysieke activiteit leidt tot veranderingen in fysiologische mechanismen in de hersenen, waardoor de aandacht van leerlingen verbetert (2). Kinderen die minder fysiek actief zijn (bijvoorbeeld bovenbouwmeisjes) halen ongeveer de helft van hun activiteit uit de schooltijd, waaronder de gymles en de schoolpauze (3). Daarom richt dit onderzoek zich op het verhogen van de fysieke activiteit in de schoolpauze, waarbij onderzocht wordt of dit een effect heeft op de aandacht van de bovenbouwmeisjes direct na de pauze.

Methode

In totaal hebben 252 meisjes (groep zes tot en met acht) van acht basisscholen deelgenomen aan het onderzoek. Gedurende vier weken waren er springtouwen op het schoolplein en kregen de kinderen touwtje springen in de gymles. Voor en na deze interventie is de fysieke activiteit gemeten met behulp van een versnellingsmeter (GT3X+) en de aandacht aan de hand van de Bourdon-Vostest en de Substitutietest van de WISC-III.

Resultaten

De totale fysieke activiteit in de pauze is toegenomen ($p=.018$), waarbij de pauzeduur gemiddeld 35 seconden langer was. Qua samenhang tussen fysieke activiteit en aandacht was er een geringe significante correlatie tussen het verschil in fysieke activiteit tussen de voor- en nameting en het verschil op de substitutietest ($r=.162$; $p<.01$). Andere samenhang werd niet gevonden.

Discussie/conclusie

De gemiddelde fysieke activiteit van de meisjes is toegenomen. Het varieerde daarbij per school hoeveel meisjes in de pauze van de nameting touwtje sprongen. Mogelijk spelen meerdere factoren een rol, zoals de beschikbaarheid van het materiaal en de uitvoering van de ondersteunende lessen lo. Op basis van dit onderzoek is het onduidelijk waar de fysieke activiteit aan moet voldoen, wil het daadwerkelijk een positief effect kunnen hebben op de aandacht (bijvoorbeeld aard van de activiteit en verschillen tussen leerlingen).

Betrouwbaarheid en validiteit van testen om vaardigheden van rolstoelrugby in kaart te brengen

Auteur Janssen, T.W.J.

Werkzaam bij Faculteit der Bewegingswetenschappen, Vrije Universiteit Amsterdam

E-mail t.w.janssen@vu.nl

Co-auteurs Groot, S. de; Pols, B. van der; Spiekermann, A.; Malone, L.

Achtergrond en doelstelling

Om de prestatie van rolstoelrugbyers te kunnen monitoren, is in Amerika een test ontwikkeld om verschillende vaardigheden in kaart te brengen (passen, sprintsnelheid, behendigheid, uithoudingsvermogen, snelheid). Het doel van deze studie was het bestuderen van de betrouwbaarheid en de validiteit van deze vaardigheidstesten.

Methode

18 Rolstoelrugbyers (N=8 Nederlanders; N=10 Amerikanen) voerden twee maal 6 rolstoelrugby vaardigheidstesten: passen, 20m sprint, duur sprintvermogen, voor-/achterwaarts rijden in zogenaamde 'suicide', en een slalom met en zonder bal. Daarnaast werd op een isokinetische dynamometer de maximale kracht gemeten van de bovenste extremiteit. De betrouwbaarheid werd bepaald door het berekenen van de intraclass correlatiecoëfficiënten (ICC) tussen de uitkomsten van de vaardigheidstesten op de eerste en tweede dag. De validiteit werd bepaald door de Spearman correlatie tussen de vaardigheidstesten en de kracht te berekenen.

Resultaten

De betrouwbaarheid van de vaardigheidstesten van de Nederlandse rolstoelrugbyers was zeer goed met ICC waarden >0.90 , alleen de betrouwbaarheid van het passen was minder (ICC=0.78). De test om het passen in kaart te brengen, liet ook de minste relatie zien met de spierkracht ($r=0.32$, $p=0.54$), in tegenstelling tot de 20 m sprint, duursprint en slalom zonder bal die een zeer goede correlatie lieten zien (allen $r=-0.94$, $p=0.005$). Het voor-/achterwaarts rijden ($r=-0.77$, $p=0.07$) en de slalom met bal ($r=-0.87$, $p=0.02$) lieten een goede correlatie met spierkracht zien.

Discussie/conclusie

De voorlopige resultaten laten zien dat de rolstoelrugby vaardigheidstesten betrouwbaar af te nemen zijn, op de test 'passen' na, om rolstoelrugbyers te monitoren. Aangezien het passen een belangrijk aspect is van rolstoelrugby wordt aanbevolen om deze test af te nemen maar de score voorzichtig te interpreteren. Spierkracht is belangrijk voor de korte en langere rijtaken en dient, indien mogelijk gezien de beperkingen van de rolstoelrugbyer, te worden geoptimaliseerd.

Leren van *Meedoen*

Auteur Janssens, J.W.

Werkzaam bij Hogeschool van Amsterdam, opleiding Sport, Management en Ondernemen

E-mail j.w.janssens@hva.nl

Co-auteur Graaf, W.G. de

Achtergrond en doelstelling

Tussen 2006 en 2012 liep het zogeheten *Meedoen* programma. Met deze beleidsinterventie was niet minder dan 65 miljoen euro gemoeid. Het programma voorzag in ondersteuning van 500 sportverenigingen die zich gingen inspannen om de sportdeelname en maatschappelijke participatie van (niet-westerse allochtone) jongeren (4-23 jaar) te bevorderen. De rijksoverheid bekostigde de ondersteuning van deze sportclubs via de sportbonden met een bedrag van € 20.000 per club per jaar, gedurende een periode van vier jaar. Het programma is vanzelfsprekend geëvalueerd. De balans die daarbij werd opgemaakt was positief. Aan de ene kant werd een forse ledenwinst geboekt, aan de andere kant werd geconstateerd dat de deelnemende verenigingen meer werk maakten van hun maatschappelijke functie. Waar (nog) geen onderzoek naar is gedaan, zijn de ervaringen met de ondersteuningsmodellen die werden gehanteerd. De aanpak via de bonden bracht een grote variatie met zich mee in de wijze waarop het programma werd ingevuld. Alle bonden op één na lieten de verenigingen in meer of mindere mate zelf beschikken over de besteding van de subsidie-middelen, maar één bond zette alle beschikbare middelen in voor advies, ondersteuning en flankerende activiteiten vanuit het eigen bondskantoor. In ons onderzoek wordt gekeken hoe deze keuzes voor meer, minder of geen enkele autonomie voor de verenigingen hebben doorgewerkt in programmaresultaten en verenigingsfunctioneren op korte en lange termijn.

Methode

Het onderzoek is gestart met een secundaire analyse van data die in het kader van de programmaevaluatie door het Mulier Instituut werden verzameld. In een later stadium zullen ook nieuwe data worden verzameld en aanvullend onderzoek worden gedaan.

Resultaten

De resultaten van de secundaire analyse wijzen erop dat de verenigingen die in meer of mindere mate autonoom konden beschikken over de subsidiemiddelen van het *Meedoen* programma, kwantitatief en kwalitatief betere resultaten hebben geboekt.

Discussie/conclusie

Het onderzoek is van belang met het oog op toekomstige beleidsinterventies en de opzet van de verenigingsondersteuning door bonden, sportservicebureaus, gemeenten e.d.

‘Samen voor Sportiviteit en Respect’: resultaten monitoring en evaluatie

Auteur Kalmthout, J. van
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail J.vankalmthout@mulierinstituut.nl
Co-auteur Smits, F.C.

Achtergrond en doelstelling

Het Mulier Instituut heeft de monitoring en evaluatie van het programma ‘Samen voor Sportiviteit & Respect’ (een programma van elf sportbonden in samenwerking met NOC*NSF). De bonden willen samen het onwenselijke gedrag op en rondom het sportveld, alsmede de (te) negatieve beeldvorming daarover, bespreekbaar maken en ten positieve veranderen.

Methode

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen. Het eerste onderdeel omvat een effectmeting van het programma en inventariseert de effecten en resultaten van het programma als geheel. Het bestaat uit een kwantitatief deelonderzoek naar de verandering in beeldvorming van het Nederlands publiek, en een uitgebreide enquête over de aandacht voor en de aanpak van onwenselijk gedrag binnen verenigingen. Het tweede onderdeel richt zich op de effectiviteit en duurzaamheid van de aanpak per sporttak. Er is een analyse uitgevoerd naar de spel- en gedragsregels van de deelnemende sportbonden. En een kwalitatief onderzoek waarbij de uitwerking van de actieplannen, die per sportbond zijn opgesteld, in beeld wordt gebracht.

Resultaten

De twee opeenvolgende metingen in het bevolkingsonderzoek tonen nauwelijks veranderingen in de beeldvorming van het Nederlands publiek. De vergelijking met een eerdere meting laat wel wat verschillen zien. Ook in de aanpak van onwenselijke gedrag bij verenigingen is de afgelopen jaren het nodige veranderd. Zo beschikken meer verenigingen over huis- en gedragsregels dan enkele jaren geleden.

Uit de evaluatie van de uitvoering van de actieplannen van de bonden zijn een aantal succes- en faalfactoren naar voren gekomen. Een van de belangrijkste succesfactoren van de actieplannen was, zo bleek, het concreet maken van het thema sportiviteit en respect. Wanneer de problematiek bij de clubs helder is, kan de bond ook aan een andere succesfactor voldoen: het ontwerpen van een concrete toolkit om de aansluiting bij verenigingsbestuurders te vinden.

Discussie/conclusie

De monitoring en evaluatie van het programma kunnen een bijdrage leveren aan het vervolgbeleid ‘Naar een Veiliger Sportklimaat’.

Digitalisering in de gymles

Auteur Kleinpaste, J.
Werkzaam bij Christelijke Hogeschool Windesheim Zwolle, Lectoraat Bewegen, School en Sport
E-mail im.van.hilvoorde@windesheim.nl
Co-auteur Hilvoorde, I.M. van

Achtergrond en doelstelling

De kern van dit project is praktijkgericht onderzoek naar de inzet van ICT-middelen in de gymles. Docenten bewegingsonderwijs (gymleraren) in het voortgezet onderwijs geven aan dat zij niet weten hoe zij nieuwe technologie, zoals beweeggames en camera's, op een goede manier in hun dagelijkse lessen kunnen gebruiken.

In een RAAK-project samen praktijkgericht onderzoek verrichten naar het gebruik van ICT-hulpmiddelen in de gymles en zo voor en met veertig docenten bewegingsonderwijs in het vo nieuwe kennis opdoen en hulpmiddelen ontwikkelen waarmee zij ICT-middelen in de gymles kunnen gebruiken, zodat de kwaliteit van de gymles in de beleving van de leerling én de professional toeneemt.

Methode

Er is bewust gekozen voor een beperkt aantal ICT-middelen, zodat heldere experimenten kunnen worden uitgevoerd, gebruik makend van controlegroepen en goed meetbare variabelen. Daarbij kan de kennis uit de experimenten met de gekozen ICT-middelen ook worden toegepast bij gebruik van andere ICT-middelen. Zo kan de kennis van het gebruik van video-observatie ook worden toegepast op het gebruik van digitale technologie als aandachtsfocus of het gebruik van digitale sensoren.

De opbouw van het onderzoek, verdeeld in mijlpalen is:

1. inrichten fieldlab en onderzoek;
2. onderzoek digitale observatietechnieken;
3. onderzoek beweeggames en sportidentiteit;
4. opstellen rapportages.

Resultaten

Het onderzoek leidt tot nieuwe inzichten voor docenten bewegingsonderwijs hoe zij ICT-middelen kunnen inzetten in hun gymlessen. Het gaat dan om beweeggames en digitale observatietechnieken. Daarbij doen zij nieuwe kennis op over motorisch leren en differentieel leren in relatie tot bewegingsonderwijs: wat werkt wel en niet?

Discussie/conclusie

De aanpak is er op gericht een antwoord te vinden op de toenemende digitalisering in de maatschappij en de effecten daarvan op het bewegingsonderwijs. De activiteiten gericht op het opheffen van de handelingsverlegenheid bij docenten bewegingsonderwijs en kenniscirculatie over de digitalisering van de gymles worden duurzaam verankerd.

Effectevaluatie WIJS: een multidisciplinair naschools groepsprogramma voor jongeren met overgewicht in de Haagse krachtwijken

Auteur Kloek, G.C.

Werkzaam bij Lectoraat leefstijlverandering bij Jongeren, Centrum voor Lectoraten en Onderzoek, De Haagse Hogeschool

E-mail g.c.kloek@hhs.nl

Co-auteurs Schaap, C.; Luger, M.P.; Oudkerk, R.H.

Achtergrond en doelstelling

WIJS (Wat is Jouw Stijl) is een multidisciplinair naschools groepsprogramma voor jongeren met (matig) overgewicht in de leeftijd van 8 t/m 14 jaar. De groepsbijeenkomsten (90 minuten) bestaan uit bewegings-, voedingslessen en groepscoaching. Het programma is aangeboden gedurende het schooljaar 2011-2012 aan zowel basisscholen als een middelbare school in de Haagse krachtwijken. Het einddoel van WIJS is gericht op een verhoogde competentiebeleving en algehele leefstijlverandering en daarmee een duurzame daling van de BMI. WIJS wordt gefinancierd op basis van publiek-private samenwerking en is onderdeel van de Haagse Aanpak Gezond Gewicht welke gebaseerd is op de landelijke JOGG aanpak. De effectevaluatie van WIJS richt zich op indicatoren als competentiebeleving, gedrag: voeding en bewegen en overgewicht.

Methode

Het evaluatieonderzoek is uitgevoerd op 6 WIJS locaties en bij een controlegroep (85 jongeren, n=69 basis en n=16 middelbaar). Voor de effectmeting is gebruik gemaakt van de competentiebelevingsschaal voor kinderen (CBSK) met 6 sub-schalen (schoolvaardigheden, sociale acceptatie, sportieve vaardigheden, fysieke verschijning, gedragshouding en gevoel van eigenwaarde), een vragenlijst over beweeg- en voedingsgedrag en fysieke metingen voor het vaststellen van BMI en uithoudingsvermogen. Metingen werden uitgevoerd voorafgaand aan de start van het programma en aan het eind van het schooljaar.

Resultaten

Op 5 basisscholen zijn 164 jongeren gefaseerd gestart met het WIJS programma in september 2011 (n=100) of januari 2012 (n=64), 37 jongeren zijn gestart op een middelbare school. De meeste jongeren hebben een Turkse, Marokkaanse of Surinaamse achtergrond. Afhankelijk van de locatie had 36% tot 75% van de deelnemers matig overgewicht en 25% tot 52% ernstig overgewicht. Een klein percentage had een normaal gewicht.

Discussie/conclusie

Op dit moment worden de nameting uitgevoerd. Op de dag van het sportonderzoek kan worden gepresenteerd of het WIJS programma daadwerkelijk effect heeft op de competentiebeleving, het beweeg- en voedingsgedrag en de BMI van de deelnemers.

Sportblessurepreventie: de veiligheidsbeleving en het blessurepreventieve gedrag van Nederlandse sporters 2008-2011

Auteur Kloet, S.
Werkzaam bij VeiligheidNL
E-mail i.vriend@veiligheid.nl
Co-auteurs Vriend, I.; Fabrie, M.L.

Achtergrond en doelstelling

Sporten is gezond, maar gaat samen met het risico op sportblessures. Jaarlijks lopen sporters in Nederland 3,7 miljoen sportblessures op. Een sportblessure gaat vaak samen met sportverzuim. Blessurepreventie staat daarom hoog op de agenda van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Gedrag van sporters speelt hierbij een belangrijke rol: sporters moeten zich bewust zijn van risico's, weten hoe ze blessures kunnen voorkomen en daar naar handelen. Doel van het onderzoek is inzicht krijgen in de veiligheidsbeleving en -gedrag van sporters en veranderingen in de tijd.

Methode

In 2008 is een online enquêteonderzoek uitgevoerd bij een onderzoekspanel onder 4.000 beoefenaars (18 jaar en ouder) van minimaal één van de 12 sporten: veldvoetbal, zaalvoetbal, tennis, hockey, hardlopen, volleybal, wielrennen, mountainbiken, skiën, snowboarden, schaatsen en paardrijden. Er is gevraagd naar kennis, attitude, risicoperceptie en gedrag ten aanzien van blessurepreventie. In 2011 is het onderzoek herhaald onder 7.004 sporters en vergeleken met 2008.

Resultaten

Veel sporters zien het belang in van blessurepreventie en erkennen dat gevolgen ernstig kunnen zijn. Per sporttak bestaan grote verschillen in de risicoperceptie; vaak wordt dit onderschat. Sporters lopen vaak te lang door met een klacht of blessure. Ongeveer 1/3 geeft aan zelf de ernst te kunnen beoordelen en 2/3 weet waar zij terecht kunnen voor behandeling. De meeste sporters zeggen zelf veel te kunnen doen om blessures te voorkomen, maar weet niet (helemaal) wat te doen. Sporters met meer kennis over preventie nemen meer maatregelen om blessures te voorkomen. Voor verschillende sporttakken zijn significante stijgingen gevonden in het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen, waaronder helmgebruik bij skiën, snowboarden, mountainbiken en wielrennen.

Discussie/conclusie

De Veiligheidsbarometer Sporters levert veel informatie op over de veiligheidsbeleving en het blessurepreventieve gedrag persporttak en maatregel. De laatste jaren hebben hier al positieve veranderingen plaatsgevonden. De onderzoeksresultaten zijn interessant voor sportbonden, onderzoekers en beleidsmakers.

Zelfregulatie in de sportles op het mbo

Auteur Kramer, T.
Werkzaam bij Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
E-mail Tamara.Kramer@han.nl
Co-auteurs Vries, A. de; Sluis, A. van der; Elferink-Gemser, M.

Achtergrond en doelstelling

Zelfregulatie is een belangrijke bepaler voor succes op school. Het doel van dit onderzoek was om een lesmethode, gebaseerd op zelfregulatie, te ontwikkelen, implementeren en evalueren. Door middel van sportlessen is beoogd de zelfregulatie van mbo-niveau 1 studenten te verbeteren en hiermee hun school- en sportprestaties.

Methode

De ontwikkelde lesmethode bestond uit 20 weken vier lessen per week sportles waarbij de ontwikkeling van zelfregulatie centraal stond en waarbij altijd vier onderdelen terugkwamen. Deze onderdelen waren: fitheid, motoriek, werken aan eigen sportdoelen, en een gezamenlijke afsluiting. Zelfregulatie werd in de sportles gestimuleerd door vraaggestuurde instructie van de docent en door het bijhouden van een sportfolio door de student. Zowel de project- als de controlegroep bestond uit 37 studenten. Tijdens drie meetmomenten werden fysieke fitheid (aangepaste eurofittest), motoriek en zelfregulatieve vaardigheden (SRL-SRS aangevuld met de zelfwaarderingsschaal van Rosenberg) gemeten. Absentie is als maat voor schoolprestaties meegenomen. Interviews zijn afgenomen met de mentoren en studenten om kwalitatief meer inzicht in de schoolprestaties te krijgen.

Resultaten

De projectgroep verbeterde significant op verschillende fysieke aspecten en motoriek ($p < .05$). Het effect op schoolprestaties was minder duidelijk. Hoewel de projectgroep significant minder vaak absent was tijdens de lessen dan de controlegroep werd dit verschil niet groter in de tijd. Wel zagen verschillende mentoren een positief effect van de sportlessen op de binding met school en de inzet. Behalve een toename in zelfbeeld werd bij de projectgroep geen verbetering op de zelfregulatieve vaardigheden gemeten.

Discussie/conclusie

De lesmethode laat verbeteringen zien op fysieke fitheid en motoriek maar op zelfregulatie en schoolprestaties zijn de resultaten niet geheel duidelijk. Waarschijnlijk is het meetinstrument voor zelfregulatie niet geschikt voor deze doelgroep. Geadviseerd wordt om de lesmethode breed op het mbo te implementeren maar om de effecten te vergroten zal de lesmethode verder ontwikkeld moeten worden.

Binnen beginnen, buiten winnen? Fysieke activiteit tijdens de pauze: de effecten van stimulerend docentgedrag

Auteur Krijgsman, C.A.
Werkzaam bij Sint-Janslyceum
E-mail c.krijgsman@sjl.nl

Achtergrond en doelstelling

Pauzemomenten bieden op dagelijkse basis structurele momenten waarop leerlingen fysiek actief kunnen zijn. In het kader van de promotie van bewegen, als onderdeel van het bevorderen van de gezondheid bij jeugd, lijkt het vanzelfsprekend dat basisscholen een rol krijgen in het stimuleren van een actieve leefstijl bij kinderen. Het doel van deze studie was het effect te meten van stimulerend docentgedrag, voorafgaande aan de pauze van een continuooster, op de fysieke activiteit bij jongens en meisjes van groep zes, zeven en acht (9-12 jarigen). Daarnaast werd in een kwalitatieve meting de visie van leerkrachten op de praktische toepasbaarheid van de interventie gemeten.

Methode

96 Jongens en 94 meisjes uit de groepen zes, zeven en acht van twee scholen in Eindhoven zijn willekeurig geselecteerd. De mate van fysieke activiteit werd in een gecontroleerd voormeting/ nameting/ follow-up ontwerp gemeten. Een interventie met stimulerend docentgedrag, voorafgaande aan de pauze, vond plaats na de voormeting. Hierbij werd voor de meting van activiteit gebruik gemaakt van stappentellers. Ten behoeve van de kwalitatieve meting werden zestien leerkrachten gevraagd een digitale vragenlijst in te vullen.

Resultaten

Na de interventie veranderde het aantal stappen niet significant (verschil voormeting en nameting +3,8%) en was er een significante afname ($p=0,035$) tussen nameting en follow-up (-6%). In het kwalitatieve deel van het onderzoek gaven docenten aan dat de tijdsbelasting bovenop de reguliere werkdruk als zeer belastend werd ervaren en dat leerlingen na verloop van tijd een 'alweer-reactie' vertoonden.

Discussie/conclusie

Het huidige onderzoeksontwerp toont geen significant verschil in fysieke activiteit op het schoolplein aan, wanneer leerkrachten dit voorafgaande aan de pauze stimuleren. Mogelijk zijn deze resultaten beïnvloed door reactiviteit en veranderde omstandigheden waaronder leerkrachtgedrag.

Monitoring en evaluatie van Special Heroes: een landelijk sportstimuleringsprogramma voor kinderen in het speciaal onderwijs

Auteur Lindert, C.T.F. van
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail c.vanlindert@mulierinstituut.nl
Co-auteurs Smits, F.C.; Dool, R. van den

Achtergrond en doelstelling

Sport en bewegen is goed voor iedereen. Dit geldt ook voor kinderen en jongeren met een handicap. Toch sporten zij minder dan hun leeftijdsgenoten zonder handicap. Om de sportdeelname van deze groep te stimuleren hebben Gehandicaptensport Nederland, NOC*NSF en de Landelijke Vereniging voor Cluster 3-scholen Special Heroes opgezet. Dit is een sportstimuleringsprogramma voor leerlingen in het speciaal (voortgezet) onderwijs.

Monitoring en integratie is een integraal onderdeel van Special Heroes, waarbij de focus ligt op de implementatie van Special Heroes op cluster 3-scholen. Dit zijn scholen voor kinderen met een verstandelijke en/of lichamelijke handicap, ernstig meervoudige handicap en langdurig zieke kinderen. De hoofdvraag luidt als volgt: *in welke mate en op welke wijze hebben cluster 3-scholen voor het speciaal (voortgezet) onderwijs geparticipeerd in het programma Special Heroes, welke activiteiten hebben zij in dit kader uitgevoerd, welke beleidsresultaten zijn als uitvloeisel daarvan waar te nemen en welke factoren zijn daarvoor bepalend?*

Methode

Bij drie verschillende groepen zijn voor- en nametingen uitgevoerd op basis van kwantitatief onderzoek:

- Leerlingen van deelnemende scholen (via de ouders/verzorgers);
- Contactpersonen van deelnemende scholen (vakleerkrachten lo);
- Contactpersonen van deelnemende sportaanbieders.

Om inzicht te krijgen in succes- en faalfactoren met betrekking tot de implementatie van Special Heroes is aanvullend kwalitatief onderzoek verricht.

Resultaten

De resultaten van de nulmeting laten onder andere zien dat een derde van de leerlingen op deelnemende cluster 3-scholen niet aan sport doet. Bij leerlingen in het regulier onderwijs ligt dat percentage een stuk lager. Uit interviews blijkt verder dat het programma enthousiast wordt ontvangen bij leerlingen, vakleerkrachten en sportaanbieders.

Discussie/conclusie

Of Special Heroes een bijdrage heeft geleverd aan verhoging van de (georganiseerde) sportdeelname van de leerlingen en welke factoren daarbij een belangrijke rol hebben gespeeld, zal blijken uit de resultaten van de nameting. Vooralsnog heeft het programma op de scholen bijgedragen aan meer aandacht voor sport en bewegen in de vrije tijd.

Sportbesturen op de schop: aanzet tot een governance of sport monitor

Auteur Lucassen, J.M.H.
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail j.m.h.lucassen@mulierinstituut.nl
Co-auteur Schrijvers, L.

Achtergrond en doelstelling

Door de snelle veranderingen in en rondom de sportsector zien (landelijke en regionale) sportorganisaties zich al een aantal jaren gesteld voor complexe bestuurlijke vraagstukken. Zaken als: hoe behandelen we de grote commerciële belangen die spelen, willen we een vereniging blijven of gaan we naar een brancheorganisatie, partnerships om meer accountability vragen, hoe vernieuwen we onze traditionele legitimiteit (MVO). Organisaties reageren hierop door aanpassing van hun bestuur en management. We signaleren: verschuiving van verenigingsmodel naar 'professioneel' bestuursideaal, herbezinning op de verhoudingen tussen professionele staf en bestuur, verschuiving van autonomie naar nationale partnerships en opkomst van Goed Sportbestuur en verbindend leiderschap. Slechts sporadisch zijn deze ontwikkelingen bij sportorganisaties in Nederland tot nu toe onderzocht. Een governance of sport monitor kan daarin verandering brengen.

Methode en theoretisch kader

Bij de governance of sport monitor worden over een groot aantal aspecten van het (bestuurlijk) functioneren van (een selectie van landelijke) sportorganisaties data verzameld: organisatievorm(en), bestuursamenstelling, staf, financiën, partnerships, prestaties en bestuurlijk beleid. In beginsel gebeurt dit op basis van openbaar toegankelijke bronnen. Een eerste verkenning van de internationale literatuur heeft een aantal theorieën in beeld gebracht die bij de analyse van ontwikkelingen bruikbaar kunnen zijn. We doelen dan op de *neo institutionele* theorie, de *resource dependence* theorie en het *advocacy coalition framework*.

Resultaten

Op basis van de dataverzameling bij een 25-tal organisaties zullen een aantal eerste overzichten worden gepresenteerd. Enkele cases van recente bestuurscrises worden toegelicht ter illustratie.

Discussie/conclusies

Hoewel sportorganisaties regelmatig verslag doen van hun activiteiten blijken (bestuurlijke) gegevens niet altijd in dezelfde mate en op een vergelijkbare manier toegankelijk. Om gegevens goed te plaatsen blijkt ook belangrijk om 'achter' de gegevens te kijken: welke visie hebben betrokkenen hierop en wat is hun cultuur. Terwijl de verschillen tussen landelijke organisaties enorm zijn, worden ze toch vaak 'over een kam geschoren'.

Risicofactoren en preventie van Mediaal Tibiaal Stress Syndroom (MTSS) bij studenten aan sportopleidingen

Auteur Moeijes, J.
Werkzaam bij Chr Hogeschool Windesheim
E-mail j.moeijes@windesheim.nl
Co-auteur Sluis, A. van der

Achtergrond en doelstelling

Mediaal Tibiaal Stress Syndroom (MTSS) is een veel voorkomende blessure bij studenten van sportopleidingen. De doelstellingen van dit onderzoek zijn:

- 1) het ontwikkelen van een diagnostisch instrument voor het identificeren van jongeren met een verhoogd risico op het ontstaan van MTSS;
- 2) het doorontwikkelen van twee preventieve interventies ter voorkoming van het ontstaan van MTSS.

Methode

Het onderzoek wordt uitgevoerd met de volgende opleidingen:

- Experimentele groep (2*600 studenten)
  - MBO-SB Landstede Zwolle
  - Calo-Windesheim Zwolle
- Controle groep (2*335 studenten)
  - MBO-SB Deltion
  - HAN Nijmegen

De opzet van het onderzoek is als volgt:

- Ontwikkeling diagnostisch instrument
  - Afname voorafgaand aan start opleiding.
  - Aandachtspunten zijn belasting en belastbaarheid bij de start.
  - Samenhang tussen factoren van diagnostisch instrument en ontwikkeling van MTSS
- Ontwikkeling en toepassing van twee preventieve interventies in de experimentele groep, namelijk:
  - antipronatiezool in neutrale schoen bij studenten met overpronatie (eerste^e jaar van de studie)
  - Als uit diagnostisch instrument blijkt dat aerobe fitheid en loopervaring een rol spelen: trainingsprogramma ter vergroting van aerobe fitheid en belastbaarheid van de onderste extremiteit (tweede jaar van de studie) bij studenten die hierop matig scoren
- Wekelijkse afname van een aantal korte vragenlijsten: vragenlijst MTSS, sport en bewegen en SARS

Resultaten

- eerste uitspraken over risicofactoren voor het ontwikkelen van MTSS
- selectieprocedure antipronatiezooltje
- ontwikkeling van een trainingsprogramma voor studenten met een matige aerobe fitheid en lage belastbaarheid van de onderste extremiteiten.

Discussie/conclusies

Dit onderzoek maakt het mogelijk de laatste ontwikkelingen op het gebied van (het ontstaan van) MTSS te integreren met ervaring uit de sportpraktijk. De grote groepen studenten waarbij dit onderzoek plaatsvindt maken het mogelijk uitspraken doen over de effectiviteit van de ontwikkelde preventieve instrumenten.

Special Heroes: sportstimulering voor kinderen met gedragsproblemen

Auteur Mombarg, R.
Werkzaam bij Instituut voor Sportstudies Groningen
E-mail r.mombarg@pl.hanze.nl
Co-auteurs Lindert, C.; Bruining, J.W.

Achtergrond en doelstelling

Uit analyse van sportgedrag van leerlingen met gedragsproblemen blijkt dat 57% van deze jongeren geen lid is van een sportvereniging. Om de sportdeelname van deze jongeren te bevorderen is het landelijk project Special Heroes opgestart. Dit project bestaat uit drie fases waarbij in de eerste fase op school, tijdens de lessen bewegingsonderwijs, sport aangeboden wordt door de sportvereniging. Vervolgens worden de sporten in aansluiting op schooltijd gegeven. Tot slot gaan de kinderen zelf naar de sportvereniging toe om te sporten. Bij aanvang van het Special Heroes-traject wordt geïnventariseerd waar de leerlingen behoefte aan hebben. Door bijvoorbeeld voetbal en fitness op deze manier aan te bieden worden de leerlingen gestimuleerd om lid te worden van een sportvereniging en aan de andere kant leren de sportcoaches stapsgewijs beter om te gaan met deze leerlingen. Per jaar worden er elke zes weken drie à vier sporten op deze manier geïntroduceerd.

Methode

Om de effecten van Special Heroes op sportgedrag en sportdeelname te meten, is in het eerste jaar gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Hiervoor zijn zes vakleerkrachten en 36 kinderen geïnterviewd. Deze interviews zijn afgenomen aan de hand van een voorgestructureerde itemlijst, waarvan de inhoud gebaseerd is op een aangepast ASE-model.

Resultaten

Uit dit onderzoek blijkt dat de meerderheid van de kinderen door Special Heroes zichzelf vaardiger is gaan vinden en positiever is gaan kijken naar de aangeboden sporten. Op het gebied van het verminderen van gedragsproblemen blijkt Special Heroes voornamelijk effectief op sociale vaardigheden en op zelfwaardering. Uiteindelijk is 10% van deze kinderen lid geworden van de sportvereniging door Special Heroes. Dit betekent dat Special Heroes een positief effect heeft op attitude en beleefde vaardigheid en een beperkter effect op sportdeelname.

Veranderde bewustzijnstoestanden en presteren op het beslissende moment

Auteur Moormann, P.P.
Werkzaam bij Universiteit Leiden
Co-auteurs Laan, B. van der; Baader, C.; Weegen, L. van

Achtergrond en doelstelling

Tal van modellen bespreken de relatie tussen arousal (zenuwachtigheid of prestatieangst) en presteren, doorgaans in een rechtlijnig verband of een omgekeerde u. De laatste curve impliceert een optimaal spanningsniveau dat de sporter in een flow zou kunnen brengen. Veranderde bewustzijnstoestanden (dissociaties) buiten flow zijn echter nauwelijks onderzocht. In het huidige onderzoek wordt een onderscheid gemaakt tussen positieve, neutrale en negatieve dissociaties die ertoe zouden leiden dat de sporter onder, op of boven zijn/haar kunnen presteert op het beslissende moment (het nemen van een penalty bij voetbal, het rijden van een tour bij wielrennen of het rijden van een kuur bij kunstschaatsen).

Methode

Bij 299 sporters, bestaande uit vier groepen (Voetbal 1 (N = 36, M = 24.24 jaar); Voetbal 2 (N = 163; 89 mannen, 74 vrouwen, M = 24,64 jaar); Wielrennen (N = 60; M = 28.25 jaar); Kunstschaatsers (N = 40; 11 jongens, 29 meisjes; M = 17,66 jaar) werd de Dissociatieve Toestand Index, de Bermond-Vorst Alexithymie Vragenlijst en de Prestatie Indicator afgenomen.

Resultaten

Sporters die boven hun kunnen presteerden waren significant minder emotioneel. De relatie tussen emotioneel (arousal) en onder, op, of boven je kunnen presteren was rechtlijnig. Boven je kunnen presteren was gerelateerd aan flow, pijn uitschakelen en de sportrol aannemen, terwijl onder je kunnen presteren te maken had met 'geen goed gevoel', zware benen, blubberknieën, black-outs en 'van de wereld'. In een trance, als in een droom, als een film, en als een robot waren niet gerelateerd aan onder of boven je kunnen presteren.

Discussie

Ingegaan zal worden op interventies bij MT van sporters die last hebben van bewustzijnstoestanden die een verstrend effect hebben op de prestatie. Tevens zal ingegaan worden op de vraag in hoeverre emotioneel trainbaar is.

Freerunning in het voortgezet onderwijs: effecten van lessen in freerunning bij jongeren

Auteur Mossel, G. van
Werkzaam bij SLO
E-mail g.vanmossel@slo.nl

Achtergrond en doelstelling

SLO, nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling, heeft in opdracht van het Beleidskader Sport, Bewegen & Onderwijs een interventieonderzoek gedaan naar de effecten van vier lessen freerunning in het voortgezet onderwijs bij leerlingen. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met het Mulier Instituut in Utrecht.

Het huidige programma lo en de naschoolse sport in het voortgezet onderwijs bestaat vooral op wedstrijd-sportgerichte beweegactiviteiten. Daarmee is het huidige programma geen afspiegeling van de huidige beweegcultuur van jongeren. SLO heeft daarom een leerlijn freerunning ontwikkeld en weergegeven op een dvd met een enjoy, cool en extreme parcours met beelden van verschillende deelnameniveaus rookie (geel shirt), expert (groen) en master (blauw) en op de bijbehorende website www.freesport.slo.nl.

Bij freerunning legt men al lopend en springend een parcours af, waarbij obstakels worden overbrugd met verschillende soorten 'tricks'. Zo geven leerlingen, op eigen speelse wijze, vorm aan de bewegingsuitdaging van de direct beschikbare stedelijke of natuurlijke omgeving.

Methode

Het interventieonderzoek vond plaats op drie scholen in het voortgezet onderwijs en is uitgevoerd bij dertien klassen. Totaal hebben zes docenten meegedaan aan het interventie-onderzoek. Drie docenten maakten deel uit van het netwerk Freesport (zogenaamde 'insiders') en drie docenten waren collega-docenten op dezelfde school (zogenaamde 'outsiders'). 279 leerlingen hebben twee keer een vragenlijst ingevuld: voorafgaand aan (o-meting) en na afloop (1-meting) van de lessenreeks van vier lessen freerunning bij lo. Er zijn in totaal zes groepsinterviews afgenomen bij in totaal 25 leerlingen, zestien jongens en negen meisjes.

Resultaten

Bij jongens, niet-clubsporters, masters en in mindere mate bij experts worden middelmatige tot grote positieve effecten gerealiseerd op het beweegmotief lichamelijk effect en op de psychologische basisbehoeften van autonomie en competentie. Bij meisjes en rookies worden echter weinig of zelfs negatieve effecten gerealiseerd. 'Docenten-insiders' zorgden voor een groot effect op gevoelens van autonomie bij experts en een groot effect op gevoelens van competentie bij masters.

Discussie/conclusie

Het onderzoek geeft de volgende aanbevelingen:

- Bevorder vitaal bewegen bij leerlingen tijdens freerunning.
- Bevorder ook bij rookies en experts gevoelens van autonomie en competentie.
- Breng freerunning van buiten- naar binnenschools én weer naar buitenschools:
- Standaardiseer een (na)scholing reerunning voor docenten lo in freerunning.
- Zorg voor doorontwikkeling van het pedagogisch didactische karakter van het freesport-concept.
- **Herhaal het interventieonderzoek bij andere activiteiten.**

De kloof die een startende vakleerkracht bewegingsonderwijs ervaart tussen de opleiding en het werkveld

Auteur Nakken, M.V.
Werkzaam bij Houtrustschool, Den Haag
E-mail marieke_v_nakken@yahoo.com

Achtergrond en doelstelling

Binnen de praktijk gaan er geluiden op dat de startende vakleerkracht bewegingsonderwijs problemen ervaart tijdens het lesgeven. De hoofdvraag van het onderzoek is of de problemen die startende vakleerkrachten bewegingsonderwijs ervaren mogelijk het gevolg zijn van een kloof tussen de startbekwaamheid waarmee de afgestudeerde van de opleiding komt en de eisen die het werkveld aan de startende vakleerkracht bewegingsonderwijs stelt. Het uiteindelijke doel is een advies aan de opleiding en/of het werkveld te geven om die eventuele kloof te overbruggen.

Methode

Door middel van een vragenlijst is aan vakleerkrachten gevraagd of en in welke mate zij problemen hebben ervaren met verschillende aspecten van het lesgeven in hun eerste jaar. Vervolgens zijn op basis van die gegevens interviews afgenomen om achter de kern van de problemen te komen.

Resultaten

Er wordt een kloof ervaren door de startende vakleerkrachten. Het gevoel daarbij is het er ineens alleen voor staan. De grootste problemen die worden ervaren zijn het werken met een leerlingvolgsysteem en het ontwerpen van een handelingsplan. De oorzaak is vaak ordeproblemen. Deze ontstaan vooral door problemen die zij ervaren met het stellen van duidelijke grenzen, het consequent zijn en de ongemotiveerde leerlingen bij de les betrekken.

Discussie/conclusie

Opvallend is hoe meer ervaring de vakleerkrachten hebben, hoe meer problemen ze over het algemeen in hun eerste jaar hebben ervaren. Doordat de vakleerkracht zich blijft door ontwikkelen zal deze waarschijnlijk steeds kritischer terugkijken op zijn eerste jaar, wat zeer belangrijk kan zijn voor de onderzoekspopulatie van toekomstig onderzoek. De belangrijkste aanbevelingen voor het werkveld zijn het zorgen voor ondersteuning vanuit de school en voor inhoudelijke begeleiding. De opleiding zou meer kunnen doen met kortere LIO-stages, meer aandacht besteden aan het werken met leerlingvolgsystemen in de praktijk en meer werkcolleges aanbieden met het onderwerp ordeproblemen.

Implementatie van bewegprogramma's in het mbo 2008-2012

Auteur Noordman, W. (presentatie J. Hilhorst)

Werkzaam bij Kennispraktijk

E-mail w.noordman@kennispraktijk.nl

Co-auteurs Steenbergen, J.; Hilhorst, J.

Achtergrond en doelstelling

Kennispraktijk voerde in opdracht van Mbo Diensten een evaluatieonderzoek uit naar de wijze van implementeren en begeleiden van het Masterplan Bewegen en Sport in het mbo. Hiermee zijn aanbevelingen geformuleerd voor de toekomstige implementatie en begeleiding van (sport)programma's op mbo-instellingen.

Methode

In de periode van oktober 2011 tot april 2012 zijn uiteenlopende gegevens verzameld door het inzetten van achtereenvolgens online vragenlijsten, verdiepende interviews en een werksessie. Informatie is verzameld bij sportcoördinatoren, themaleiders, landelijke ondersteuners en deskundigen op het terrein van implementatie in het onderwijs.

Resultaten

Een selectie van hoofdlijnen uit de resultaten:

- Tijdens de implementatie zijn uiteenlopende stappen doorlopen.
- De meest voorkomende strategie bij de implementatie bestond uit (i) een gecombineerde top-down/bottom-up benadering, (ii) klein beginnen en vervolgens opschalen en (iii) een projectmatige aanpak.
- De implementatiestrategie is afhankelijk van de context van de mbo-instelling met nadruk op de fase waarin de implementatie zich bevindt.
- De stijl van begeleiden was divers maar kenmerkte zich vooral door persoonlijke ondersteuning, resultaatgericht werken en stimuleren om te doen.
- Hoewel de begeleiding na afloop van het masterplan gewenst is, weten de mbo-instellingen nog niet in hoeverre de instelling bereid zal zijn daar een aanvullende bijdrage voor te betalen.

Discussie/conclusie

Enkele algemene conclusies:

- De betrokkenen zijn tevreden over hoe de lokale implementatie is verlopen.
- Er zijn uiteenlopende succesfactoren die bepalend zijn voor de mate waarin het masterplan succes oogst op de mbo-instellingen (onder meer draagvlak, groeimodel en snel doen).
- De belangrijkste succesfactor is de sportcoördinator. Hij/zij is het meest bepalend voor de mate waarin het masterplan succesvol is.
- Er zijn verschillende (praktische) knelpunten bij de implementatie op de mbo-instellingen die er voor zorgen dat het masterplan niet optimaal rendeert (onder meer roostering en accommodaties).
- De betrokkenen van het masterplan waren (zeer) tevreden over de begeleiding en benoemden enkele specifieke succesfactoren (onder meer onderlinge uitwisseling, persoonlijk en maatwerk).

Effecten van de combinatie sport en workshops op het vmbo; SportMpower

Auteur Noordman, W.
Werkzaam bij Kennispraktijk
E-mail w.noordman@kennispraktijk.nl
Co-auteurs Casteren, E. van; Collard, D.; Steenbergen, B.; Hilhorst, J.

Achtergrond en doelstelling

SportMpower is een concept dat is gericht op derde/vierdejaars vmbo-leerlingen met een verhoogd risico op voortijdig schoolverlaten. Door middel van een naschools programma van vijftien weken met wekelijks één uur sport in combinatie met één uur workshop wordt beoogd schooluitval te voorkomen en worden jongeren gestimuleerd tot een actieve en gezonde leefstijl.

Hoofdvraag:

In hoeverre heeft SportMpower effect op het voorkomen van voortijdig schoolverlaten en op een gezonde leefstijl van kwetsbare jongeren in Nederland, en onder welke omstandigheden treden eventuele effecten op?

Methode

Aan de hand van een quasi-experimenteel design zijn verschillende onderzoeksmethoden ingezet:

- Vragenlijsten (gerelateerd aan voortijdig schoolverlaten en leefstijl)
- Fysieke metingen (BMI, vetpercentage en fitheid)
- Observaties interpersoonlijk gedrag
- Schoolregistraties (verzuim en schoolresultaten)
- Interviews (achtergronden en procesfactoren)

Resultaten

Er zijn verschillende vragen gesteld over onderdelen van de gedragsdeterminanten kennis, vaardigheden, eigen effectiviteit, houding en motivatie. Op het merendeel van de specifieke variabelen zijn geen verschillen tussen deelnemers en controlegroep, die zijn er wel wat betreft:

- Kennis: deelnemers aan SportMpower verwerven specifieke kennis uit de workshops en weten beter welke opleiding voor hun toekomstig gewenste beroep nodig is.
- Eigen effectiviteit: deelnemers aan SportMpower krijgen meer vertrouwen in het behalen van een startkwalificatie.
- Vaardigheden: er zijn indicaties dat deelnemers aan SportMpower vaker positief en minder vaak negatief interpersoonlijk gedrag vertonen tijdens sportactiviteiten.
- Motivatie: deelnemers aan SportMpower krijgen vaker het voornemen om op een nieuwe sport te gaan.

Discussie/conclusie

Ten aanzien van de hoofdvraag kan geconcludeerd worden dat vooralsnog met deze twee tranches van SportMpower er geen directe effecten van deelname zijn op voortijdig schoolverlaten en een gezonde leefstijl van kwetsbare jongeren in Nederland. Wel zijn er op een aantal specifieke onderdelen van gedrag positieve effecten, maar die leiden via de inzet van SportMpower niet direct tot gedragsverandering op voortijdig schoolverlaten en een gezonde leefstijl.

Afbakenen in de satelliet rekening sport

Auteur   *Oldenboom, E.*

Co-auteur   *Goossens, R.*

Bij het samenstellen van een macro-economisch overzicht van de sportbranche spelen afbakeningen een grote rol in wat gerekend kan worden tot de sporteconomie en wat niet. Zo doemen vragen op wanneer de aanschaf van een sportgoed, zoals een sportshirt of een paar sneakers, nog gerekend kunnen worden tot goederen volgend uit de sporteconomie en wanneer niet. Het motief van gebruik, de situatie van gebruik, maar ook de oorsprong van bestaan spelen een rol bij het bepalen van de regels tot afbakening. Deze en andere overwegingen hebben geleid tot een gestructureerde aanpak tot afbakenen en tot een beslisboom. Deze beslisboom en de achterliggende filosofie zullen worden toegelicht.

De sporteconomie in kaart gebracht

Auteur Oostrom, C.

Werkzaam bij CBS

Internationaal vergelijkbare, macro-economische cijfers over sport zijn schaars. In opdracht van het ministerie van VWS hebben het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Hogeschool Arnhem Nijmegen daarom een eerste sportsatelliet voor Nederland opgesteld. Om de sportsatelliet op te stellen is de hele Nederlandse economie gefilterd op sportrelevante activiteiten. Van meer dan honderd groepen van producten is nagegaan wat hun sporteconomische relevantie is. In deze presentatie zullen we aan de hand van een praktijkvoorbeeld laten zien hoe dit proces in zijn werk is gegaan. Hierbij staan we stil bij de discrepantie tussen wat we willen meten (de definitie – het onderwerp van de presentatie van dhr. E. Oldenboom en dhr. R. Goossens) en wat we kunnen meten (operationalisering). Daarnaast laten we zien hoe we omgegaan zijn met conflicterend bronmateriaal. De presentatie beoogt zo duidelijk te maken welke overwegingen ten grondslag lagen aan de keuzes die gemaakt moesten worden bij het opstellen van de sportsatelliet.

Invloed van psychosociale stress en herstel op de prestatie van tophardlopers

Auteur Otter, T.A.
Werkzaam bij Instituut voor Sportstudies, Hanze Hogeschool Groningen
E-mail t.a.otter@pl.hanze.nl
Co-auteurs Brink, M.S.; Lemmink, K.A.P.M.

Achtergrond en doelstelling

Topporters zijn continu bezig om hun prestaties te verbeteren door middel van een fysiek trainingsprogramma. Daarnaast lijken ook psychosociale stress en herstel de prestatie te beïnvloeden (Kentta & Hassmen, 1998). Groningen Monitoring Athletic Performance Study tracht door het monitoren van deze variabelen onderlinge relaties in kaart te brengen. In dit onderzoek wordt specifiek gekeken naar de relatie tussen psychosociale stress/herstel en prestatie van tophardlopers.

Methode

Twintig hardlopers (zes vrouwen, veertien mannen, leeftijd; 23 ± 6 jaar, lengte; 178 ± 10 cm, gewicht; 64 ± 9 kg) namen deel aan het onderzoek. Psychosociale stress en herstel werden bepaald middels de RESTQ-sport vragenlijst (Nederhof, Brink, & Lemmink, 2008). Aansluitend voerden de hardlopers een submaximale prestatietest uit op een loopband met drie intensiteitsstappen, namelijk 70%, 80% en 90% van de HFmax. De eerste twee stappen duurden zes minuten, de derde stap drie minuten. Direct na de test stonden de lopers stil en werd het herstel van de hartfrequentie na één minuut bepaald als indicatie van prestatie (Lamberts, Swart, Noakes, & Lambert, 2011).

Resultaten

De scores voor algemene stress, algemeen herstel, sportspecifieke stress en sportspecifiek herstel waren 10.3 ± 5.5 (range; 1.0 tot 24.5), 16.5 ± 3.2 (range; 1.0 tot 12.0), 4.5 ± 2.6 (range; 0.8 tot 22.8) en 10.1 ± 2.7 (range; 5.0 tot 15.0), respectievelijk. Het herstel van hartfrequentie bedroeg 56 ± 12 slagen/minuut (range; 38 tot 77 slagen/minuut).

Een beter psychosociaal herstel hing samen met een sneller herstel van de hartfrequentie in de eerste minuut na inspanning ($r=0.56$, $p=0.01$). Er was een tendens zichtbaar dat minder psychosociale stress gerelateerd was aan een betere prestatie ($r=-0.43$, $p=0.059$).

Discussie/conclusie

Resultaten laten zien dat psychosociaal herstel samenhangt met een betere prestatie. Minder psychosociale stress lijkt deze prestatie positief te beïnvloeden. Hieruit blijkt dat psychosociale stress/herstelfactoren een belangrijke rol spelen bij het optimaliseren van prestaties van hardlopers. Het zorgvuldig monitoren van deze factoren biedt mogelijkheden om gerichte interventies toe te passen.

De geschiedenis van de Haagse sport en lichamelijke opvoeding

Auteur   *Pouw, R.*
Werkzaam bij   *Oudmedewerker SSS en NISB*
E-mail   *cendpouw@kpnplanet.nl*

Achtergrond en doelstelling

Tot nu toe is er in het onderzoek naar de geschiedenis van Den Haag nauwelijks aandacht besteed aan de geschiedenis van de Haagse sport en lichamelijke opvoeding en wat er eventueel typisch Haags is van deze sport en lichamelijke opvoeding. Daarom ben ik dit onderzoek gestart.

Methode

Ik heb voor dit onderzoek gebruik gemaakt van stukken uit het Haags Gemeentearchief, reeds eerder uitgevoerde studies op het terrein van sport en lichamelijke opvoeding, artikelen uit het dagblad Het Vaderland, internetsites en foto's uit het Haags Gemeentearchief en van internet.

Resultaten

Ik ga er van uit dat sport het resultaat is van, op z'n minst nauw samenhangt met de sociaal-culturele ontwikkeling. Daarom heb ik veel aandacht besteed aan deze ontwikkeling in Den Haag. Zo heb ik kunnen ontdekken dat er gesproken kan worden van typische Haagse sport en hoe men deze sport kan karakteriseren.

Typische Haagse takken van sport zijn paardensport (met name concoursen hippique), golf, tennis en schieten. Takken van sport die elitair van karakter zijn, zowel qua soort leden en de instelling van deze leden als de structuur en sfeer in de verenigingen: het grote sociëteitskarakter.

De bestuurders van de verenigingen willen de ontwikkeling van hun sport bewaken en spelen een belangrijke rol in nationale en internationale bonden.

Dit mondt uit in een standenstrijd waarin de Nederlandsche Corinthians een belangrijke rol spelen. Zij willen voorkomen dat hun tak van sport populair wordt, want dat leidt in hun ogen tot professionalisme en vandalisme.

De Haagse lichamelijke opvoeding is aanvankelijk uniek. De HALO is de eerste 'Academie voor Lichamelijke Opvoeding en Dekker en Penders ontwikkelen een mix van de Duitse en Zweedse gymnastiek. Als er echter een stelselstrijd ontstaat, houdt de HALO zich afzijdig. Dat leidt er toe dat de AALO, met het adopteren van de Oostenrijkse School en de aanstelling van Gaulhofer als rector de belangrijkste ALO wordt en dat de HALO wordt 'gedegradeerd' tot de academie van 'cocktailmixers'.

Discussie/conclusie

Het optreden van de Nederlandsche Corinthians is in het interbellum in de sportwereld bespot. Zoals ook de HALO in die tijd bespottelijk wordt gemaakt.

Mijn conclusie is dat dit niet terecht is dat geweest de huidige sportbestuurders dit moeten erkennen.

Kansen voor de sport- en beweegprofessional in de preventieve zorg: ervaringen in de BeweegKuur

Auteur Preller, L.

Werkzaam bij Nederlands Instituut voor Sport en Beweging

E-mail Liesbeth.preller@nisb.nl

Co-auteurs Dijk, M. van; Raaijmakers, L.G.M.; Hartog-van den Esker, F. den; Wagemakers, A.; Helmink, J.H.M.; Kremers, S.P.J.; Aalbers, M.

Achtergrond en doelstelling

De BeweegKuur is een gecombineerde leefstijlinterventie in de eerstelijnsgezondheidszorg, die zich richt op het blijvend verbeteren van beweeg- en voedingspatronen bij mensen met een gewichtsgelateerd gezondheidsrisico. Om blijvende gedragsverandering te ondersteunen zet NISB sterk in op het vormen van lokale netwerken, met vertegenwoordigers van zorg, sport- en beweegaanbod, en gemeente. Dit moet doorstromen van zorg naar sport mogelijk maken. In de presentatie wordt ingegaan op doorstromen van deelnemers en de rol van lokale netwerken daarbij.

Methode

Gegevens werden verzameld in verschillende studies, onder andere middels een vragenlijst onder 257 zorgverleners en 139 BeweegKuur-instructeurs, en middels 21 interviews met coördinatoren van vijf regionale en zestien lokale netwerken en twintig focusgroepgesprekken met vijf regionale en vijftien lokale netwerken. Diepte-interviews worden gehouden om belemmerende en stimulerende factoren bij doorstromen beter in kaart te brengen.

Resultaten

Veel zorgverleners ervaren positieve resultaten op fysieke en/of psychische gezondheid van deelnemers (80%) en op beweeggedrag (77%). 41% ervaart door de BeweegKuur een beter functionerend netwerk om zorg en sport te verbinden. Beter ervaren gezondheid is sterk gerelateerd aan voldoende en kwalitatief goed ervaren sportaanbod. Beter toegankelijkheid van sportaanbod is positief gerelateerd aan vertegenwoordiging van sportaanbieders in het lokale preventienetwerk. BeweegKuur-instructeurs zien voor zichzelf een belangrijke rol bij de nazorg van deelnemers, maar hebben nog weinig instroom van deelnemers. Warme en persoonlijke overdracht door een partner uit het netwerk of een buurtsportcoach is nodig om deelnemers goed door te laten stromen. Welzijn en gemeente kunnen een belangrijke faciliterende rol spelen in de verbinding van zorg en sport en in doorstromen van deelnemers.

Discussie/conclusies

Goede inbedding van het sport- en beweegaanbod in lokale preventienetwerken lijkt de toegankelijkheid van het sportaanbod voor mensen met een chronische aandoening te verbeteren en daarmee ook gezondheid te verbeteren. Een actieve(re) houding van sportaanbieders leidt naar verwachting tot een hogere instroom van deelnemers.

Verklaring van sociaaldemografische verschillen in sportuitval tussen de eerste en derde klas van het voortgezet onderwijs

Auteur Prins, R.G.

Werkzaam bij Department of Public Health, Erasmus University Medical Center, Rotterdam

E-mail r.prins@erasmusmc.nl

Co-auteurs Kamphuis, C.B.M.; Empelen, P. van; Beenackers, M.A.; Brug, J.; Mackenbach, J.; Oenema, A.

Doelstelling

1) het identificeren van risicogroepen voor sportuitval gedurende de adolescentie en 2) verkennen welke (cognitieve en omgevings-) factoren deze verschillen deels kunnen verklaren.

Methoden

Dit onderzoek werd uitgevoerd gebruikmakend van longitudinale gegevens uit het ENDORSE onderzoek; in totaal zijn 357 jongeren opgenomen in de analyses. Sportgedrag, sociaaldemografische factoren (geslacht, etniciteit en opleidingsniveau), cognities en omgevingspercepties werden via vragenlijsten gemeten op baseline (eerste klas van het voortgezet onderwijs (v01)) en twee jaar later (derde klas van het voortgezet onderwijs (v03)). Twee uitkomstvariabelen werden gebruikt: 1) stoppen met sport en 2) niet meer voldoen aan de fitnorm. Door middel van logistische regressie- en mediatieanalyses werden sociaaldemografische verschillen in sportuitval en verklarende factoren geïdentificeerd.

Resultaten

80% van de jongeren sportte in v01; twee jaar later nam dat af naar 70%. In v01 voldeed 73% van de jongeren aan de fitnorm; twee jaar later was dat 51%. Meisjes (OR:2.5, 95%BI:1.5;4.5) hadden een grotere kans om te stoppen met sporten dan jongens. Daarnaast hadden meisjes (OR:2.5, 95%BI:1.4;4.2), jongeren van niet-westerse afkomst (OR:1.8, 95%BI:1.0;3.0) en jongeren met een lager opleidingsniveau (OR:1.7, 95%CI:1.0;2.9) hadden de grootste kans om niet meer te voldoen aan de fitnorm. Mediatieanalyses lieten zien dat waargenomen veiligheid de geslachtsverschillen in sportuitval voor 8% kon verklaren. Intenties verklaarden verschillen in afkomst (32%) en opleidingsniveau (37%) in stoppen met voldoen aan de fitnorm.

Discussie/conclusie

Meisjes, jongeren met een lager opleidingsniveau en van niet-Westerse afkomst hebben een grotere kans op sportuitval tussen v01 en v03. Intenties en waargenomen veiligheid kon deze verschillen gedeeltelijk verklaren. Aangezien het merendeel van de jongeren sport in v01, maar de uitval aanzienlijk is, suggereren deze resultaten dat interventies zich naast het bevorderen van sportgedrag ook op behoud daarvan zouden moeten richten. Bovengenoemde groepen zouden daarbij prioriteit moeten krijgen. Interventies zouden zich daarbij onder meer moeten richten op intenties en waargenomen veiligheid.

Evaluatie Topsport Talentscholen: scholen- en leerlingenonderzoek

Auteur Rens, F. van
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail f.vanrens@mulierinstituut.nl
Co-auteur Hakkers, S.

Achtergrond en doelstelling

Topsport Talent- en topsportvriendelijke scholen zijn opgericht om de combinatie tussen school en topsport voor talenten te vergemakkelijken. Het is onduidelijk wat de ondersteuning voor topsporttalenten op deze schooltypen inhoudt, en hoe het zich verhoudt tot 'reguliere' middelbare scholen. Daarnaast is onbekend wat het volgen van onderwijs op deze schooltypen betekent voor de 'gewone' leerlingen (niet-sporttalenten). De ruime meerderheid van de leerlingen op Topsport Talent- en topsportvriendelijke scholen is geen sporttalent. Dit evaluatieonderzoek vergelijkt de geboden ondersteuning aan topsporttalenten tussen de drie onderwijstypen (scholenonderzoek), daarnaast wordt ingegaan op het effect van het gevolgde schooltype op schoolprestaties en sportgedrag van 'gewone' leerlingen (leerlingenonderzoek).

Methode

Het scholenonderzoek en het leerlingenonderzoek zijn uitgevoerd op zes Topsport Talentscholen, zeven topsportvriendelijke scholen en zes 'reguliere' scholen. Voor het scholenonderzoek zijn op iedere school interviews gehouden met directieleden, leerlingencoördinatoren en docenten. Voor het leerlingenonderzoek zijn vragenlijsten door derdeklassers op verschillende onderwijsniveaus van deze scholen ingevuld (N= 1138).

Resultaten

Op Topsport Talentscholen worden de meeste faciliteiten aan talenten aangeboden, deze faciliteiten worden verstrekt voordat het talent problemen ondervindt. Echter, ook op topsportvriendelijke- en, in mindere mate, op reguliere scholen worden faciliteiten aangeboden. Deze worden vooral reactief verstrekt. Topsportvriendelijke- en reguliere scholen beperken zich niet tot alleen de talenten met status. 'Gewone' leerlingen op Topsport Talentscholen zijn meer sportminded, maar sporten niet significant vaker. Ook zijn er geen significante verschillen gevonden ten aanzien van schoolprestaties en -motivatie.

Discussie/conclusie

Op basis van de uitkomsten kunnen vraagtekens gezet worden bij de meerwaarde van Topsport Talent- en topsportvriendelijke scholen voor talenten en 'gewone' leerlingen. Echter, er zijn verschillende punten die moeten worden besproken voordat deze conclusie kan worden getrokken.

‘De Bataven schaatsten op koeribben’: historicisme en de transformatie van de ijssport in Nederland, 1870-1909

Auteur   *Rewijk, D.M.F.*
Werkzaam bij   *Katholieke Scholengemeenschap Hoofddorp*
E-mail   *danielrewijk@gmail.com*

Achtergrond en doelstelling

In mijn biografisch onderzoek naar Pim Mulier is één van de kernthema's een paradox tussen Muliers vernieuwende optreden in de Nederlandse sport (ruwweg voor 1900) en zijn conservatieve en historiserende levensstijl (ruwweg na 1900). In de presentatie wil ik deze paradox deels opheffen. De transformatie van de schaatssport, eind negentiende eeuw, werd deels ingegeven door opvattingen uit het historicisme. Dit is een denkwijze waarin de waardering van taal en cultuur (en daarmee de status van een natie) wordt bepaald door aanspraken op ouderdom en authenticiteit van nationaal cultuurgoed. Verschillende Nederlandse voorlopers in de internationalisering van de schaatssport, waaronder Mulier, claimden het schaatsen als een eeuwenoud inheems cultuurgoed.

Methode

In mijn presentatie verbind ik theorieën met betrekking tot het historicisme met primaire bronnen over de schaatssport in de negentiende eeuw. Op basis van dit materiaal komen de volgende deelthema's aan bod:

- Theoretische uiteenzetting over de achtergrond en invloed van het historicisme.
- Opvattingen van o.a. Mulier over de plaats van ijssport in de Nederlandse geschiedenis en cultuur.
- Nationalistische uitingen rond Nederlands succes bij internationale schaatswedstrijden.

Resultaten

De internationale uniformering van sport is een uiting van modernisering en rationalisering, maar ook conservatieve denkbeelden en opvattingen uit de romantiek speelden een belangrijke rol in de betekenisgeving van moderne sport. Dit kan zichtbaar gemaakt worden aan de hand van de schaatssport in Nederland.

Discussie

De exclusieve populariteit van schaatsen in Nederland en de marginalisering van de sport in andere landen hoeft niet als probleem gezien te worden. Vele landen kennen een eigen sportief domein. In Nederland was en is dat schaatsen.

Ouderbetrokkenheid en fysiek actieve kinderen: project FitSaam

Auteur Rieke. E.
Werkzaam bij Gemeente Den Haag, afdeling gezondheidsbevordering
E-mail ellenricke@snelnet.net

Achtergrond en doelstelling

Jeugd moet gemotiveerd worden om meer te bewegen gezien de gunstige invloeden die bewegen heeft op de lichamelijke en cognitieve ontwikkeling. Eerder is aangetoond dat hierbij een rol weggelegd is voor de ouders. Het doel van dit onderzoek was dan ook om te bepalen of een grotere ouderbetrokkenheid tot fysiek actievere kinderen leidt.

Methode

De doelgroep was twee groepen vijf van een basisschool in de Schilderswijk in Den Haag (interventiegroep en controlegroep) (N= 27; leeftijd 8-9 jaar). Voor en na de interventieperiode (twee follow-up metingen) werd het stadium van bereidheid tot verandering bij de ouders door middel van een vragenlijst bepaald en het beweeggedrag bij hun kinderen door middel van een stappenteller (zowel bij de interventiegroep als de controlegroep) gemeten. Data werd verzameld en geanalyseerd in 2012. In totaal was er volledige data beschikbaar van 27 deelnemers, 15 ouders en kinderen (88%) in de interventiegroep en 12 (67%) in de controlegroep.

Resultaten

Ouders die hadden deelgenomen aan de interventie, hadden direct na de interventie 9.62 keer meer kans en twee maanden na de interventie 5.70 keer meer kans op een progressie in het veranderingsstadium dan ouders die niet hadden deelgenomen.

Het beweeggedrag van de kinderen veranderde niet significant op de drie meetmomenten voor wat betreft de interventiegroep, $X^2(2) = 4.93, p > .05$.

Het aantal stappen van de kinderen werd niet significant beïnvloed door de gedragscategorie waarin de ouders zich bevonden, $H(2) = 4.91, p > .05$.

Conclusie

Deze studie suggereert dat een interventie gericht op het vergroten van ouderbetrokkenheid leidt tot fysiek actievere kinderen.

De sportconsument en de sportvereniging

Auteur   *Roest, J.W. van der*

Werkzaam bij   *Universiteit Utrecht, Departement Bestuurs- en Organiseringswetenschappen*

E-mail   *j.vanderroest@uu.nl*

Achtergrond

Steeds vaker duikt binnen de wereld van de georganiseerde sport een nieuw figuur op. De sportconsument is een persoon die steeds meer lijkt voor te komen in beleidsteksten van sportbonden en NOC*NSF. In het sportaanbod is het steeds meer van belang dat de behoefte van de sporter centraal staat (NOC*NSF, 2012). Er is echter iets vreemds aan de hand met de sportconsument. Enerzijds wordt de sportconsument zeer gewaardeerd in zijn zoektocht naar sportieve afwisseling en de behoefte fit te blijven, anderzijds wordt hij gezien als een mogelijke bedreiging voor de continuïteit van sportverenigingen (NOC*NSF, 2012: 16). Dit onderzoek gaat in op de vraag hoe de sportconsument zijn plaats heeft in het beleid van sportbonden en NOC*NSF en hoe dit beleid zich verhoudt tot de principes van sportverenigingen.

Methode

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van documentanalyse, bestaande uit een kwalitatieve en een kwantitatieve component. Binnen het kwantitatieve gedeelte wordt een historische analyse gemaakt van de mate waarin consumentisme voorkomt in het beleid van bonden en NOC*NSF. Het kwalitatieve deel behandelt de context waarin consumentisme voorkomt en gaat in op de betekenis van de woorden 'sportconsument' en 'consumentisme'.

Resultaten

De dataverzameling voor deze studie is nog niet gestart. Tijdens de Dag van het Sportonderzoek zullen de resultaten bekend worden gemaakt.

Discussie

Internationale literatuur (bijv. Putnam, 2000; Seppel, 2006) toont aan dat georganiseerde sport, in het bijzonder sportverenigingen, een bijdrage levert aan sociaal kapitaal binnen de samenleving. Een houding die steeds meer van consumentisme uitgaat zou een gevaar kunnen zijn voor de opbouw van sociaal kapitaal in Nederland. Het is echter nog de vraag of dit inderdaad het geval is.

Liefde door de sport: over het ontstaan van liefdesrelaties in de sport

Auteur Romijn, D.
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail d.romijn@mulierinstituut.nl

Achtergrond en doelstelling

Trouwen is volgens Putnam (2000) de geluksgevoel equivalent van het verviervoudigen van je jaarsalaris. Daarbij komt dat het CBS becijferde dat de gehuwde staat een bescherming lijkt te bieden tegen riskante leefstijlen als overgewicht, roken en drinken (De Jong, 2002). Op basis van deze gegevens kan gesteld worden dat (succesvolle) liefdesrelaties een bijdrage leveren aan persoonlijk geluk en maatschappelijke balans.

Dit onderzoek probeert in beeld te krijgen in hoeverre de sport bijdraagt aan het ontstaan van liefdesrelaties. Het onderzoek is daarmee aanvullend op een breder onderzoek naar de maatschappelijke meerwaarde van sport.

Methode

Met behulp van secundaire analyses beschrijft dit onderzoek waar Nederlanders hun huidige partner ontmoet hebben.

In aanvulling hierop wordt op basis van deskresearch een inkijk gegeven in de belangrijkste determinanten voor een succesvol traject van ontmoeting tot liefdesrelatie.

De vervolgstap in het onderzoek is in ontwikkeling en zal van kwantitatieve aard zijn. Met behulp van digitale vragenlijsten zal getoetst worden in hoeverre geformuleerde 'succesfactoren voor het ontstaan van een liefdesrelatie' van toepassing zijn op de sportwereld.

Resultaten

Op dit moment zijn naar schatting tussen de vijf en tien procent van alle huidige liefdesrelaties in Nederland ontstaan op of rond de sport. Als ontmoetingsplek voor huidige partners staat het daarmee vierde op de ranglijst achter school, vrienden, uitgaan en werk.

Op basis van beschikbare literatuur ontstaat het beeld dat er drie cruciale aspecten zijn die bepalen of we iemand 'leuk' vinden. Dit betreft gelijkstemmigheid, herhaaldelijk ontmoeten en responsiviteit. Het ligt voor de hand dat de sport(vereniging) op deze drie vlakken een belangrijke bijdrage kan leveren.

Conclusie

Op basis van bestaand cijfermateriaal en de theoretische achtergrond van de (succesvolle) liefdesrelatie mag een verband veronderstelt worden. Echter, het onderwerp is exploratief van aard en heeft daarmee behoefte aan goed overbruggende onderzoeksvragen die zowel liefde als sport verbinden. Ik hoop deze middels de discussie bij de toehoorders te kunnen toetsen in voorbereiding op het kwantitatieve deel van het onderzoek.

De relatie tussen fitheid en executieve functies bij eerstejaars vmbo-leerlingen

Auteur   *Sabel, J.*
Werkzaam bij   *Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen*
E-mail   *annoj_89@hotmail.com*

Achtergrond en doelstelling

Slechts 40% van alle Nederlandse kinderen beweegt voldoende om fysiek gezond te zijn. Binnen de lagere stroming van het onderwijs is dit percentage nog groter. Dit terwijl fysieke fitheid voor meer dingen dan alleen gezondheid van belang is. Onderzoek heeft namelijk uitgewezen dat er een relatie is tussen fysieke fitheid en verschillende aspecten van executieve functies (EF) zoals inhibitie, plannen, cognitieve flexibiliteit en werkgeheugen. Het doel van deze studie was om de relatie tussen fysieke fitheid en EF in eerstejaars vmbo-leerlingen te onderzoeken. Als tweede vraag werd er gekeken naar het effect van schoolniveau binnen het vmbo (BB en TL) op fitheid.

Methode

Er zijn 228 eerstejaars vmbo-leerlingen gemeten waarvan er 186 leerlingen alle testen hebben uitgevoerd. Deze groep bestond uit 92 vmbo-theoretische leerweg leerlingen (TL) (48 man) en 94 vmbo-basis beroepsleerlingen (BB) (45 man). Drie aspecten van de Eurofit-test batterij (aerobe fitness, snelheid en springkracht) zijn gebruikt om fitheid te meten, deze zijn omgezet tot 1 fitheidsvariabele (TPF). Er zijn vier testen gebruikt of aspecten van EF te meten (cognitieve flexibiliteit, werkgeheugen, planning en inhibitie).

Resultaten

Leerlingen die in de hogere groep van TPF zaten, scoorden ook beter op de uitvoerende tijd van de planningstaak, werkgeheugen (voorwaartse en achterwaartse conditie) en cognitieve flexibiliteit. Bij inhibitie scoorden kinderen in hogere fitheidsgroepen slechter op deze vaardigheid. TL-leerlingen scoren significant beter dan BB-leerlingen op de tien keer 5 meter loop, uitvoerende tijd van de planningstaak, werkgeheugen en cognitieve flexibiliteit.

Conclusie

Fysieke fitheid heeft een relatie met EF in eerstejaars vmbo-leerlingen. Binnen het vmbo blijkt dat kinderen in een hogere stroming beter scoren op zowel fitheid als EF. Dit suggereert dat zelfs binnen het vmbo het effect van fitheid op EF aanwezig is.

De verbindende kracht van voetbal

Auteur   *Scheijmans, I.P.H.M.*
Werkzaam bij   *Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale Innovatie*
E-mail   *inge.scheijmans@hu.nl*
Co-auteur   *Scheffer, M.*

Voetbal en sport kunnen de potentie hebben om te inspireren en te verenigen. Toch leidt samen sporten niet vanzelf tot verbeteringen. Incidenten op het veld, supportende ouders die te fanatiek worden en opstootjes na afloop van een wedstrijd, laten zien dat er extra condities nodig in en rondom het veld nodig zijn om begrip en wederzijds respect te realiseren.

In 2008 zijn Zwaluwen Utrecht 2011, vv de Meern en het lectoraat Maatschappelijke Participatie en Ontwikkeling van de Hogeschool Utrecht met het project 'Verbinden door Voetbal' gestart. Het zijn die extra condities waaraan het project werkt; hoe kunnen amateurvoetbalverenigingen ervoor zorgen dat 'sport verbreedert in plaats van verloedert?'

'Verbinden door Voetbal' wil door het aanbieden van speciale activiteiten een positief verenigingsklimaat stimuleren bij amateurvoetbalverenigingen waardoor sportief en respectvol gedrag vanzelfsprekend worden. 'Verbinden door Voetbal' legt nadruk op het creëren van een omgeving waarin goed gedrag wordt beloond. Preventie dus in plaats van repressie hoewel aan het bestraffen van ongewenst gedrag niet altijd valt te ontkomen.

In het project gaan activiteiten en onderzoek hand in hand. Enerzijds worden er activiteiten georganiseerd die de verbindende kracht van voetbal ondersteunen en versterken. Anderzijds volgt de Hogeschool Utrecht met onderzoek de resultaten van deze activiteiten. Uitgangspunt is dat onderzoek kan bijdragen aan het gezamenlijk stellen van doelen en het versterken van het draagvlak voor verbeteringen in de praktijk.

In de workshop presenteren we de resultaten van het onderzoek bij Zwaluwen Utrecht 1911. Bij de start van het project is door het lectoraat Participatie en Maatschappelijke Ontwikkeling een nulmeting uitgevoerd. Op basis van de onderzoeksresultaten zijn activiteiten ingezet zoals de Fair Play Cup en het positief coachen. In 2010 is een 'eenmeting' uitgevoerd met als belangrijkste conclusie dat de sfeer bij Zwaluwen Utrecht 1911 is verbeterd. Maar is deze uitkomst toe te schrijven aan de ingezette activiteiten? De 'eenmeting' en een aanvullend kwalitatief onderzoek naar de Fair Play Cup geven aanwijzingen dat de activiteiten hebben bijgedragen aan de positievere sfeer. In de workshop lichten we onze bevindingen toe.

De relatie van stress en herstel met de matchprestatie van topvolleyballers

Auteur Simons, L.
Werkzaam bij Departement Bewegingswetenschappen KU Leuven
E-mail bert.decuypere@faber.kuleuven.be
Co-auteur Cuyper, B. de

Achtergrond en doelstelling

In deze studie onderzochten we de waarde van een systematisch herhaald gebruik van de "Recovery Stress Questionnaire of Sport" (RESTQ-Sport van Kellmann) bij een Belgisch topvolleybalteam. De relatie tussen de stress-recovery schalen en de daarop volgende persoonlijke matchprestaties werd geanalyseerd.

Methode

Aan twaalf volleyballers van internationaal niveau werd de REST-Q Sport voorgelegd, 25 maal in 30 weken. De scores op de negentien schalen die peilen naar verschillende stressbronnen en naar verschillende wegen tot herstel, werden gekoppeld aan de persoonlijke matchprestatie in vijftig wedstrijden. Deze wedstrijden verschilden in locatie (thuis/uit), belang van de wedstrijd (vriendschappelijk/reguliere competitie/beker van België/play-offs voor de nationale titel/Champions League) en in resultaat van de wedstrijd (winst/verlies). De persoonlijke matchprestatie werd berekend op basis van de objectieve gegevens van de wedstrijdscouting, waarbij de scores voor verschillende onderdelen als aanval, receptie, blok, service bij de verschillende spelers een verschillend gewicht kregen. Deze gewichten werden bij het begin van het seizoen door de coach bepaald, in functie van de individuele doelstellingen voor de verschillende spelers.

Resultaten

Op groepsniveau werden geen significante associaties gevonden tussen de RESTQ-schalen en matchprestatie, met uitzondering van de schaal 'conflicten'. Inspectie van de correlaties voor elke speler afzonderlijk toonde evenwel dat bij elf spelers een significante samenhang gevonden werd tussen RESTQ-schalen en matchprestatie. Individuele multiple regressie vergelijkingen geven aan dat de verschillende Stress/Recovery schalen bij acht spelers een extra voorspellende waarde hadden voor hun matchprestatie, bovenop de objectieve wedstrijdgegevens als belang en locatie van de wedstrijd.

Discussie

Ons resultatenpatroon vormt een bevestiging van eerder gemaakte conclusies (Hanin & Syrja ,1995; Kellmann et al., 2001; Lane & Chappell ,2001), met name dat op topsportniveau de invloed van emoties en stress op de prestatie een individuele zaak is. De resultaten gaven aan dat de voorspellende kracht van de RESTQ-schalen verschilt van speler tot speler, wat in de lijn ligt van uitspraken van topsporters die getuigen dat sommigen onder druk 15% beter spelen maar sommigen ook 15% slechter presteren. Het is de opdracht van de teamcoach om met deze verschillen rekening te houden en individuele coachingstrategieën uit te werken. Zelfrapporteringen aan de hand van instrumenten zoals de REST-Q kunnen hierbij behulpzaam zijn.

Brabantse Basisscholen in Beweging

Auteur Slingerland, M.
Werkzaam bij Fontys Sporthogeschool
E-mail m.slingerland@fontys.nl

Achtergrond en doelstelling

In september 2012 zal het omvangrijke project Brabantse Basisscholen in Beweging (BBiB) van start gaan, een vierjarige samenwerking tussen Fontys Sporthogeschool, de Provincie Noord-Brabant en de gemeenten Tilburg, Breda, Den Bosch, Eindhoven en Helmond. Doel van het project is om vanuit de school de beweegkansen van kinderen in de basisschoolleeftijd te vergroten teneinde de fysieke activiteit van kinderen te vergroten.

Methode

De basis van het project wordt gevormd door de recent ontwikkelde methode Basisschool in Beweging (www.basisschoolinbeweging.nl) waarin, gebaseerd op de laatste wetenschappelijke inzichten, de meest effectieve invalshoeken geïdentificeerd zijn om kinderen te stimuleren om meer te gaan bewegen in de schoolomgeving: schoolbeleid, ouderbetrokkenheid, bewegingsonderwijs, actief transport, actief schoolplein en naschools sportaanbod.

BBiB is een “op maat” programma (tailored), dat wil zeggen dat er wordt aangesloten bij de unieke situatie van de school en van de gemeente waarin de school staat. Elke school wordt eerst met behulp van een checklist doorgelicht waardoor de voor die school meest effectieve beweegkansen aan het licht komen. Het project wordt uitgevoerd door studenten van de Fontys Sporthogeschool die allen getraind worden in de methode BiB. Zij zullen beweegteams vormen en gezamenlijk maar met inbreng van hun specifieke expertise vanuit hun eigen opleidingsrichting (ALO, SAM) een projectplan opstellen en uitvoeren.

Resultaten

Het project wordt zowel kwantitatief als kwalitatief periodiek gemonitord in september (o-meting), januari en juni van elk jaar. Leerlingen krijgen gedurende een week een versnellingsmeter om en vullen vragenlijsten in over hun beweeggedrag. De school wordt periodiek gescreend op vooruitgang in sport- en beweegaanbod. Verschillende betrokkenen worden middels semi-gestructureerde interviews bevestigd. De eerste resultaten worden verwacht in januari 2013.

Discussie/conclusie

BBiB is een unieke samenwerking tussen gemeenten, provincie, private sector en (hoger) onderwijs met als doel het vergroten van de beweegkansen van de Brabantse jeugd.

Sportbeoefening bij revalidanten met een dwarslaesie: een cross-culturele exploratie

Auteur Sol, M.E.
Werkzaam bij Revalidatiecentrum De Hoogstraat
E-mail m.sol@mytyschoolutrecht.nl
Co-auteurs Smits, D.W.; Gmelig Meyling, C.; Mater, H.

Achtergrond en doelstelling

In revalidatiecentra in Nederland wordt steeds meer aandacht besteed aan de behoeftes en ambities van revalidanten om actief te zijn in sport. Er is echter nog weinig bekend over de daadwerkelijke sportbeoefening door revalidanten. Dit onderzoek heeft als primaire doel om sportbeoefening te beschrijven bij revalidanten met een dwarslaesie. Een secundaire doelstelling is om sportbeoefening bij revalidanten met een dwarslaesie in Nederland te vergelijken met andere landen.

Methode

Het onderzoek is deel van het project 'Londen TIMES 2012' (www.londentimes2012.nl). De uitvoering vindt plaats in revalidatiecentrum De Hoogstraat in Utrecht en in het Stoke Mandeville Hospital in Londen. Verspreid over een periode van drie maanden registreren alle sporttherapeuten van beide centra middels een gestandaardiseerde vragenlijst welke sporten door revalidanten met een dwarslaesie worden beoefend en in welke mate. Met beschrijvende statistiek wordt een totaaloverzicht verkregen (soort sport, frequentie per week en duur per sessie) en met toetsende statistiek (chi-kwadraat-test en t-test) worden de verschillen tussen de centra nagegaan.

Resultaten

De eerste onderzoeksgegevens zijn in juni 2012 verkregen en betreffen de sportbeoefening bij 51 revalidanten met een dwarslaesie (gemiddelde leeftijd 48 jaar; 45% tetraplegie, 55% paraplegie). Rolstoelbasketbal, handbiken en zwemmen worden vooralsnog het meest beoefend. Voorlopig vallen er tussen de twee centra met name verschillen op in het percentage revalidanten dat sport beoefent (hoger percentage in De Hoogstraat) en de tijd per week die aan sport besteed wordt (meer tijd in De Hoogstraat). Definitieve resultaten worden in september 2012 verwacht.

Discussie

In het project 'Londen TIMES 2012' is een begin gemaakt om sportbeoefening door revalidanten met een dwarslaesie systematisch te beschrijven. Voorlopige resultaten tonen variaties in sportbeoefening en verschillen tussen landen. Door kennisuitwisseling tussen verschillende landen kunnen we van elkaar leren om sport in de praktijk goed af te stemmen op de mogelijkheden, behoeftes en ambities van revalidanten.

Pilots Teamplayersprojecten: innovatief en competentiegericht onderwijs!

Auteur *Spek van der, I.*

Werkzaam bij *De Haagse Hogeschool, Academie voor Sportstudies*

Achtergrond en doelstelling

Reflexiviteit – de mate waarin teams reflecteren en hun planning en actie daarop aanpassen - wordt gezien als de kern van leren op teamniveau. Uit diverse onderzoeken blijkt onder andere (West, 1996) dat reflexieve teams eerder problemen identificeren, beter problemen oplossen en vaardiger groepsbesluiten nemen dan non-reflexieve groepen. De reflexiviteitstheorie van West gaat op voor teams die betrokken zijn bij complexe besluitvormingsprocessen.

Doel

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in het effect van de pilots van Teamplayerprojecten (samenwerkende mbo- en hbo-studenten) op teamleren (het reflexiviteitsproces) en op individuele ontwikkelingseffecten van teamleden. Dit gebeurt door hen te vergelijken met al bestaande soortgelijke hbo- en mbo- teamprojecten.

Deelnemers, procedure en onderzoeksontwerp

Het onderzoek is uitgevoerd bij vijf pilots Teamplayersprojecten (niveau 4 en 5), twee al bestaande projectteams met alleen hbo-studenten (niveau 5) en twee al bestaande projectteams met alleen mbo-studenten (niveau 4). Voor het meten van individuele ontwikkelingseffecten is er ook een hbo en een mbo controlegroep die geen projectonderwijs hebben gevolgd. In totaal zijn het 105 deelnemers die allen een opleiding volgen in de beroepskolom van Sport & Bewegen. De mbo en hbo al bestaande soortgelijke projectgroepen zijn geselecteerd vanwege de vergelijkbare complexiteit van hun teamopdracht en projectduur (één cursusjaar).

Tijdens een pre-test (in september 2011) en een post-test (in februari 2012) zijn de individuele ontwikkelingseffecten gemeten met behulp van twee vragenlijsten.

De teamreflexiviteit is in dezelfde periode onderzocht door willekeurig drie teamvergaderingen van alle negen projectteams op locatie te filmen zonder de aanwezigheid van een docentbegeleider.

Tot slot zijn er gestructureerde interviews afgenomen bij studenten in focusgroepen, docentbegeleiders en de opdrachtgevers om inzicht te krijgen in de complexiteit van de teamopdracht.

Dit onderzoek betreft een *'mixed method research design'*. De kwantitatieve en kwalitatieve benadering is gekozen om een divers en compleet beeld te krijgen van de beoogde vergelijking.

Meetinstrumenten

De individuele ontwikkelingseffecten zijn gemeten met de Utrechtse Coping Lijst (Schreurs, Van de Willige, Brosschot, Tellegen & Graus, 1993) en de 'General Self Efficacy Scale' (GSE) (Jerusalem & Schwarzer, 1992; Bandura, 1977).

Teamreflexiviteit werd gescoord met de observatielijst van Swift en West (1998) dat teamreflectie, de voorgenomen planning en ondernomen actie van vergaderingen kan beoordelen.

De complexiteit van de teamopdracht werd beoordeeld met het complexiteitsgedeelte van het ZelCommodel (Bulthuis, 2011).

Resultaten

Alle projectteams voldeden aan de voorwaarde van een gemiddeld tot hoge complexiteit van de teamopdracht, hierdoor is het aannemelijk dat reflexiviteit tijdens teamvergaderingen zal optreden.

Gebleken is dat mbo- en hbo-studenten in Teampalyersprojecten zich in een tegenovergestelde richting dan wenselijk hebben ontwikkeld binnen enkele aspecten van het aankunnen van probleemsituaties en aanpassing vereisende omstandigheden.

Vier van de vijf Teampalyersprojecten vertonen een lagere teamreflexiviteit dan de twee al bestaande soortgelijke projectteams van hbo-niveau.

Discussie/conclusie

Geconcludeerd kan worden dat ondanks dat studenten in de pilots van Teampalyersprojecten meer begeleiding krijgen en getraind worden in samenwerkend leren, zij minder leren op teamniveau en op aspecten van individueel niveau. Dit komt tot uiting wanneer zij na een halfjaar worden vergeleken met al bestaande soortgelijke projectteams van hbo-niveau.

Sportoriëntatie en –keuze project in het voortgezet onderwijs: een effectiviteitsonderzoek in Almere

Auteur Star, P.B. van der
Werkzaam bij Het Baken Trinitas Gymnasium
E-mail bastiaanvanderstar@hotmail.com

Achtergrond en doelstelling

In het voortgezet onderwijs kennen we sinds eind jaren negentig het sportoriëntatie en -keuze (SOK) project. Binnen deze lessen maken leerlingen kennis met sportmogelijkheden en -verenigingen naar keuze en wordt (in theorie) de drempel tussen schoolsport en sportvereniging geslecht. Over de werkelijke effectiviteit van het project (hoeveel leerlingen blijven er bij de sportverenigingen “hangen”?) is echter nog niet zoveel bekend.

In dit onderzoek is gekeken naar de effectiviteit van het project in de gemeente Almere, waar negen voorscholen samenwerken om, met subsidie van de gemeente, het project wat meer body te geven.

Methode

Een digitale vragenlijst, gekoppeld aan sportdeelnameonderzoek, afgenomen onder de huidige deelnemers (n=4508). De onderzoeksgroep bestaat uit leerlingen die ervaring hebben met het project. Effectiviteit is direct bevraagd op gebied van ervaringen met het project, sportdeelname en lidmaatschap naar aanleiding van de SOK-lessen.

Resultaten

De onderzoeksgroep (N=1105), en met name de havo/vwo-groep, ervaart de lessen en keuzemogelijkheden als positief. Negentig procent zou de gekozen sport nog wel eens willen doen en ruim één op de vier leerlingen heeft de sport later nog eens beoefend.

Zo'n tien procent van de leerlingen geeft aan naar aanleiding van de lessen lid te zijn geworden van een sportvereniging, het merendeel bij de vereniging waar de lessen gegeven werden. Wel is er een duidelijk verschil tussen het vmbo (15,2%) en havo/vwo (6,2%) zichtbaar.

Verder blijkt met name een uitgebreid SOK-programma een positief effect op de resultaten te hebben.

Discussie/conclusie

Hoewel het hier om een oriënterend onderzoek gaat, kan gesteld worden dat het SOK-project er in slaagt de drempel naar de sportverenigingen te verlagen. Dat er meer vmbo- leerlingen bij de verenigingen blijven hangen is mogelijk te verklaren door de relatief grote groep niet-sporters. De aanbeveling is dan ook om vooral voor deze doelgroep een uitgebreid SOK-programma te organiseren.

Een glazen plafond? Ervaringen van coaches van etnische minderheidsachtergrond in het voetbal

Auteur   *Sterkenburg, J. van*
Werkzaam bij   *Universiteit Utrecht*
E-mail   *j.c.vansterkenburg@uu.nl*

Achtergrond en doel

Gedurende de afgelopen tien jaar hebben de UEFA en haar partner het FARE netwerk (Football Against Racism in Europe) activiteiten georganiseerd om discriminatie tegen te gaan en raciale ongelijkheden in het Europese voetbal te bestrijden. Als onderdeel van dat proces hebben UEFA en FARE in januari 2011 het eerste congres ooit georganiseerd over institutionele discriminatie in voetbal. Het congres vond plaats in Amsterdam en ging vooral over het gebrek aan vrouwen en mensen uit etnische minderheidsgroepen in voetbalorganisaties, en het kleine aantal coaches uit etnische minderheidsgroepen.

Om meer begrip te kweken en toekomstig beleid vorm te geven rondom deze onderwerpen hebben UEFA en FARE aan drie wetenschappers op het gebied van sport gevraagd hier verder onderzoek naar te verrichten in drie landen: Engeland (Dr. Steven Bradbury), Frankrijk (Professor Patrick Mignon) en Nederland (ikzelf). Het onderzoek verkent de ervaringen van topcoaches met een etnische minderheidsachtergrond in deze drie landen. In het bijzonder verkent het onderzoek de processen en factoren die bij de overgang van speler naar coach een beperkende of stimulerende rol speelden.

Methode/resultaten

In mijn presentatie bespreek ik de eerste resultaten van de Nederlandse deelstudie die nog in volle gang is. Daarbij zal ik onder andere stilstaan bij heersende media-vertogen over etniciteit en sport die mogelijk bijdragen aan de ervaring van een 'glazen plafond' voor coaches van etnische minderheidsachtergrond. Resultaten zijn verkregen door middel van diepte-interviews met voetbalcoaches die minimaal een UEFA-B licentie hebben. Op het moment van schrijven moeten de eerste analyses van de interviews nog gedaan worden.

Conclusie/relevantie

De interviews geven inzicht in de processen die carrièrekansen van coaches uit etnische minderheidsgroepen stimuleren of juist beperken. Het onderzoek zal toekomstig beleid op dit gebied helpen vormgeven. Doel is om, waar nodig, een evenwichtiger benadering ten aanzien van ontwikkeling en aanstelling van coaches uit etnische minderheidsgroepen te bewerkstelligen.

Sport in tijden van gezondheid en ziekte: een casestudy onder borstkankerpatiënten en hun medische professionals

Auteur Stuij, M.S.
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail m.stuij@mulierinstituut.nl
Co-auteur Elling-Machartzki, A.

Achtergrond en doelstelling

Relaties tussen sport en gezondheid hebben de afgelopen jaren steeds meer aandacht gekregen in zowel het overheidsbeleid als verschillende wetenschappelijke disciplines. Sport en bewegen wordt gezien als een belangrijk middel voor een gezonde maatschappij. Epidemiologische studies toonden bijvoorbeeld een preventieve en curatieve werking van sport en bewegen in relatie tot borstkanker en deze resultaten zijn onder andere via de media en landelijke campagnes verspreid. Het doel van deze studie is om te achterhalen welke betekenis sport en bewegen heeft voor (voormalig) borstkankerpatiënten en de medische professionals die intensief met deze patiënten te maken hebben.

Methode

Er zijn diepte-interviews gehouden met 21 (voormalig) vrouwelijke borstkankerpatiënten, tien medische professionals (mammacare verpleegkundigen, nurse practitioners en een fysiotherapeut) en één mammacare verpleegkundige die borstkanker heeft gehad. Voor de analyse is gebruikt gemaakt van MaxQDA.

Resultaten

De eerste resultaten laten zien dat de medische professionals veelal gebruik maken van hun eigen positieve ervaringen met sport en bewegen om hun patiënten te adviseren en te stimuleren. Ook de ervaringen die ze van andere patiënten meekrijgen en informatie die ze uit medisch wetenschappelijk onderzoek halen dragen daaraan bij. Bij patiënten kan sport helpen om het 'normale' leven weer op te kunnen pakken of dienen als middel om gezond te blijven. Niet voor iedereen maakt sport en bewegen echter deel uit van een 'restitutie-narratief'. Door ziekte kan ook teleurstelling optreden bij mensen die voorheen actief en gezond leefden, waardoor de betrokkenheid bij sport en bewegen wordt belemmerd. Ook zien we belemmeringen bij deelname aan de georganiseerde sport bij (ex-)patiënten vanwege uiterlijke veranderingen.

Discussie/conclusie

Naast toetsing van de rol van sport en bewegen bij ziekte en herstel vanuit een medisch perspectief is meer inzicht in de (veranderende) betekenis van sport en bewegen voor patiënten en medische professionals ook waardevol voor een meer cliëntgericht gezondheids- en sportbeleid.

Zoals de ouders zongen, piepen de jongen?

Auteur Tiessen-Raaphorst, A.
Werkzaam bij Sociaal en Cultureel Planbureau
E-mail a.tiessen-raaphorst@scp.nl
Co-auteurs Schols, M.; Haan, J. de

Achtergrond en doelstelling

Vaak wordt ervan uitgegaan dat ouders een belangrijke socialiserende invloed hebben op hun kinderen, ook als het gaat om sportdeelname. Maar de verhouding tussen ouders en hun kinderen is de afgelopen decennia veranderd. Heeft dit ook geleid tot een veranderende invloed als het gaat om sportdeelname?

Methode

Het SCP heeft met het avo-onderzoek een tijdreeks in handen van 1979 tot 2007, waarbij zowel ouders als hun kinderen zijn bevraagd naar vrijetijdsbesteding, waaronder sportdeelname. De data uit dit onderzoek worden gebruikt voor de analyse.

Resultaten

De sportdeelname van ouders en van kinderen is in de afgelopen decennia toegenomen. De sportdeelname van de moeder heeft echter meer invloed dan dat van de vader. Ook andere achtergrondkenmerken zijn van belang voor de sportdeelname van het kind, zoals de leeftijd, opleidingsniveau van de ouders of het inkomen. Desondanks wordt daarmee nog maar een klein deel van de sportdeelname verklaard.

Discussie/conclusie

Streven van het sportbeleid is om meer mensen mee te laten doen aan sport. Er is echter nog veel onbekend over welke factoren bepalen of mensen wel of niet aan sport gaan doen. Door middel van deze analyse hopen we bij te dragen aan deze discussie.

Kindbelang in topsport in ethisch perspectief.

Auteur   *Till- van Zinnicq Bergmann, S.M.M., van*
E-mail   *sophievantill@gmail.com*

Achtergrond en doelstelling

De centrale vraag is of eenzijdige ontwikkeling, i.e. focus op topsport, problematisch vanuit ethisch perspectief is en, zo ja, hoe er, vanuit verschillende benaderingen van het belang van het kind, met dit probleem kan worden omgegaan door sportorganisaties en ouders. Het doel is om te laten zien dat er verschillende manieren van interpretatie zijn van het belang van het kind.

Methode

Door middel van literatuuronderzoek is een interpretatie van het begrip belang van het kind en eenzijdige ontwikkeling gevormd vanuit de volgende ethische benaderingen: de liberale van Joel Feinberg, de utilistische van Richard Hare, en de deugdethische van Alisdair MacIntyre.

Resultaten

Vanuit de liberale visie is eenzijdige ontwikkeling problematisch, daar het voortijdig bepaalde toekomstige sleutelopties, i.e. opties belangrijk voor de toekomst, afsluit. Topsport is alleen acceptabel als het duidelijk is wat de uitvoerbare en waardevolle opties zullen zijn, waardoor topsportbeoefening door jonge kinderen uitgesloten zal zijn.

Vanuit de utilistische visie is eenzijdige ontwikkeling problematisch als die het zo groot mogelijk maken van geluk of welbevinden van het kind, nu en in de toekomst, zou beperken. Als aan de voorwaarden, bescherming van gezondheid, waarborging van sociale en intellectuele ontwikkeling, en bescherming van de belangen van anderen, zou worden voldaan, zou topsport niet problematisch zijn.

Vanuit de deugdethiek kan eenzijdige ontwikkeling als problematisch beschouwd worden als de sportbetrokkenheid alleen instrumenteel is en zonder aandacht voor de intrinsieke waarde van sport, en als eenzijdige ontwikkeling een breuk in de levenseenheid zou betekenen.

Discussie

Om een topsportbeleid voor kinderen, gebaseerd op het belang van het kind, te kunnen ontwikkelen en om een, door ouders en kinderen, weloverwogen keuze over topsport mogelijk te maken, is het essentieel om te weten wat er bedoeld wordt met het belang van het kind en welke kwesties er spelen in topsport.

Een sportsatelliet voor Nederland

Auteur Tillaart, J.

Werkzaam bij CBS

Co-auteur Meulen, J. van der

Internationaal vergelijkbare, macro-economische cijfers over sport zijn schaars. In opdracht van het ministerie van VWS hebben het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Hogeschool Arnhem Nijmegen daarom een eerste sportsatelliet voor Nederland opgesteld. In het eerste deel van de presentatie laten we zien, dat, door de aansluiting op de structuur van de Nationale rekeningen, het mogelijk is uit de satelliet macro-economische cijfers over sport af te leiden die consistent zijn met die van de Nederlandse economie en die tegelijk ook internationaal vergelijkbaar zijn. In het tweede deel van de presentatie zullen we de eerste resultaten uit de sportsatelliet presenteren en ze in breder Europees perspectief plaatsen.

Een uitdaging voor mensen met een dwarslaesi: handbikend de Alpe d'Huez op

Auteur Valent, L.J.M.
Werkzaam bij Revalidatiecentrum Heliomare
E-mail L.valent@heliomare.nl
Co-auteurs Postma, K.; Broeksteeg R.; Fickert R.; Bezeij T. van

Achtergrond

Mensen met een dwarslaesie gebruiken over het algemeen een rolstoel met aankoppelbare handbike voor dagelijkse mobiliteit en recreatie. Wat gebeurt er als middelmatig getrainde mensen gaan trainen voor een extreme uitdaging: het beklimmen van de Alpe d'Huez (1135 meters in 13,8 km) maar dan met een vast frame handbike. Zullen zij hier in slagen en hoe relateert hun prestatie met fysiologische maximaaltest-data?

Methode

Bij tien personen (zeven mannen en drie vrouwen, ontstaan van de dwarslaesie: 4 ± 3 jaar, leeftijd 33 ± 9 jaar) met een motorisch complete dwarslaesie (Th4-L4) werden piekvermogen (Watt) en piek zuurstofopname (L/min) bepaald gedurende een handbike-maximaaltest op een lopende band voor en na een (ongecontroleerde) trainingsperiode van vijf maanden (met drie à vier trainingssessies per week). De associaties werden berekend tussen 'tijd nodig om de berg te beklimmen' en maximaaltestdata.

Resultaten

Allen slaagden op de berg (tijd 260 ± 70 minuten) en piekvermogen (POpiek) was: 141,5 Watt, $1,9 \pm 0,5$ Watt/kg en piek zuurstofopname (VO₂piek) was: $2,3 \pm 0,4$ L/min, $32,6 \pm 4,1$ ml/min/kg. Er bleek een matig sterke negatieve associatie te bestaan tussen piekvermogen (Watt/kg) en 'tijd nodig om de berg te beklimmen' ($r=-0,63$, $p=0,049$). Andere associaties waren niet significant. Pre- en post-trainingswaarden waren respectievelijk: POpiek: $121,6 \pm 41,8$ Watt en $143,0 \pm 51,5$ Watt ($p=0,033$) en VO₂piek : $2,0 \pm 0,5$ L/min en $2,3 \pm 0,4$ L/min ($p=0,002$) ($n=8$).

Conclusie

Relatieve hoge piekwaarden werden behaald op de handbiketest. De grote (significante) toenames in POpiek en VO₂piek gedurende de trainingsperiode kunnen worden verklaard door het feit dat de deelnemers erg gemotiveerd waren om (samen) te trainen voor dit uitdagende (hand)bike evenement (de Alpe-duzes). Behandelaars kunnen (oud)revalidanten bewust maken wat zij lichamelijk kunnen bereiken in het leven door hen te ondersteunen in het aangaan van extreme sportdoelen.

Zijn scheenbeschermers effectief? Een analyse van voetbalblessures op de SEH-afdeling

Auteur Valkenberg, H.
Werkzaam bij VeiligheidNL
E-mail h.valkenberg@veiligheid.nl
Co-auteur Vriend, I.

Achtergrond en doelstelling

De Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) verplichtte het dragen van scheenbeschermers tijdens de wedstrijden m.i.v. van het seizoen 1999-2000. Veel clubs stellen ook het dragen van scheenbeschermers tijdens de trainingen verplicht. Trendanalyses van bestaande blessurecijfers geven inzicht in de vraag of dit een effectieve blessurepreventieve maatregel is.

Methode

De trends zijn geanalyseerd van het aantal voetbalblessures en het aantal onderbeenblessures tijdens voetbal gedurende 1989-2009. De analyse is gebaseerd op registratie van blessures die op de Spoedeisende Hulpafdeling (SEH) van een ziekenhuis zijn behandeld. Blessures aan het onderbeen zijn beperkt tot oppervlakkig letsel en fracturen, omdat vooral deze letsels door scheenbeschermers te voorkomen zijn. Trends in blessurecijfers zijn geanalyseerd d.m.v. multiple regressieanalyse op maandaantallen, waarbij verandering in blessureaantallen voor vijfjaarsperioden is vastgesteld. Registratie van deze blessures vindt plaats met het Letsel Informatie Systeem (LIS) van VeiligheidNL, waarin slachtoffers staan geregistreerd die na een ongeval, geweld of automutilatie zijn behandeld op de SEH-afdeling van een selectie van ziekenhuizen, representatief voor Nederland.

Resultaten

Trends in het aantal onderbeenblessures en het totaal aantal blessures door voetbal (exclusief onderbeenblessures) lopen tot het jaar 2000 vrijwel parallel. Vanaf 2000 daalt het aantal onderbeenblessures sterker dan het totaal aantal voetbalblessures. In de periode 2005-2009 daalt het aantal onderbeenletsels nog steeds, en stijgt de trend voor het totaal aan voetbalblessures. Deze afwijking is significant.

Discussie/conclusie

Het lijkt reëel om het verschil in beide trends toe te schrijven aan de verplichting om scheenbeschermers te dragen tijdens voetbal. Veel andere factoren die de trend in onderbeenblessures mogelijk beïnvloeden, zoals toe- of afname van het aantal voetballers en mogelijke veranderingen in medische consumptie, gelden namelijk voor alle voetbalblessures. Eerder onderzoek geeft ook aan dat scheenbeschermers (zeer) waarschijnlijk effectief zijn om impactletsels te voorkomen. Scheenbeschermers leveren hiermee een bijdrage aan een lager sportverzuim en lagere medische kosten.

De effecten van lichamelijke activiteit op executieve functies bij kinderen, adolescenten en jongvolwassenen: een meta-analyse

Auteur   Verburgh, L.
Werkzaam bij   Vrije Universiteit Amsterdam
E-mail   L.verburgh@vu.nl
Co-auteurs   Königs, M.; Scherder, E.J.A.; Oosterlaan, J.

Achtergrond en doelstelling

Lichamelijke activiteit heeft een positief effect op bijvoorbeeld Body Mass Index (BMI) en uithoudingsvermogen, maar ook op cognitieve functies. Wereldwijd is er echter een toename te zien van obesitas bij kinderen en adolescenten, en eerdere onderzoeken laten een negatief verband zien tussen BMI en executieve functies, welke heel belangrijk zijn voor het dagelijks functioneren. Voorbeelden van deze functies zijn werkgeheugen, inhibitie en planningsvaardigheden.

Het doel van deze meta-analyse was het samenvoegen van empirische gegevens over de effecten van lichamelijke activiteit op executieve functies bij kinderen, adolescenten en jongvolwassenen.

Methode

De databases PubMed, EMBASE en SportDiscus werden doorzocht om studies te selecteren. Studies die werden geselecteerd moesten proefpersonen hebben geïnccludeerd in de leeftijd van 6-12 jaar (kinderen), 13-17 jaar (adolescenten) of 18-35 jaar (jongvolwassenen). Ook moest de studie het *acute* effect van lichamelijke activiteit of het effect van *langdurige regelmatige* lichamelijke activiteit hebben onderzocht. Er werden 24 relevante studies geselecteerd, waarvan de resultaten werden samengevoegd.

Resultaten

Lichamelijke activiteit heeft een significant positief effect op executieve functies ($d=.44$, betrouwbaarheidsinterval BI $-.04$ tot $.32$, $p=.19$). Er is een significant verschil tussen het *acute* effect ($d=.52$, BI $.29$ tot $.76$, $p<.00$) en *langdurige regelmatige* ($d=.14$, BI $-.04$ tot $.32$, $p=.19$) lichamelijke activiteit op executieve functies ($Q(1)=5.08$, $p<.05$). Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen de leeftijdsgroepen ($Q(2)=.13$, $p=.94$). Ook worden de effecten van lichamelijke activiteit op de specifieke domeinen *inhibitie/interferentie* ($d=.46$), *werkgeheugen* ($d=.05$) en *planning* ($d=.14$) besproken.

Discussie/conclusie

De resultaten laten positieve effecten zien van lichamelijke activiteit op executieve functies, met name op het domein inhibitie/interferentie. Gezien de toename van obesitas en sedentair gedrag bij kinderen en jongeren, zijn deze bevindingen van groot belang. Lichamelijke activiteit kan bij kinderen, adolescenten en jongvolwassenen een geschikte methode zijn om behalve de lichamelijke gezondheid, ook belangrijke executieve functies te verbeteren.

Toepassing van social media door sportorganisaties als instrument voor relatiemarketing

Auteur Verlaat, M. van 't

Werkzaam bij Fontys Economische Hogeschool Tilburg, Opleiding SPEC0 (Sportmarketing/management)

Co-auteurs Salome, L.; Mortier, E.

Achtergrond en doelstelling

Naast het inzetten van traditionele marketinginstrumenten, zijn sportorganisaties momenteel op zoek naar manieren om social media in te zetten ter ondersteuning bij het realiseren van doelen met betrekking tot merkbekendheid, relatiemarketing en loyaliteit (Williams & Shinn, 2010).

Internationaal onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat (buitenlandse) professionele sportclubs social media succesvol inzetten als instrument voor relatiemarketing (zie o.a. García, 2011; Ioakimidis, 2010; Martinez, 2010). De doelstelling van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de mate waarin en de manier waarop Nederlandse sportorganisaties social media inzetten om relaties met (potentiële) klanten op te bouwen en de onderhouden. Dit is om ten minste drie redenen interessant. Ten eerste, het internationale onderzoek is met name gericht op professionele sportclubs en teams, terwijl de sportbusiness breder te interpreteren is. Daarnaast, veel sportorganisaties en -evenementen bevinden zich momenteel in een transitie van aanbodgericht naar vraaggericht (Van 't Verlaat, 2010). En tot slot, een aantal sportorganisaties, zoals commerciële sportcenters, heeft grote moeite om klanten te behouden.

Methoden

Het onderzoek bestaat uit twee gedeeltes, waarvan het eerste gedeelte bijna afgerond is. Dit eerste gedeelte betreft een oriënterend kwantitatief onderzoek onder sportorganisaties naar de toepassing van social media als instrument voor relatiemarketing. Dit onderzoek is voorbereidend op een nog toe te passen kwalitatief onderzoek. Circa 70 sportorganisaties hebben reeds een korte vragenlijst ingevuld met betrekking tot de toepassing van social media in relatie tot hun CRM-beleid. In dit tweede onderzoek wordt een aantal marketingmanagers of -verantwoordelijken van verschillende sportorganisaties gevraagd naar de toepassing van en de verwachtingen over social media als instrument voor relatiemarketing. Dit onderzoek staat gepland voor september en oktober 2012.

Resultaten en discussie

Omdat het onderzoek nog lopende is, kunnen in dit abstract nog geen resultaten worden beschreven. Op de DSO kunnen in ieder geval de resultaten van het eerste deelonderzoek worden gepresenteerd en zal er ruimte zijn voor discussie.

(st)app dichterbij een sportende stad

Auteur Vierboom, F.
Werkzaam bij Rotterdam Sportsupport
E-mail floorvierboom@hotmail.com

Achtergrond en doelstelling

In een tijd waarin 42% van de Nederlandse samenleving in het bezit is van een smartphone levert dit op het gebied van communicatie nieuwe kansen op voor non-profit organisaties. Eén van de communicatiemiddelen die in korte tijd een enorme vlucht heeft genomen zijn mobiele applicaties. Aangezien de sportparticipatie van Rotterdam relatief laag is vergeleken met andere grote steden, wordt gezocht naar nieuwe manieren om mensen in Rotterdam aan het sporten te krijgen.

Voor dit onderzoek ben ik op zoek gegaan naar de mogelijkheden om met behulp van mobiele actieve sport-apps de sportparticipatie te beïnvloeden. De hoofdvraag luidde: Is het mogelijk de sportparticipatie op stedelijk niveau te beïnvloeden met behulp van mobiele actieve sport-apps?

Methode

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is deskresearch gedaan naar sportparticipatie, actieve sport-apps en voorbeeldcases. De tot dan toe verzamelde informatie is tegen het licht gehouden door middel van interviews onder experts.

Resultaten

Ik kom tot de conclusie dat de hoofdvraag bevestigend beantwoord kan worden. Hiervoor was het nodig om een concept te ontwikkelen dat stedelijke doelstellingen op het gebied van sportparticipatie koppelt aan mechanismen, zoals personal data; gamification etc., met betrekking tot actieve sport-apps. Echter, er zijn een aantal criteria waaraan een dergelijk concept moet voldoen om van invloed te zijn op de sportparticipatie.

Discussie/conclusie

In mijn professionele opinie is de toegevoegde waarde van mijn onderzoek nadrukkelijk de verkenning van de markt van mobiele actieve sport-apps anno 2012. Het overzichtsschema mobiele actieve sport-apps maakt de relevante informatie toegankelijk en vergelijkbaar. Daarnaast is de lijst met criteria voor stedelijke concepten een praktisch hulpmiddel voor partijen die de sportparticipatie door middel van een concept rondom sport-apps willen verhogen.

Een symbiotische relatie. Een etnografisch onderzoek naar de betekenis van organisatieverandering als gevolg van sportbeleid voor een sportvereniging

Auteur Waardenburg, M.
Werkzaam bij Universiteit Utrecht, departement Bestuurs- en Organiseringswetenschap
E-mail m.waardenburg@uu.nl

Achtergrond en doelstelling

Veel beleidsteksten van sportbonden en sportverenigingen zijn gericht op groei. Deze documenten schetsen de toekomst als een maakbare situatie die door middel van strategisch overwogen interventies bereikt kan worden. Daarvoor staan tal van beleidsinstrumenten ter beschikking, niet zelden geïnitieerd of gesubsidieerd door lokale en/of nationale overheden.

Organisatieverandering binnen sportverenigingen is vooral gericht op groei: groei in ledental, groei in sportieve prestaties, groei in organisatiestructuur, groei in maatschappelijke betekenis, groei in technische en pedagogische competenties van trainers, et cetera.

In deze bijdrage wordt de afhankelijkheid tussen externe wensen (om sportverenigingen meer maatschappelijk in te zetten) en interne dynamiek in sportverenigingen besproken. Daarbij staat de vraag centraal hoe organisatieverandering betekenis krijgt in sportverenigingen en welke (tegen)strijdige betekenissen besluitvorming hierover beïnvloeden. De gepresenteerde casus gaat in op de betekenis van het toegewezen krijgen en dagelijks aansturen van een combinatiefunctionaris.

Methode

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van etnografische onderzoeksmethoden. Eén sportvereniging is een jaar lang gevolgd.

Resultaten

De verzameling en analyse van de resultaten is nog bezig. De eerste resultaten laten zien dat interne strijd over de gewenste ontwikkelingsrichting aan de orde van de dag is. Mogelijkheden die externe organisaties bieden worden door meerdere partijen binnen de vereniging aangewend om eigen doelen te realiseren.

Toch kan de relatie die sportverenigingen hebben met de externe beleidsomgeving als symbiotisch worden getypeerd.

Discussie

Gezien de toenemende aandacht voor sportverenigingen als partners voor sociaal beleid is kennis over de wijze waarop sportverenigingen vormgeven aan organisatieverandering relevant voor de uitvoering van dergelijk beleid.

Impact van type alexithymie op aandachtstijlen en persoonlijkheid bij sporters

Auteur Wallach, M.
Werkzaam bij Universiteit Leiden
Co-auteurs Moormann, P.P.; Jones, J.; Pijpers, R.; Hutter, V.

Achtergrond

Alexithymie is een stoornis in affectregulatie en is gerelateerd aan psychische problematiek. Dit geldt vooral voor personen met een onderontwikkelde cognitieve alexithymie-component. Een onderontwikkelde affectieve component draagt weliswaar ook bij aan de mate van alexithymie, maar kan juist een voordeel zijn bij sport, omdat een geringe emotioneerbaarheid en weinig fantasie de sporter stressbestendiger maken. Door extreme scores te selecteren op de affectieve en cognitieve alexithymie componenten kunnen vier kerntypen alexithymie onderscheiden worden. In onze studie is voor het eerst bij sporters onderzocht hoe deze typen zich verhouden tot aandachtstijlen en persoonlijkheid.

Methode

Dit geschiedde door De Bermond-Vorst Alexithymie Vragenlijst, de Test of Attentional and Interpersonal Style, en de NEO-PI-R af te nemen bij een heterogene groep sporters (N =325). Tevens werden hun scores vergeleken met die van psychologiestudenten (N = 149).

Resultaten

Individen met een sterk ontwikkelde cognitieve component (Type III en Lexithymen) bleken inderdaad significant hoger te scoren op de effectieve aandachtstijlen in sport dan hun tegenpolen (Type I en II). Bovendien waren zij extravert, doelgericht, planmatiger en gedisciplineerder. Opvallend was dat Type II alexithymen (Tobbers – zwak ontwikkelde cognitieve in combinatie met een sterk ontwikkelde affectieve component) in vergelijking tot alle andere typen significant hoger scoorden op alle ineffectieve aandachtstijlen en op neuroticisme. Tot slot bevonden er zich onder sporters significant meer individuen met een zwak ontwikkelde affectieve component (Type I en Type III: beter bestand tegen stress, maar ook egocentrisch) dan onder psychologiestudenten.

Conclusie

Het onderzoek naar Typen alexithymie stelt ons niet alleen in staat individuen te selecteren op stressbestendigheid, maar geeft tevens handvatten waaraan in MT gewerkt kan worden bij sporters die de neiging hebben te falen onder druk (zelfvertrouwen verhogen door te leren a) negatieve gedachten om te buigen en b) verhoogde arousalmanifestaties onder controle te houden).

Een toekomst voor outdoor fitness in Nederland?

Auteur Wiggers, H.M.
Werkzaam bij Hanze Hogeschool
E-mail h.m.wiggers@pl.hanze.nl

Doelstelling

Outdoor fitness is een nieuwe sportvorm binnen de Nederlandse sportinfrastructuur die vijf jaar geleden in Nederland is ingevoerd. Het is een relatief nieuwe trend, over de meerwaarde en het gebruik is nog weinig bekend. In opdracht van DSP-groep is een beeld geschetst van de huidige situatie van het fenomeen in Nederland. Beleidsmakers hebben behoefte aan helderheid over de functie en het gebruik van outdoor fitness. Onderzoeksvraag: Hoe ziet het fenomeen outdoor fitness er in Nederland uit, wat is de meerwaarde en onder welke condities en voor wie kan het concept in Nederland succesvol zijn?

Methode

In totaal zijn acht diepte-interviews afgenomen met leveranciers van outdoor fitnessapparaten en met ambtenaren en/of betrokkenen van gemeenten die outdoor fitness hebben gerealiseerd. De interviews zijn ingezet om het domein in kaart te brengen. **Aanvullend zijn er drie case-studies uitgevoerd om de actuele situatie in de praktijk te beschrijven en de bepalende condities te achterhalen.**

Resultaten

Outdoor fitness is een laagdrempelige, vrijblijvende en kosteloze vorm van sporten in de buitenlucht waar jong en oud gedurende het gehele jaar fysiek actief kunnen zijn en eventueel samen met anderen aan de algemene conditie en fitheid kunnen werken. Het concept heeft potentie, mits rekening wordt gehouden met een aantal succesbepalende condities. **Het gaat hier om doel, doelgroep, locatie en begeleiding.** Het resultaat is een model van outdoor fitness die bestaat uit drie kansrijke typen locaties, te weten: trainingsgericht/ prestatief, bewegingsgericht/ recreatief en ontmoetingsgericht/recreatief.

Discussie

Voor het optimaliseren van outdoor fitness in Nederland is het van belang dat er meer inzicht komt in het gebruik, de typering, de effecten en de software. Dit betekent gerichte monitoring van het daadwerkelijke gebruik van de outdoor fitnesslocaties in Nederland. Daarbij is het van belang om ook onderzoek te doen naar de typering en de effecten van de locaties in Nederland.

Succes- en faalfactoren in de samenwerking tussen sportverenigingen en het onderwijs

Auteur Wisse, E.
Werkzaam bij Mulier Instituut
E-mail e.wisse@mulierinstituut.nl
Co-auteurs Werff, H. van der; Stuij, M.

Achtergrond en doelstelling

Aansluitend bij de doelstellingen van het beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs hebben negentien sportbonden, met ondersteuning van het NOC*NSF, de handen ineen geslagen om sportverenigingen te stimuleren schoolactief te worden. Een schoolactieve sportvereniging heeft een structurele samenwerking met scholen en realiseert gezamenlijk een passend aanbod van sportactiviteiten voor de jeugd. Zij verzorgt per schooljaar minimaal twintig contacturen sportaanbod voor, tijdens of direct na lestijden in de 'schoolse setting'.

Het Mulier Instituut heeft een kwalitatief onderzoek uitgevoerd om te kijken in hoeverre het aanbod van sportactiviteiten verzorgd door (aankomende) schoolactieve sportverenigingen en de vraag vanuit het onderwijs bij elkaar aansluiten. Ook is gekeken naar succes- en faalfactoren in het realiseren van een dergelijk sportaanbod.

Methode

Er is gesproken met betrokkenen van 25 sportverenigingen en 21 scholen, verspreid over Nederland. Ook zijn groeps gesprekken gevoerd met 73 leerlingen uit het basis- en voortgezet onderwijs.

Resultaten

Uit het onderzoek komt naar voren dat het aanbieden van een passend aanbod staat of valt met een goede organisatie van gemotiveerde trekkers bij betrokken partijen en met een frequent en divers sportaanbod op geschikte tijden (voor, tijdens of direct na lestijden). Daarnaast is de beschikbaarheid van technisch vaardig en pedagogisch-didactisch onderlegd verenigingskader, voldoende middelen en geschikte sportaccommodaties van belang om de sport ook echt te kunnen beleven.

Discussie/conclusie

Eén van de belangrijkste conclusies van het onderzoek is dat voor het realiseren en uitbreiden van structurele samenwerkingsverbanden een intermediaire partij een grote meerwaarde biedt. Deze meerwaarde ligt vooral in het waarborgen van een professioneel, efficiënt en uitgebreid netwerk. De toekomstige buurtsportcoaches, waaronder ook de reeds bestaande combinatiefunctionarissen, kunnen deze rol goed vervullen. Dat vraagt wel een andere focus en investering met betrekking tot de opleiding van deze professionals. Verder zijn innovatieve ideeën over het gebruik van beweegruimte nodig, om een verdere groei van schoolactieve verenigingen en hun aanbod te kunnen 'huisvesten'.

“Goed kijken, een sleutel tot succes?”

Auteur Witte, A.M.H. de

Werkzaam bij De Haagse Hogeschool, Academie voor Sportstudies

E-mail a.m.h.dewitte@hhs.nl

Co-auteurs Pot, N.; Savelsbergh, G.J.P.; Krijger, M.

Achtergrond en doelstelling

Oppikken van de juiste visuele informatie uit een continu veranderende omgeving leidt tot betere anticipatie op komende gebeurtenissen. Wanneer je aan het bewegen bent vindt er continu interactie plaats tussen je waarneming van de omgeving en je uitvoering van de beweging. Zodoende kan een sporter eerder een beslissing nemen over een actie. In verschillende takken van sport waarbij de omgeving instabiel is (hockey, voetbal, tennis etc.) blijkt dat er een belangrijk verschil in waarnemingsgedrag is tussen beginnende en gevorderde sporters. Het is de vraag of de visuele informatie in sporten waarbij de omgeving stabiel is (turnen) net zo belangrijk is. Met andere woorden: onderscheiden goede bewegers in een stabiele omgeving vaardigheden zoals de zweefhurksprong zich ook van mindere goede bewegers op basis van hun kijkgedrag?

Methode

Studenten (n=266) zijn beoordeeld op hun bewegingsvaardigheid en op basis hiervan vaardige (n=10) en minder vaardige bewegers (n=10) geselecteerd. Met behulp van een ASL mobile eye-tracker werd het kijkgedrag geanalyseerd tijdens drie bepalende fases in de zweefhurksprong: 1) afzet van de grond, 2) afzet van de plank en 3) afzet van de kast.

Resultaten

Tijdens de afzet van de plank focussen de vaardige bewegers significant meer op het laatste gedeelte van de kast terwijl de minder vaardige bewegers zich focussen op het eerste gedeelte van de kast. Tijdens de afzet van de handen op de kast wordt hetzelfde resultaat waargenomen. Vaardige bewegers kijken gedurende de drie verschillende fases procentueel en significant meer naar het laatste gedeelte van de kast waar de handplaatsing idealiter zou moeten plaatsvinden.

Discussie/conclusie

Binnen bewegingsvaardigheden in een stabiele omgeving is perceptueel onderscheid te maken tussen vaardige en minder vaardige bewegers. Om motorische leerdoelen te bereiken is het dus noodzakelijk om de aandacht van leerlingen niet alleen te vestigen op motorische aspecten, maar ook op perceptuele aspecten.

Bewegingscoördinatie tussen paard en ruiter tijdens dressuuroefeningen

Auteur Wolframm, I.A.
Werkzaam bij Hogeschool Van Hall Larenstein
E-mail Inga.Wolframm@WUR.nl
Co-auteur Bosga, J.; Meulenbroek, R.G.J.

Achtergrond en doelstelling

Prestaties in de paardensport zijn sterk afhankelijk van de interacties tussen paard en ruiter. Met name bij dressuur speelt de kwaliteit van de bewegingscoördinatie tussen paard en ruiter een grote rol. Tot op heden zijn er weinig objectieve methoden beschikbaar die de coördinatie van paard-ruiter koppels helder in beeld weten te brengen. Voor een uitzondering zie Lagarde, Peham, Licka en Kelso (2005). Het doel van de huidige studie was het toepassen van een nieuwe onderzoekstechniek die het mogelijk maakt de coördinatiepatronen tussen paard en ruiter in dressuuroefeningen te kwantificeren.

Methode

Veertien paard-ruiter combinaties namen deel aan de studie (gemiddelde leeftijd: 38 jaar $\pm$ 13 maanden). Hun bewegingen werden met twee draadloze accelerometers tijdens een standaard rij-protocol gedigitaliseerd. Coördinatie werd gekwantificeerd door correlaties en continue relatieve-fase parameters (gemiddelden en standaard deviaties) van de acceleratie-tijdsfuncties van paard en ruiter in het saggitale vlak. De regelmaat in de tijdseries werd berekend met behulp van een entropiemaat (Pincus, 1991). Statistisch evaluatie betrof multiële-correlatie analyses en MANOVAs.

Resultaten

De bevindingen laten duidelijke verschillen zien tussen de coördinatiepatronen in stap, draf en galop. De galop blijkt de gang te zijn waarin paard en ruiter het meest synchroon en stabiel bewegen. De entropiemaat weerspiegelt de complexiteit van de coördinatiepatronen.

Discussie/conclusie

De bevindingen tonen aan dat accelerometers een nuttige bijdrage kunnen leveren aan het onderzoek van de interacties tussen paard en ruiter. Door in dit onderzoek grotere aantallen paard-ruiter koppels te betrekken zullen ook sportpsychologische vraagstellingen aan bod kunnen komen.

Index

A

Aalbers, M. 73
 Adank, A.M. 51

B

Baader, C. 64
 Baart de la Faille
 – Deutekom, M. 12
 Bakker, S. 12
 Bakker, T. 14
 Bax, H.H.T. 15
 Beenackers, M.A. 55
 Berg, L. van den 16
 Beukering, P. van 18
 Blom, S. 38
 Boer, W.I.J. de 19
 Boer, W.I.J. de 20
 Boers, E. 21
 Borghouts, L.B. 36
 Bosga, J. 103
 Breedveld, K. 22
 Brink, M.S. 29
 Brink, M.S. 71
 Brug, J. 74
 Bruggeling, T.J.M. 23
 Bruining, J.W. 63
 Brussel-Visser, F.N. van 24

C

Casteren, E. van 68
 Claringbould, I. 25
 Collard, D. 24
 Collard, D. 26
 Collard, D. 68
 Cuyper, B. de 27
 Cuyper, B. de 82

D

Dekker, P. 50
 Dijk, M. van 73
 Dijk, V. van 28
 Dijkstra, P.U. 50
 Does, H.T.D. van der 29
 Doeven, S.H. 29
 Dool, R. van den 16
 Dool, R. van den 30
 Dool, R. van den 60
 Driessen, L. 19

E

Elling-Machartzki, A. 31
 Elling-Machartzki, A. 89
 Elferink-Gemser, M. 58
 Elzinga, R.J. 32
 Empelen, P. van 26
 Empelen, P. van 74

F

Fabrie, M.L. 33
 Fabrie, M.L. 57

G

Gastel, B. van 34
 Geertzen, J.H.B. 50
 Ginneken, W.F. van 35
 Gmelig Meyling, C. 84
 Goossens, R. 69
 Gosens, W. 36
 Graaf, W.G. de 37
 Graaf, W.G. de 53
 Groot, M. de 38
 Groot, S. de 52
 Groot, W. de 39
 Gugten, M. van der 38

H

Haan, J. de 90
 Hakkers, S. 75
 Hartog-van den Esker, F. den 73
 Helmink, J.H.M. 73
 Hermans, J. 27
 Hermens, N.J. 40
 Hekker, R. 43
 Hesselink, M.K.C. 36
 Hettinga, F.J. 41
 Heijden, A. von 21
 Heijden, A. von 42
 Hilhorst, J. 43
 Hilhorst, J. 67
 Hilhorst, J. 68
 Hilvoorde, I.M. van 55
 Hoekman, R.H.A. 44
 Hoogwerf, M. 41
 Horn, N. van 45
 Hover, P. 46
 Hul, A.J. van 't 36
 Hulle, T. van 47

Hutter, V. 99

I

Idema, W. 49

J

Jaarsma, E.A. 50
 Jacobs, F.M. 34
 Jans, L.B. 51
 Janssen, T.W.J. 52
 Janssens, J.W. 53
 Jones, J. 99
 Jong, M. de 46
 Jong, R. de, 50

K

Kal, E.C. 35
 Kalmthout, J. van 54
 Kamphuis, C.B.M. 74
 Kleinpaste, J. 55
 Kloek, G.C. 56
 Kloet, S.J. 33
 Kloet, S. 57
 Königs, M. 95
 Kramer, T. 39
 Kramer, T. 58
 Krebbekx, W. 24
 Kremers, S.P.J. 73
 Krijger, M. 102
 Krijgsman, C.A. 59

L

Laan, B. van der 64
 Lemmink, K.A.P.M. 29
 Lemmink, K.A.P.M. 71
 Lindert, C.T.F. van 60
 Lindert, C. 63
 Litjens, N. 19
 Lo-A-Njoe, J.S.R. 28
 Lucassen, J.M.H. 61
 Luger, M.P. 56

M

Mackenbach, J. 74
 Malone, L. 52
 Mater, H. 84
 Meulen, J. van der 92
 Meulenbroek, R.G.J. 103

Moeijes, J.	62	Schols, M.	90	Wisse, E.	26
Mombarg, M.	63	Scholten, A.M.	26	Wisse, E.	101
Moormann, P.P.	99	Schokker, D.F.	24	Witte, A.M.H. de	102
Mortier, E.	96	Schokkers, D.	26	Wolframm, I.A.	103
Mossel, G. van	65	Schrijvers, L.	61	Woude, L.H.V. van der	41
		Siemons, K.	19	Wijma, J.	28
		Simons, L.	82		
N		Slingerland, M.	83		
Nakken, M.V.	66	Sluis, A. van der	58		
Noordman, W.	67	Sluis, A. van der	62		
Noordman, W.	68	Smits, D.W.	84		
		Smits, F.C.	31		
O		Smits, F.C.	54		
Oenema, A.	74	Smits, F.C.	60		
Oldenboom, E.	69	Sol, M.E.	84		
Oomen, J.M.	36	Spek van der, I.	85		
Oostrom, C.	70	Spiekermann, A.	52		
Oosterlaan, J.	95	Star van der, P.B.	87		
Otter, T.A.	71	Steenbergen, B.	68		
Oudkerk, R.H.	56	Steenbergen, J.	67		
		Sterkenburg, J. van	88		
P		Stuij, M.S.	67		
Poel, H. van der	12	Stuij, M.	101		
Pols, B. van der	52				
Pot, N.	102	T			
Pouw, R.	72	Tiessen-Raaphorst, A.	90		
Preller, L.	26	Till-van Zinnicq Bergmann,			
Preller, L.	73	S.M.M., van	91		
Prins, R.G.	74	Tillaart, J.	92		
Pijpers, R.	99				
		V			
R		Valent, L.J.M.	93		
Raaijmakers, L.G.M.	73	Valkenberg, H.	94		
Ranst, D. van	36	Verburgh, L.	95		
Rens, F. van	75	Verlaat, M. van 't	96		
Rewijk, D.M.F.	76	Vink, J.A.	28		
Reijgersberg, N.	42	Vierboom, F.	97		
Ricke, E.	77	Vriend, I.	57		
Roest, J.W. van der	78	Vriend, I.	94		
Romijn, D.	79	Vries, A. de	58		
		W			
S		Waardenburg, M.	98		
Sabel, J.	80	Wagemakers, A.	73		
Salome, L.	96	Wallach, M.	99		
Savelsbergh, G.J.P.	102	Weegen, L. van	64		
Schaap, C.	56	Werff, H. van der	101		
Scheffer, M.	81	Wiggers, H.M.	100		
Scherder, E.J.A.	95				
Scheijmans, I.P.H.M.	81				

Notities:

